

tv-15 naš TOVARIS

Št. 1

9. januarja 1986

Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Da bi bil mir na svetu

Združeni narodi so razglasili leto 1986 za leto miru.

Vodilni državniki, tudi ti, ki svojim Kongresom in Vrhovnim sovjetom predlagajo astronomske zneske za dodatno oboroževanje, ker so menda dolžni obvarovati svet in narode ter njihove pridobitve pred nevarnostjo »z druge strani«, so v svojih novoletnih poslanicah prav tako prisegali na veliko svetinjo in na edino razumno alternativo tega zadržanega časa – na mir.

Mir! Kako lepa, kako obetavna, a hkrati tako neoprijemljiva, tako neznansko izmuzljiva beseda!

Kajti ob isti uri, ko so skozi eter donele zanosno-prentrljive floskule o prizadevanjih za ohranitev in dokončno uveljavitev miru, so državniki in vojskovodje pošiljali svoje diverzante, svoje bataljone, svoje letalonosilke, svoje netilce groženj in svaril in nemira, da bi opozorili nasprotnike nase, jim dali vedeti, koliko je pravzaprav ura, masčevali kri za kri.

Koliko grobega cinizma je v teh večnih, vsakodnevnih trkih privzdignjenih besed o lepih namenih z golo, neizprosno resnico dejanj.

In vendar: volja do miru – kot iskrena bivanjska želja velikanske večine petih milijard človeških bitij, ki niso

bila rojena, da bi na tem planetu nenehno trepetala pred izničenjem in apokaliptično grožnjo, živi v nas in ni in noče biti neobogljena utvara, ki bi zgolj plaho opozarjala nase. Ta velika samoohranitvena želja po miru, ki naj

prinaša ustvarjalni vzpon in razvoj, je kljub vsemu, kar jo iz dneva v dan zanikuje, moč in energija našega časa.

Namesto uradno slavnostnih, vendar hladno zvanečih

besed velikih mož velikega sveta smo si za popotnico v leto miru izpisali majhne, drobne, pa zato tolikanj bolj tople in iskrene, zaresne utrinke izpod peres otrok, učencev ene izmed naših osnovnih šol, ki so v prednovo-

letnih dneh pisali eno svojih šolskih nalog – na temo teh naših dni. Povzemamo jih iz njihovih Iskrice, takšne, kot so: otroško spontane in neposredne, vpete v okvir skrajno preprostega, a še kako pomenljivega naslova:

★

Želimo, želite, želijo

Igor

Če bi bil svet tak, kot si ga jaz predstavljam, bi bili vsi otroci na svetu srečni in veseli.

Dejan

Želim si, da bi bilo to leto, ki prihaja, lepše od prejšnjih: da bi si bili vsi ljudje prijatelji in bi se med seboj nič več ne pobijali.

Marjan

Če bi imel moč, bi vse na svetu spremenil: ne bilo bi vojn, vsi ljudje bi imeli svoj dom, drug drugemu bi pomagali v nesreči.

Miha

Želim si, da bi se vsi ljudje na svetu imeli radi, da ne bi bilo vojn in pretepov.

Blaž

Rad bi, da bi podrli vse tovarne, ki onesnažujejo zrak, na njihovem mestu pa bi zgradili tovarne lego kock.

Klavdija

Želim si, da bi stanovala pri babici in nonotu na vasi, ker je v Ljubljani tako slab zrak. In da bi večkrat pri slovenščini pisali narek. Na svetu pa bi moral vladati mir.

Polonca

Rada bi, da bi bila močna kot Pika Nogavička in pametna kot moj brat, da me ne bi mogel tepsti. Želim, da bi za novo leto dobili vsi otroci darila, v šoli pa bi morali imeti več odmorov.

Aleš

Želim, da bi pametni ljudje uničili vse jedrsko orožje, da bi bilo naše okolje zeleno in čisto, da bi ljudje imeli raje šport kot to neumno orožje.

Tomaž

Rad bi veliko igrac, mucka in kanarčka.

Petra

Želim si, da bi bil na svetu mir in da bi bili tudi doma vedno srečni. V šoli pa si želim veliko prijateljev, takih, kot je Damjana.

Damjana

Želim si, da bi nas, otroke, starši in drugi ljudje razumeli.

Je potrebno kaj več, kot da jim prisluhnemo in se nad vsem povedanim zamislimo? In se jim spontano, brez vseh zadržkov in razdalj pridružimo... in se z njimi vred tvorno, dejavno in zavzeto vključimo v veliko, velikansko, nepremagljivo armado branilcev miru – v trden, nepretrgan krog sklenjenih rok...

Da bi zamisel o letu miru ne bila samo prazna beseda!

Založba Borec v letu 1986

Obetajo se zanimive novosti

Že v minulem septembru je založniški svet založbe Borec sprejel knjižni program, ki zajema skupaj kar štirideset knjižnih enot, petindvajset za odrasle in petnajst za otroke. Glavna urednica založbe **Andreja Kmeclova** nam je v pogovoru povedala, da založniški svet sicer ni imel bistvenih pripomb na pripravljeni program, vendar se je strinjal, da gre še vedno za nadvse klasično ponudbo, kakršne smo pri tej naši založbi že leta vajeni. Da bi z novimi knjižnimi in založniškimi prijemi (zanimivim branjem) še popestrili slovenski knjižni trg, so se uredniki in vsi, ki skrbijo za oblikovanje Borčevih programov, že pripravili na leto 1987 in tako za malo daljše plansko razdobje že zdaj snujejo novosti. Če omenimo le eno – izdajanje slovenskih političnih biografij (tudi iz preteklosti).

Slovenci bomo tako zagotovo bolje spoznali prenekatero slovensko osebnost, ki je ostajala doslej širšemu občinstvu le bežno znana ali orisana v torzu.

Osnovna značilnost letošnjega knjižnega programa, kot nam je o tem povedala **Andreja Kmeclova**, je, povečano število literarnih del. Izšla bo vrsta knjig znanih slovenskih avtorjev od **Partljiča** do **Šimna** in do mlajših – **Frančka Rudolfa** ter **Ferija Lainščka**. V to vrsto sta uvrščeni tudi deli dveh avtorjev z domačijsko tematiko. Tako nam bo znani žirovski likovni naivec **Jože Peternej** postregel s pisanjem na kmečko tematiko in dogajanjem v Poljanski dolini, medtem ko je **Miha Remec** napisal roman v obliki deklisnega dnevnika iz okolja ptujskega meščanstva (v okvirih druge svetovne vojne in izseljenstva v Srbiji).

Večina avtorjev, ki so že sodelovali z založbo Borec, se odziva na novo sodelovanje s temami, ki so če že ne središčne, pa vsaj v okvirih povezane z NOB, vojnno tematiko, revolucijo.

Tako iz okvira letos odstopa le roman **Frančka Rudolfa**, ki je čisto izven te teme.

Ljubiteljem spominske literature bodo založniki postregli z novimi zanimivostmi. Vidmarjemv obrazom, ki so še ne dolgo tega izšli v sodelovanju z Mladinsko knjigo, bodo sledili spomini **Valentina Tratnika** (v pripovedi o mladeniču, skoraj še otroku, ki z veliko težavami premaguje bremena vojne, ga izšla tudi povojnega časa), **Vida Tom-Lasičeva** nadaljuje v novi knjigi s spomini na svoje partizansko in ilegalsko radiotelegrafsko delo, ki se je iz roških gozdov proti koncu vojne premestilo v Ljubljano, končno pa bomo lahko segli tudi po spominih pokojnega novogoriškega gledališnika in kulturnika **Rudija Höhna**, ki je zapisal marsikaj zanimivega iz življenja predvojnih gozdnikov ter tako opisal tudi

številne vrstnike, mladince, ki so se kasneje znašli med sodelavci OF in v partizanskih vrstah.

Dokumentarna dela, ki bodo izšla letos pri Borcu, bodo dopolnjevala že začeto delo na tem področju. Tako bo po prvi knjigi iz zgodovine slovenskega letalstva (ki je izšla nekaj pred Novim letom izpod peresa Sandija Sitarja), izšla letos še druga knjiga (avtorjev **Gustava Ajdiča**, **Zorana Jerina** in drugih) ki bo zajemala slovensko letalstvo med obema vojnama. Izšel bo tudi drugi del Ljudske oblasti na Slovenskem **Toneta Ferenc** in drugi del monografije o Tomšičevi brigadi **Francija Strleta**. V zborniku o slovenskih športnikih v NOB, ki ga je napisal **Miloš Rutar**, bo izšlo pisanje, ki so ga naši zvesti bralci lahko prebirali v nadaljevanju že v TV 15, v knjigi pod naslovom **Eno samo upanje** pa bo izšla letos (že za lani načrtovana) knjiga **dr. Avgušтина Laha**, deloma reportažno pisanega in deloma strokovno podkrepjenega potopisa po nekaterih neuvrščenih deželah. Tako bo s to knjigo tudi letos založba uresničila tisti del svojega programa, s katerim želi Slovincem predstavljati in približevati vrsto pogledov, vprašanj in problemov neuvrščenih.

Prevodni del Borčevega knjižnega programa je letos še posebno imeniten in z izborom iz tuje literature dopolnjuje podobo časa druge svetovne vojne, hkrati pa ponuja tudi prvo-

vrstno literaturo, kakršno nedvomno piše židovski (ameriški) pisatelj, nobelovec **Isaac Bashevis Singer**. Častilci in ljubitelji lani umrle velike dame francoskega filma **Simone Signoret** bodo spet veselo segli po njeni zadnji knjigi **Zbogom Volodja** in vsi, ki so na dušek prečitali **Modri bicikl Regine Deforges**, bodo prav tako z veseljem prebrali nadaljevanje v romanu **Hiša** v Parizu.

Borčev mladinski knjižni program, ki je, kot kažejo podatki o prodanih knjigah, lani uspešno opravil svoje poslanstvo, bo nudil majhnim, malo večjim in že skoraj odraslim otrokom tudi letos izbrana besedila priznanih slovenskih mladinskih pisateljev in ilustratorjev. Rednim trem zbirkam: **Kurirčkovi** knjižnici, **Kurirčkovi** torbici in **Liščkom**, se bo pridružila še nova zbirka **Planika**, ki bo nudila mladim priljubljene velike slikanice. Ob petindvajsetletnici izhajanja mladinske revije **Kurirček** in mladinskega programa pri založbi Borec pa bo izšlo še **Kurirčkovo** berilo.

Nekatera od del, ki smo vam jih tukaj nanizali le z naslovi in imeni avtorjev, so že v tiskarni, druga pri lektorjih in tretja v krtačnih odtisih na urednikovi mizi. Pričakovati je, da bomo prve knjige iz letošnjega programa založbe Borec lahko dobili na policah knjigarn že na pomlad.

B. Ž. J.

Odlomek za pokušino

»Sredi julija sem bila spet v Ljubljani in čakala, kdaj bo prispela nova radijska postaja. Dolgo je ni bilo. Prvi in tudi še drugi teden se nisem preveč vznemirjala. Vedela sem, da ni preprosto pretihotapiti varno, mimo vseh kontrol, tak paket. Tretji teden pa me je začelo resno skrbeti, da se ni aparat kje izgubil in ga sploh ne bom dobila. Kaj naj bi storila v takem primeru? Ali sem zato opravila vso dolgo pot, da bom nazadnje ostala praznih rok, brez možnosti vzpostaviti zvezo?

Še sem imela staro, šibkejšo postajo, lahko bi poskusila delati tudi s to. Ampak kako? Telegrafist iz IV. cone me sploh ni več poklical, čeprav smo se dogovorili, da se bo dvakrat na dan oglašil vsaj dotlej, dokler ne bo zveza vzpostavljena. Tudi telegrafista iz glavnega štaba me nista redno klicala. Ali so res vsi obupali nad to zvezo ali pa iz malomarnosti niso delali, kot smo se domenili?

Nekajkrat sem pisala v glavni štab, se jezila nad površnostjo telegrafistov in zahtevala, da se držijo dogovorov. Nisem bila več prepričana, da bom dobila svoj novi aparat,

zato sem sklenila predelati oddajnik angleške postaje. Če bi mu dodala še eno stopnjo, bi znatno povečala moč. Oglasila sem se pri sodelavcu Buciju in se z njim posvetovala o tehnični izvedbi zamisli. Pripravljen je bil izdelati dodatno stopnjo. Priskrbel sem elektrone in drug material, da se je lahko lotil dela. Preden pa ga je končal, je vendarle prispela v Ljubljano moja nova postaja.

Pozabila sem na jezo in obup, ki sta me spremljala ves mesec in se oddahnila prepričana, da sem rešila glavne skrbi. Kako sem se motila! Zdaj šele so se začele težave!

Stanovala sem v hiši ob Gradaščici, pri Mariji, vdovi z dvema otrokoma. Bila je prijetna ženska, zelo pogumna in požrtvovalna. Vedela je, kakšno delo bom opravljala, kolikšni nevarnosti izpostavlja sebe in otroka, a se kljub temu ni bala. Pomagala mi je, kolikor je mogla. Slabo v tem stanovanju je bilo to, da je bil sosed zagrižen domobranec, ki je Mariji večkrat grozil. Zato sem morala paziti, da je ostalo moje bivanje v hiši prikrito. V svoji sobi sem se plazila

po kolenih, da me ne bi opazili skozi okno, ki je gledalo na njegov vrt.

Končno sem imela postajo in težko sem čakala ure, ko bom oddajala. Stavila sem aparat, ga položila na stol v kotu sobe, da bi imela na voljo čim večjo dolžino za anteno, ki sem jo potegnila skozi vrata v predsobo in jo pritrdila tam nad oknom. Pod njo sem razgrnila protiutež. Marijo sem prosila, naj ta čas pazi na okolico in nikogar ne pušča v stanovanje, nato pa sem se pripravila na delo.

Pokleknila sem k aparatu in med uglaševanjem antene ugibala, kaj mi bodo prinesle naslednje minute. Veselje ali razočaranje? Bridke izkušnje poskusov izpred dveh mesecev so me izučile, nisem bila več prepričana v takojšen uspeh. Kljub temu sem upala, ker sem to zelo želela in kar si močno želimo, se mora izpolniti.

Iz zakladnice spominov na vojno in partizanska leta, vam ponujamo prav kratek odlomek iz knjige **Vida Tom-Lasičeve**, ki se je še prav dobro spominjamo od njene knjige 99 D. V svojem novem delu, ki je tudi povezano z radiotelegrafskim delom, opisuje, kako je prišla sredi vojne z novo nalogo v okupirano Ljubljano.

Nataknila sem slušalke, prišla gumb na sprejemniku, ga vrtela okoli pričakovane valovne dolžine in napeto poslušala. Sprejemnik je bil neselektiven, veliko slabši kot pri 3 MK-II. Drug čez drugega so piskali toni raznih postaj, na vso moč sem napejala ušesa, da bi iz tega brenčanja razpoznala pravi znak. Res sem ga kar hitro našla.

Kliče ALZ, ALZ, ALZ, kliče ALZ, ALZ, ALZ... je nekaj minut ponavljal radiotelegrafist iz glavnega štaba in me pozval k odgovoru. Veselje, ki me je prešinilo, ko sem ujela njegov klic, me je navdalo z upanjem, da bo tokrat, ko delam s trikrat močnejšim oddajnikom, vendarle šlo. Z očmi sem še enkrat ošinila kontrolno žarnico v antenskem krogu, prišla za tipko in začela oddajati.

Kliče VIR, VIR, VIR, kliče VIR, VIR, VIR...

»... Kočija je zavila na Gobji trg in pri priči se je vse spremenilo. Po pločnikih so se gnetli Judje v dolgih suknhah, nosili so kapice, in ženske z lasuljami in šali na glavah. Tudi dišalo je zdaj drugače. V zraku je visel neprijeten duh po trznici – gnilo sadje, limone in nekaj sladkobno katranastega, kar ni imelo imena in je oplazilo čute samo, kadar se je človek vrnil na prizorišče po daljši odsotnosti. Trg je bil ponorelo hrupen in dejaven. Krošnjariji so s predirnimi vpitjem ponujali robo – krompirjeve pogačice, praženo čičerko, jabolka, hruške, madžarske slive, črno in belo grozdje, cele in razkosane lubenice. Čeprav je bil večer tople, so trgovci nosili plašče; za pasom so jim visele zajetne usnjene mošnje. Branjeveke so sedele na zabojih, klopeh in pragovih. Stojnice so bile osvetljene z laternami, nekatere z utripajočimi svetilnicami, zataknjenimi po robovih gajbic. Kupci so dvigali, stiskali in raziskujoče grizljali sadje, mlaskaje z usti, da bi razbrali okus. Stojničarji so tehtali blago na cinastih tehtnicah.

»Zlate, zlate, zlate!« je ob gajbi zdrozganih pomaranč vpila ženska z ruto.

»Sladke ko cukur, sladke ko cukur!« je pelo okroglo dekle, ki je stražilo košaro plesnivih sliv.

»Vino, vino, vino!« je vreščal zaripel in rdečelas krošnjar, razkazuje košaro pokvarjenega grozdja. »Polizn ga, ugrizn ga! Uzem ga, objem ga! Kup ga, ne lup ga!«

Sred ulice so kočijaži usmerjali preobložene vozove. Težki, nizko usločeni konji so s podkovanimi kopiti topoteli po tlaku, da so se kresale iskre. Nosač pod kapo z medeninasto značko je nosil velškanski koš premoga, ki si ga je z debelo vrvo obesil na hrbet. Hišnik s čepico iz povoščenega platna in v modrem predpasniku je z dolgo metlo pometal kos pločnika. Fantje s kratkimi kodri, ki so frlili izpod osmerokotnih kap, so se stekali skoz vrata hebrejskih šol, pokrpane hlače so jim kukale izpod roba dolgih plaščev. Deček s čepico, potegneno globoko čez obrvi, je prodajal noveletne koledarje, vpjoch iz vsega grla. Razcapan mladenič preplašenih oči in zmrušenih kodrov ob uhljih je stal ob škatli z molilnimi šali, molilnimi jermeni, molitveniki, cinastimi hameškimi svečniki in amuleti za nosečnice. Pritlikavec s preveliko glavo se je pomikal naokrog s svežnjem usnjenih bičev in zamahoval z njimi, da bi pokazal, kako je treba tepsti trmaste otroke. Na stojnici, osvetljeni s karbidovko, so ležali kupi časnikov v jidišu, cenenih romančkov in knjig o hiromantiki in frenologiji. Reb Mešulam je pogledal skoz okno kočije in pripomnil: »Dežela Izraela, a?«

»Zakaj hodijo naokrog v takšnih cunjah?« je vprašala Adele in se skremžila.

»Tu je takšna navada,« je rahlo nestrpno odvrnil Mešulam. Za hip se je pozabaval z mislijo, da bi ženskama povedal, kako pomni, kdaj so postavili ta visoka poslopja; da je on sam kar precej prispeval k razvoju te ulice; da je bila ta sosenska pred leti ponoči črna kakor Egipt, podnevi pa so se po ulicah potikale koze in kokoši. Ampak pravič, zdaj ni bil čas za spomine – kočija je bila že skoraj na cilju – in drugi. Mešulam ni bil človek, ki bi si prepeval hvalnice ali živel v preteklosti. Vedel je, da ženski ob njem nista pretirano navdušeni nad Varšavo, in za trenutek ga je prešinilo obžalovanje spricho prenašljene ženitve. Za vse je kriv Koppel, je pomislil. Ta oskrbnik ga prekreproko drži v pesti.

Kočija se je ustavila pred vhomom v Mešulamovo hišo. Leibel je skočil s kozla, da bi pomagal gospodarju in ženskama. Skupina, ki se je zbrala krog njih, je pri priči izbruhnila poplavo pripomb.

»Poglej sino!« je vzkliznila neka ženska. »Tuji v mestu!«

»Kdo je tisto strašilo?« je zavpil fant v strganih hlačah, pokrit s papirnatim stožcem.

»Pri moji veri, stari kozel se je oženil vnovič,« je rekla ženska, tokrat glasneje, da bi jo drugi zagotovo slišali. »Naj me strela!«

»Uj, mama, to je že preveč!« je zatulilo debelo dekle in si priželo košaro s svežimi zemljami k prsim.

»Hej, umaknite se!« se je zadril Leibel. »Kaj za vraga postajate tod? Shod butcev, naj vas pobere kuga!«

Utrli si je pot skoz gručo in odnesel tri torbe k stopnicam, ki so držale proti stanovanju reba Mešulama. Hišnik in njegova žena sta prišla ven, da bi mu pomagala. Iz ozadja množice je prhnil bosopet pobal in v prevelikih hlačah in izpulil konju šop žime iz repa. Žival je divje trznila. Pekova vajenka je zavpila: »Hej, ti pankrt! Naj se ti posušijo roke!«

»Tebi tudi, ti candra za dve kopejki!« ji je zabrusil pobalin.

Roza Frumeti je naglo potegnila hčer za seboj, da bi se izmaknili prostoški govori. Kmalu so vsi trije – reb Mešulam, žena in pastorka – stopili skoz hišna vrata in se povzpeli v prvo nadstropje, kjer je bilo Muškatovo stanovanje...

Isaac Bashevis Singer je imenitno ime svetovne literature. Nobelovec, Žid po rodu, v svojih delih odlikuje podobe židovskega življenja v časovnem razponu tja od srednjega veka pa do druge svetovne vojne in po njej. Tokrat nam bo založba Borec predstavila njegov roman **Rodovina Muškat**, ki ga je iz angleščine prevedel Bogdan Gradišnik.

TE-TO Termoelektrarna Toplarna
Ljubljana p. o.

proizvodnja električne in toplotne energije ter tehnološke pare
Toplarniška 19
61000 Ljubljana

TELEFON: (061) 442-880, 446-993, 442-929
TELEX: 31471 YUTOL

S svojim delom pomagamo izboljšati delovne in življenjske pogoje prebivalcev širše in ožje družbene skupnosti

KOVINSKO
PODJETJE
K R A N J

Kovinski elementi za gradbeništvo, industrijska vrata na ročni in motorni pogon, kovinske konstrukcije, splošno ključavničarstvo, tehnološka, transportna, skladiščna, galvanska oprema in naprave, kleparstvo

TELEFON: (064) 23-160, DIR.: 23-567, KOMERC.: 26-174 • ŽIRO RAČUN: SDK KRANJ 51500-601-10521 • SEDEŽ: 64001 KRANJ, SUČEVA ULICA 27, P. P. 127

Prebrano na decembrski seji sveta za ohranjanje in razvijanje izročil narodnoosvobodilnega boja pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Premišljanje o domovinski vzgoji

To ni analiza učnih programov in učinka njihovega izvajanja, lahko pa je spodbuda za njo. To so le zapažanja z raznih kulturnih prireditvev, proslav, razgovorov z učitelji in mladimi ter spremljanja raznih družbenih pojavov.

Pod domovinsko vzgojo razumem tisto, kar oblikuje v mladem človeku pravilno vrednotenje domovine, ponosa in spoštovanja do nje: delati za interes razvoja domovine in biti pripravljen ter usposobljen za obrambo njene svobode.

Na oblikovanje domovinske vzgoje v zavesti mladega človeka vpliva vse, kar ga obdaja, ga usmerja in mu služi za zgled. To je dom, šola (od vzgojno varstvenih ustanov do visoke šole) in celokupno družbeno okolje, v katerem mladi človek živi.

Nobenih analiz ni, kako dom razvija v mladih odnos do domovine. Vendar bi se upal trditi, da prevladuje, milo rečeno, bolj slab odnos do domovinske vzgoje v družini. Otroci slišijo predvsem tarnanje na račun naših ekonomskih slabosti, nizkega standarda itd., po drugi strani pa idealizirano stanje v zahodnih državah. Potrošniška miselnost se razvija že v otroški zavesti. Tam, kjer postajajo idoli le marke in dolarji, ostane pa malo prostora za razmišljanje o domovini, svobodi itd. Težko je reči, kakšen obseg ima taka »družinska klima«, vendar mislim, da je zelo močna, če celo ne prevladuje. Zato že pri pretežnem delu malih otrok prevladuje miselnost, da je vse tisto, kar pride iz Amerike, Nemčije, Avstrije in Italije, mnogo več vredno kot tisto, kar lahko dobiš pri nas.

Kar zadeva razmišljanje o domovinski vzgoji v šolskem sistemu, bi se najprej ustavil pri tretjem sklopu vprašanj: pri razvijanju strokovne in telesne usposobljenosti, da znamo domovino tudi braniti.

Ta sklop domovinske vzgoje je najboljše zaje v naš vzgojno-izobraževalni sistem. V višjih razredih osemletke je integriran v druge predmete, na srednji stopnji šolanja po-

stane samostojen predmet. Po srednji šoli sledi redni vojaški rok. Kdor nadaljuje študij na visoki šoli, ima še dve leti predavanj iz tega predmeta.

V ta sklop sodi tudi dejavnost v raznih športnih organizacijah in zlasti v zvezi tabornikov.

Drugi sklop domovinske vzgoje – poznavanje naše domovine – je zajet v predmetih zgodovina, geografija in samoupravljanje s temelji marksizma. Ni moj namen ugotavljati, ali je bilo smiselno izdvojiti pouk o samoupravljanju in temeljih marksizma iz predmeta zgodovine in tako oblikovati pouk čiste teorije; dejstvo je pač, da je ta predmet pri precejšnjem delu mladih neprijeten, morda tudi zato, ker se morajo na pamet učiti teoretična načela o naši družbi, pri tem pa naučenega pogosto ne razumejo. Vsakodnevna praksa, ki jo zaznavajo, jim pogosto kaže nekaj povsem drugega.

Skozi ves pouk zgodovine, od antike do danes, bi lahko temeljito obdelali pojem patriotizma. To še posebej velja za zgodovino jugoslovanskih narodov. Prav tako bi bilo treba skozi zgodovino opredeljevati pojave izdajstva in njegovega kaznovanja. Pa ne le zato, da bi rafinirana gesla o narodni spravi ne bila deležna odmeva in pozornosti, ampak predvsem zato, da bi se obsojanje vsakršnega izdajstva dejansko vraščalo v zavest.

Oblikovanje temeljnega odnosa

Prvi sklep vprašanj v zvezi z domovinsko vzgojo, to je oblikovanje temeljnega odnosa do domovine, je najtežje merljiv. Ni ga mogoče absolvirati v okviru nekega predmeta. V osemletki obstaja pouk moralne vzgoje, ki pa bi morala biti temeljni smoter vsega šolskega sistema in navzoča v vsem vzgojno-izobraževalnem delu v šoli. To velja tudi za vso patriotično vzgojo, ki naj jo šola razvija v mladih ljudeh. Gre za oblikovanje čustev do domovine ter do lastnega naroda in drugih narodov.

Ni dovolj, da si strokovno usposobljen, enako pomembno je, da si v svoji zavesti trdno odločen, da boš to znanje najkoristneje uporabil za dobrobit svoje skupnosti in svoje domovine. Še zlasti velja to za najbolj kritične trenutke v usodi domovine in v usodi posameznika, ko se moraš odločiti, da boš svojo usposobljenost uporabil za ohranitev svobode svoje domovine. Toda samo znanje v tem primeru ni dovolj. Potrebna je predvsem zavest. Če pogledamo naš osvobodilni boj, lahko ugotovimo, da je bil sovražnik številčnejši, moderneje oborožen in vojaško bolj usposobljen, mi pa smo imeli le izredno hrepenenje po svobodi, jasno zastavljene cilje in veliko zavest, s katero smo kaj hitro osvojili vojaške veščine, si izbojevali orožje in zmagali.

Faktor zavesti je bil torej najodločilnejši.

Zavest pa se najmočnejše oblikuje s stalnim oblikovanjem raznih vrednot, s poglobljenim poznavanjem zgodovine, z osebnimi zgledi, z umetniško izpričanimi čustvi. Koliko hrepenenja po domovini, svobodi, narodni uveljavitvi, pravičnejših medsebojnih odnosih in podobnem so izpovedali veliki naši duha že celo stoletje prej, preden smo z oboroženim bojem ta hotenja uresničili!

Ko je bila poleti 1942. ustanovljena 1. slovenska udarna proletarska brigada »Toneta Tomšiča«, so bile na ustanovnem mitingu v vasi Cesta recitirane tri pesmi: Župančičeva »Pesem mladine«, Gridnova »Nabrežinski kamnolomi« in Borova »Mi gremo«. Trideset let kasneje mi je nekdo od soborcev dejal: »Tisti Nabrežinski kamnolomci so se mi takrat vsadili v srce.« Ni se pa mogel spomniti, kdo je imel takrat slavnostni nagovor, čeprav je bil zelo navdušujoč in je krepil našo samozavest.

In neka zapornica mi je povedala, da je bilo zanjo nekaj izrednega, ko se je od sojetnic v Benetkah naučila mnogih slovenskih pesmi. Prav ta pozemlja ji je vlivala moči, da je laže prenašala trpljenje.

Ob tem se mi zdi še nekaj pomembno. Marsikdaj gledajo na literaturo o domovini le kot na partizansko literaturo. Tudi domovina je stara vrednota in prav toliko stara so tudi hrepenjenja po njej. Naš osvobodilni boj je uresničil ta hotenja, ki so ga sama tudi neposredno spodbujala.

Če danes pogledamo, kako je z razvijanjem teh čustev pri mladih, z ugotovitvami ne moremo biti zadovoljni. V vrtcih se otroci na veliko učijo domovinskih pesmi, tudi tistih iz obdobja narodnoosvobodilnega boja. V nižjih razredih osemletke je tega še nekaj, kasneje pa to zamre in se v srednji šoli popolnoma izgubi.

Kaj je patriotična vzgoja?

Za patriotično vzgojo ne štejemo samo razvijanje revolucionarnih tradicij, ki so se najbolj uveljavile med NOB, ampak posredovanje, razumevanje in sprejemanje vseh tistih hotenj, čustev, zanosa, bolečine, ki so jih velikani našega duha izražali v vsej naši narodni zgodovini. In tu imamo bogastvo, ki ga premalo izkoriščamo. Patriotično vzgojo pojmuje dokaj široko: vnašati v zavest mladih vse tiste vrednote, ki oblikujejo pravičen odnos do domovine. To pa so tudi odgovornost, pripravljenost na odpovedovanje itd.

Pravilen odnos do narodnega izdajstva ima v patriotični vzgoji posebno mesto. In če je ta odnos načelno opredeljen za najhujše oblike narodnega izdajstva, kot na primer tistega iz zadnje vojne, do raznih drugih oblik izdajstva pravega odnosa še nimamo. Več bi morali razmišljati o pojavu, ki se je zelo manifestiral ob famoznem beograjskem procesu, da namreč posamezniki ali posamezne skupine iščejo za uveljavitev svojih ambicij pomoč v tujem tisku ali pri tujih gibanjih. Ni treba velikih korakov, da začneš iskati pomoč pri tujih vladah in tujih vojskah. Tak primeri so znani iz najnovejših zgodovine zadnjih dvajsetih let.

Ali pa izdajstvo domovine na ekonomskem področju, ko marsikdaj pri sklepanju raznih poslov za drobtinice, ki jih brez sramu imenujemo »provizije«, prodajajo interese lastnega gospodarstva in s tem domovine. Takšnih primerov načelno še nismo dovolj oprede-

lili. Ko spremljam razna gospodarska poročila v našem tisku, nehoti prihajam do prepričanja, da je pri nekaterih naših gospodarstvenikih in celo pri nekaterih delovnih kolektivih veliko manj zavesti in odgovornosti do narodnega gospodarstva in s tem do razvoja domovine, kot sem ga zasledil pri zasebnih kapitalistih v Avstriji in Italiji, s katerimi sem se pogovarjal o teh problemih. To pa pomeni, da nam ni še uspelo v mladih ljudeh privzgojiti odgovornost do domovine.

Vpliv širše družbene skupnosti

So razne organizacije in gibanja, ki v dokajšnji meri opravljajo to svoje poslanstvo. Je pionirska organizacija, so Jugoslovanske pionirske igre, je taborniška organizacija, ki namenja domovinski vzgoji izjemno pozornost. Mladinske delovne akcije uvrstimo med uspešne oblike patriotične vzgoje. Tudi dejavnost telesnovzgojnih in amaterskih kulturnih društev v precejšnji meri dopolnjuje prizadevanje za domovinsko usmeritev mladih.

Kar zadeva poklicne ustanove, ki bi morale glede tega opraviti veliko več, pa je položaj precej slabši. Oglejmo si samo nekaj primerov:

Večina otrok, od predšolske dobe naprej, sede zvečer pred televizor in gleda risanko. Kaj vidi? Razen redkih izjem prevladujejo nasilje, uveljavljanje osebne moči in vsemogočnost denarja (dolarja). Kaj bo od tega vsakodnevnega, najbolj množičnega gledanja, ostalo v otrokovi zavesti? Podoben je tudi precejšen del filmskega sporeda. Pa v tisku? Širšo domovino lahko mladi prek tiska spoznavajo predvsem po črni kroniki, po raznih anomalijah pa še po zasedanjih raznih forumov. O življenju in prizadevanjih raznih ljudi v drugih jugoslovanskih republikah izve mo bore malo ali sploh nič. Kako naj se potem mladi dokopljejo do spoznanj, ki so vodila napredno misleče ljudi v naši zgodovini k tesnejšemu povezovanju jugoslovanskih narodov in med NOB k najširše izpričanemu hotenju o trajni in enakopravni skupnosti svobodnih jugoslovanskih narodov?

Mnogim se zdi moderno, da razvrednotijo vse, kar smo v

naši preteklosti dosegli velikega in enkratnega. Ta odnos se je zajedel tudi v nekatera kulturna snovanja. So avtorji, ki iščejo posamičnosti, da bi zbledeli celoto. Govore o resnici, a jo izkrivljajo. Kdor se taki miselnosti postavi po robu, ga postavljajo na zatožno klop.

Morala, ki je dajala revoluciji nesluteno moč, je potisnjena ob stran. Zakonitost ni spoštovana. Ustava pravi, da le rezultati dela opredeljujejo človekov družbeni in materialni položaj. Praksa je drugačna. Vrednotenje rezultatov dela ni, zato tudi ni odgovornosti. Ni pravega delovnega poleta in kakovostnih razvojnih zasnov. Mladi vse to zaznavajo. Vsakodnevna praksa sproti zanika teoretične opredelitve o naši družbi, ki so se jih morali naučiti pri pouku.

Kje je izhod iz stanja, s katerim ne moremo biti zadovoljni?

Predvsem v preobrazbi celotne družbene zavesti. Kajti šola in vzgoja mladih sta vedno odraz obstoječih družbenih odnosov. Ne v geslih, pač pa v vsakodnevni praksi je treba ustvarjalnemu delu vrniti njegovo vrednost. Poštenost, požrtvovalnost, tovarištvo, pogum in zlasti odgovornost morajo ob znanju in zavzetosti za delo postati osnovni kriteriji za vrednotenje vsakega posameznika. Vse to se postopoma da doseči, če bodo vsi družbeni dejavniki to res hoteli. Instrumente za to imamo, kadrovske pa se bo treba truditi, da pridejo na odgovorna mesta pošteno, odgovorni ustvarjalci.

Če se bo v celotni družbi spremenil odnos do skupnosti in do domovine, ga bo mogoče uspešno uveljavljati tudi v šoli. Potrebno bi bilo oceniti, katerim oblikam domovinske vzgoje bi morali dati na voljo več učnega časa. Prav gotovo je materinski jezik izredna priložnost za oblikovanje domovinske zavesti in za spoznavanje hotenj naše preteklosti in naše sedanosti. Predvsem pa je treba šoli in učitelju dati večjo veljavo ter najti tudi za učitelja enakovreden prostor med delovnimi ljudmi. Samo tako bomo od njih lahko pričakovali, da bodo na mlade ljudi prenašali domovinsko zavest zavzeto in na vsakem koraku.

Sergej Vošnjak

Pomniki revolucije

Pri pospravljanju nekega podstrešja je med drugo ropotijo, namenjeno za požig in jamo odpadkov, bila porjavela pola papirja. Slučajno poblisnem z očmi in prepoznam Titov podpis. Eden izmed pospravljalcev že zamahne z rokami, ko skoraj kriknem.

— Počakaj!

Sklonom se, izvlečem porjavel list, ki sta ga vlaga in plesen temeljito načela. Poravnam, zbrišem plesnobo in berem:

SPOMENICA

V VEČEN SPOMIN IN SLAVO PADLIH BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJNE

NA PREDLOG ZVEZE BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJNE IZDAJA MINISTRSTVO NARODNE OBRAMBE VLADE FEDERATIVNE LJUDSKE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE TO SPOMENICO ZA — KI SE JE ODZVAL POZIVU KOMUNISTIČNE PARTIJE JUGOSLAVIJE IN V BORBI PROTI FAŠISTIČNIM OKUPATORJEM IN NJHOVIM DOMAČIM PLAČANCIEM DAL SVOJE ŽIVLJENJE ZA SVOBODO IN NEODVISNOST ZA BRATSTVO IN ENOTNOST NARODOV JUGOSLAVIJE ZA OBLAST DELOVNEGA LJUDSTVA IN ZA ZMAGO LJUDSKE REVOLUCIJE

VEČNA SLAVA PADLEMU BORCU ZA SVOBODO

Štev. SPOMENICE — — — v BEOGRADU DNE 29. NOVEMBRA 1950

Zveza borcev narodnoosvobodilne vojne JUGOSLAVIJE sekretar A. Ranković	Minister narodne obrambe vrhovni komandant JUGOSLOVANSKE ARMIJE Josip Broz Tito
--	---

Na levi modra štampljka: Savez boraca narodnoosvobodilačkog rata — Glavni Odbor Beograd.

Na desni večja rumenkasta, tudi okrogla štampljka: Vrhovni komandant oružanih snaga FNRJ, Ministar narodne odbrane.

Uboga SPOMENICA je podobna razmesarjenemu ranjencu, ki ne more razpreti oči, svinčena smrt mu je upihnila življenje. Če se prav spominjam, je nekaj visela, lepo uokvirjena ob sliki padlega. SPOMENICA, kdo ti je vzel okvir, razbil steklo in te golo vrgel v kot razmetanega podstrešja? Saj si vendar spomin na človeka, ki so ga staro-jugoslovanske oblasti preganjale, zapirale, mučile. Niso te utišali. V že tako pretensnih prostorih skromnega stanovanja si skrival ilegalce, najvidnejše funkcionarje slovenske KP. Nekateri so padli v boju za svobodo, nekateri so previharili vojne viharje in po vojni postali najvišji predstavniki slovenskega naroda, bili proglašeni za narodne heroje. Ti pa si bil med prvimi talci v Starem piskru mučen in zverinsko ubit. Pozabljena SPOMENICA je del spominov krvave revolucije, spomin na človeka, ki je tako rekoč golorok neustrašno stopil v boj proti do zob oboroženemu sovražniku. In v tem boju si izgubil življenje. O, ko bi SPOMENICA znala spregovoriti!

Šel je popotnik skozi atomski vek, je zapisal Matej Bor. Naša pot v tem veku je dolga štirideset let. S kakšnim ponosom smo stopili nanjo! Ni bilo ovire, ki je ne bi premagali. Koliko obeležij, koliko pomnikov smo na tej poti postavili. In vedno znova poudarjali: SPOMINI NE SMEJO ZBLEDETI. Danes, po štiridesetih letih, se človek vendarle zgrozi, ko pri mnogih spomini zaresno bledijo. So tudi dejavniki, ko si nekateri zavestno prizadevajo z bojevitim hitenjem bledenja. Le kaj bi bilo, ko bi padli oživel?! Zgрозili bi se nad našo kampanjščino. Obeležij, pomnikov na krvavo revolucijo se spomnimo samo ob pomembnejših praznikih. Predvsem mislim na spomenike, ki stoje sredi manjših in večjih naselij, spomenike, ki samevajo sredi gozdov. Vse bolj bledijo napisi, bolj in bolj bledijo spomini in s spomini rjavijo tudi naše dolžnosti.

Našel bom samo tri primere, ki so uresničljivi, ki bi morali biti sestavni del zdajšnjega trenutka.

Ne vem natanko, koliko krajevnih skupnosti je v Sloveniji. Sigurno nekaj sto. Mnoge imajo čudovit Dom krajanov. V njih so prostori za organizacije, društva, SLO, knjižnico. NI PA KOTIČKA NOB! Kaj naj bi bilo v takem kotičku? Slike padlih, ustreljenih, umrlih v taboriščih, življenjepisi, intervjuji s še živečimi sorodniki, znanci, življenjsko, živahno, razgibano napisana kratka zgodovina, kakšno je bilo življenje na območju KS v času NOB. In še in še. Takih primerkov je malo, menda bi jih lahko na prste prešteli.

Nekaj podobnega naj bi bilo tudi po šolah. Ne samo na centralnih, tudi na podružnicah. Stene širokih in dolgih hodnikov se mi ne zdijo primerne za opis NOB. Mimoidoči se slik in zapisov tako navadi, da jih postopno niti ne opazi, razen če je nanje opozorjen. Tako pa gre vse prečesto po pregovoru: Gre skozi les, pa ne vidi dreves. Mnoge šole so poimenovane z imeni junakov in junakinj iz NOB. Ko pa vprašamo učenca 8. razreda, mladega človeka, ki je v osmih letih vsaj stokrat šel za naslov šole, ki jo obiskuje, če ve kaj več povedati o tem junaku, junakinji, naguba čelo, zmičuje z rameni, kakor da je to neko deveto čudo. Kdo je temu kriv?!

Vse to in še kaj mi je dala v premislek v kot vržena SPOMENICA. O etiki so modreci razpravljali pred mnogimi stoletji: da je filozofska veda o človeški morali, njeni naravi in izvoru; da razlaga razmerja in dolžnosti, utrjuje humane odnose; da je posebna oblika družbene zavesti — in tako naprej. Marksistično zasnovana moralna načela so osnova pojmovanja o vrednotah človeškega okolja in odgovornosti slehernega občana, da jim prilagaja svoja dejanja. Tudi Kajuh je med bojem zapisal:

*Moja pesem ni le moja pesem, to je krik vseh nas!
Moja pesem ni le moja pesem, to je boj vseh nas!*

Tako je tudi s pomniki revolucije. To je skrb vseh nas, slehernega posameznika, od cicibančka, pionirja, mladince, matere in očeta, babice in dedka, od krajevne skupnosti do zvezne skupščine.

Drago Kumer

Izredno zasedanje držav SEV-a

Vzhodnoevropska EUREKA

Na izrednem dvodnevem vrhunskem srečanju članic Sveta za vzajemno pomoč so te dni med drugim sklenili široko zastavljen program znanstvenega in tehničnega sodelovanja držav članic skupnosti do leta 2000. S podpisom tega pomembnega dokumenta so se članice tako imenovane socialistične skupnosti obvezale, da bodo v prihodnjih 15 letih združile svoje znanstvene in tehnološke zmogljivosti pri izvedbi približno 15 najpomembnejših programov.

Projekt SEV so številni zahodni opazovalci že označili kot nekakšen odgovor vzhodnoevropski Eureka, pač glede na to, da vsebuje vrsto podobnih elementov. Menda so s projektom do nadslojnosti izdelane smeri delovanja, raziskav, sodelovanja in delitve dela. Prav tako so menda natančno določili obveznosti in finančno udeležbo vsake članice pri uresničitvi programa. Leto močno posega tudi v dosedanje odnose znotraj SEV, saj so ti odnosi najverjetneje temeljni pogoji za uresničevanje reforme obstoječih mehanizmov.

Po zasedanju so sprejeli dvojno dokumentov, javnega in tajnega, in kakor je razvidno, pomeni prva etapa prehoda na novo bolj kakovostno raven sodelovanja usklajevanje nacionalnih razvojnih programov, sledilo pa naj bi obli-

kovanje ekonomskih in organizacijskih pogojev za neposredno povezovanje znanosti in tehnologije posameznih držav članic. Le tako naj bi dosegli kompleksno in večnacionalno sodelovanje, poleg tega pa se bodo tej spremembi morali podrediti tako ljudje v organih SEV-a kot tudi njihovi dosednji način dela.

Čeprav nam tajni del skupnega sporočila z zasedanja ni dosegljiv, pa lahko glede na lanske vrh SEV-a v Moskvi, kjer je bilo jasno rečeno, da je oskrbovanje sovjetskih zveznikov z nafto v prihodnosti tesno povezano z dejstvom, koliko bodo zavezniki sposobni izvoziti v Sovjetsko zvezo, sklepamo, da so premierji desetih članic SEV-a minuli teden mukoma iskali uskladitev novih petletnih načrtov posamičnih držav članic. Najverjetneje je bila razprava ostra v tistem delu, ko so sovjetski voditelji od zveznikov zahtevali boljše kakovost blaga in storitev, pa čeprav vemo, da predstavniki Poljske, Madžarske, Čehoslovaške, Nemške demokratične republike, Bolgarije in Romunije terjajo več svobode pri gospodarskih poslih. Mihail Gorbačov je že marca letos, ko je postal partijski voditelj, nadaljeval kritiko ekonomskih in trgovinskih prednostnih nalog sovjetskih zveznikov in države članice pozval na večjo enotnost v okviru SEV.

Že junijski članek v Pravdi, ki mu ni manjkalo ostrine, je poudarjal, da je enotnost SEV bistvenega pomena za rivalstvo z ekonomijo Zahoda, vstevši tudi sankcije in bojkote. Najverjetneje pa med drugim tudi obisk madžarskega partijskega šefa Janoša Kádára septembra v Moskvi zmanjšuje njegovo ostrino in le potrjuje možnost omejenih sprememb, upoštevaje »narodne posebnosti« med vzhodnoevropskimi državami. V sovjetskih gospodarskih razpravah niso mogli spregledati madžarskega eksperimenta, podkrepjenega z idejami o svobodnem trgu in zasebnih pobudah. Seveda pa vse to ne zmanjšuje pritiskov sovjetskega vodstva o izboljšanju delovanja sovjetskega sistema centralističnega načrtovanja gospodarstva, ki bo upošteval novosti v tehnologiji in večjo delovno disciplino.

Uskladitev novih petletnih načrtov naj bi upoštevala prav slednje, in bržkone so se na izrednem zasedanju pogovarjali oziroma prijateljsko prepričevali pretežno o teh vprašanjih.

Na dvodnevem zasedanju so podpisali tudi sporazum o avtomatskem načrtovanju in enotnem sistemu prenosa informacij s pomočjo svetlobnih signalov, ki naj bi bil sestavni del splošnega programa znanstvenega sodelovanja. Podpisali so tudi dogovor

o ustanovitvi znanstveno-proizvodne skupnosti Interrobot. Ni naključje, da je sovjetski premier in predsedujoči zasedanja Nikolaj Rižkov na sklepni slovesnosti poudaril ozračje enotnosti in vzajemnega razumevanja, ki da je velo na zasedanju, končal pa je z modro ugotovitvijo, da drugače sploh ni moglo biti... V nadaljevanju ni pozabil opozoriti, da bodo v prihodnosti največje breme in vlogo za sodelovanje imeli državni upravni organi, planski komiteji, komiteji za znanost in tehniko in vrsta drugih.

Kompleksna in multinacionalna kooperacija je, kot kaže, imperativ novih potreb in zahtev, kajti Američani in zavezniki pri uresničevanju svojih zamisli glede »strateške obrambne pobude« mislijo več kot zares. Izredni sestanek SEV-a se je torej končal ob izjemno potenciranih poudarkih za krepitev enotnosti in monolitnosti znotraj »socialistične skupnosti«, v kateri naj v prihodnosti prevladajo skupne akcije in usklajevanje gospodarskega razvoja in seveda tudi politike. Z drugimi besedami to pomeni, da bo za samostojne pobude in za dvostransko gospodarsko sodelovanje držav članic skupnosti z zahodnimi partnerji vse manj manevrskega prostora. Praksa prihodnjih mesecev bo takšna ugibanja ovrgla ali potrdila.

M. L.

Naš svet v teh dneh • Naš svet v teh dneh

TRIPOLIS:

Libija je razglasila izredno pripravljenost svojih oboroženih sil potem, ko je libijski voditelj Gadafi izjavil, da »njegova država ne more več živeti pod stalnimi grožnjami in terorjem, ki jih je deležna s

strani ZDA«. Američani po Gadafijevem mnenju niso mobilizirali samo letalonosilke »Coral Sea«, temveč tudi štirideset ladij in za konec libijskih teritorialnih voda. Številni komentatorji se ob tem sprašujejo, ali Libiji resnično grozi napad ZDA?

BEIRUT:

Medtem ko voditelji libanonskih verskih milic v Damasku še vedno razpravljajo o usodi trojnega sporazuma o prekinitvi ognja in za konec državljanske vojne, pa izraelska soldateska že rožlja z orožjem na jugu Libanona. Ali Sirija z doseženim sporazumom in umikom svojih raket iz doline Bekaa zapira »libanonski dosje«? Ni izključeno, da novo izraelsko rožljanje pomeni samo uvod v novo akcijo širših razsežnosti.

ATENE:

Grške oblasti so s predstavniki PLO dosegle sporazum o sodelovanju v boju proti terorizmu. Sporazum se prvenstveno nanaša na preprečevanje spopadov palestinskih frakcij na grškem ozemlju. Palestinski voditelj Jaser Arafat izjavlja, da je uradni Washington s tem, ko je zavrnil pogajanja s PLO, zaustavil pogajalski proces in ustvaril razmere, v katerih nekatere arabske države oziroma njihove obveščevalne službe novačijo mlade Palestine za teroristične operacije.

BAGDAD:

Iraško vojaško poveljstvo poskuša Iran odvrniti od širših vojaških napadov. V Bagdadu slavijo dan iraških oboroženih sil, hkrati pa je to priložnost za oceno nesmiselnosti vojne dveh neuvrčenih držav, ki ji ni videti konca.

WASHINGTON:

Prihodnji mesec bi se utegnili sestati ameriški in sovjetski pogajalci, ki bi razpravljali o ustavitvi tekme v kemijskem oboroževanju. Kot piše Washington Post, sta se Reagan in Gorbačov v Ženevi dogovorila za začetek dialoga o neširjenju kemijskega orožja.

ABIDJAN:

Afriški državi Mali in Burkina Faso po zatrdanju malijskih oblasti spoštujeja premirje, ki sta ga podpisali po petdnevni spopadih. Šestnajst članska komisija vojaških opazovalcev nadzoruje premirje in v minulih dneh ni zabeležila spopadov med državama. Vojna med reveži je, kot kaže, končana.

MADRID:

Španski premier Felipe Gonsales je ponovil, da bo njegova država izstopila iz pakta NATO, če se bo špansko prebivalstvo na referendumu odločilo za izstop iz omenjene vojaškopoliitične zveze. Gonsales je to izjavil na tiskovni konferenci v Madridu, ki se je je udeležil lord Carrington, generalni sekretar NATO pakta.

WASHINGTON:

Leto 1985 je bilo po besedah šefa Ameriške zvezne uprave za civilno letalstvo Donalda Engena eno najvarnejših v letalskem prometu. Čeprav je samo lani v letalskih nesrečah umrlo 2000 oseb, pa poglaviti dejavniki, kot na primer teroristične akcije, po njegovih besedah ne zmanjšujejo varnosti letalskega prometa.

HANOI:

V vietnamskem glavnem mestu se mudi ameriška delegacija, ki se bo z vietnamsko vlado pogovarjala o 1797 ameriških vojakih, izginulih med vietnamsko vojno. Ameriško delegacijo, ki je najštevilnejša po letu 1975, ko se je vojna v Vietnamu končala, vodi pomočnik obrambnega ministrstva Richard Armitage in mnogi vidijo v tem resne napovedi za navezavo diplomatskih stikov med Washingtonom in Hanoi.

Zaman so trkali na imperialistična vrata

Minilo je že 44 let in več od japonskega napada na oporišče ameriškega tihomorskega ladjevja v Pearl Harborju. Številnim razpravam o ameriško-japonskem vojskovanju se zdaj pridružujejo tudi premišljanja o napakah, zaradi katerih ni bilo mogoče preprečiti tega spopada, oziroma o prevladanju militarističnih in kolonialnih interesov nad treznostjo zagovornikov miru. Oglasil se je ameriški admiral Edwin Layton in objavil knjigo o svojem pogledu na tihomorsko vojskovanje, objavili pa so tudi podatke, ki osvetljujejo japonsko plat prizadevanj, da ne bi bilo vojne na Daljnem vzhodu.

Japonska televizija je pred dnevi objavila spomine zdaj že 88-letnega Makota Onodere, čisto pozabljenega japonskega diplomata, ki pa je bil neposredno pred začetkom druge svetovne vojne in med vojno samo na zelo izpostavljenem položaju. Bil je japonski vojaški ataše v Rigi v času, ko je SZ zasedla baltiške države. Japonski specialist za SZ je tedaj odpotoval iz Rige na novo delovno mesto v Stockholm. Od januarja 1941. do japonske kapitulacije leta 1945. je s svojega skandinavskega opazovališča oskrboval vlado v Tokiu z zanesljivimi podatki o vojnem položaju, ki so bili do-

stopni japonskemu predstavniku v nevtralni Švedski.

V svoji dejavnosti je imel Onodera enega samega konkurenta, in sicer japonskega veleposlanika v Berlinu generala Hirošija Ošime. Ta je stavil na nacistično karto, tako kakor japonski zunanji minister Macuoka. Ta je po razgovorih s Hitlerjem odpotoval iz Berlina v Moskvo in tam aprila 1941. podpisal nenapadalni pakt. Macuoka je bil prepričan, da mu bo uspelo – vsekakor s privolitvijo Berlina – pripraviti Stalina do tega, da bo spremenil svoje stališče do trojnega pakta, sklenjenega med Nemčijo, Italijo in Japonsko. S tem naj bi Japonska dobila proste roke za osvajanje v vzhodni Aziji, zavarovalo pa bi ji tudi hrbet, če bi se spopadla z Američani. Makoto Onodera je iz Stockholma brzojavil v Tokio, da ni pričakovati nemškega posredovanja med Moskvo in Tokiom, kajti Nemčija pripravlja napad na SZ. Sporočila novega vojaškega atašeja v Stockholmu so v Tokiu natekla na povsem gluha ušesa. Ko je Hitler junija 1941. izdal ukaz za napad na SZ, s čimer je potrdil Onoderina svarila, se je za japonskega zunanjega ministra Macuoka podrl svet. Razočaran je odstopil. Tudi v vojno z Američani

je Japonska drvela na temelju poročil veleposlanika v Berlinu generala Ošime. Trdil je, da bodo nemške čete zlahka premagale Rdečo armado. Onodera je imel na voljo čisto drugačne podatke. Napovedoval je nemški poraz. V nič manj kakor 38 brzojavkah, ki jih je poslal v Tokio je svaril pred vojno z Američani. Nihče se ni zme-nil za njegova svarila.

Zdaj objavljeni podatki pravijo, da je švedska tajna služba skrbno pazila na Onodero, zasledovali pa so ga tudi agenti gestapa na Švedskem. Med Onoderjeve sodelavce so prištevati tudi nekega Petra Ivanova, ki so ga gestapovci poznali kot »majorja R«. Himmler pa je o njem govoril, da je to eden najbolj nevarnih poljskih obveščevalcev. Gestapovci so leta 1943 v nekem parku v Stockholmu ustrelili žensko, ki je Ivanovu izročala informacije. Gestapo je zahteval od švedske vlade, da jim izroči tega Poljaka, vendar je Onodera zavaroval svojega sodelavca. Menda mu je izposloval japonski potni list in omogočil, da se je umaknil v Veliko Britanijo. »Onodera mi je rešil življenje«, je dejal Ivanov oziroma »major R«, dejansko pa Michael Rubikovski. Zdaj živi v ZDA.

Rubikovski je največ storil

za Onodero in njegovo dejavnost, ko mu je po kurirju poslal sredi februarja 1945 pet pisem s prevodom tajnega dogovora med Rooseveltom, Stalinom in Churchillom na jaltški konferenci. Po tem dogovoru naj bi SZ »tri mesece po nemški kapitulaciji« vstopila v vojno z Japonsko. Onodera je še vročo novico posredoval takoj v Tokio.

Po kapitulaciji Nemčije se je v Tokiu sestal vojni svet in razpravjal o na novo nastalem položaju. Američani so tedaj že zasedli Okinavo in začeli bombardirati japonsko glavno mesto. Japonci so se odločili za pogajanja o premirju in nameravali za-prositi SZ za posredovalca. Bivšega premierja Konoja so takoj poslali kot posebnega emisarja v Moskvo, kjer pa je naletel na zelo zadržan sprejem. SZ je takoj po kapitulaciji Nemčije že začela pošiljati svoje čete po transsibirski železnici na Daljni vzhod.

Razočarani Onodera je poskušal nekaj storiti na svojo pest. V mislih je imel kontakte s švedsko kraljevo hišo in možnost, da bi kralj Gustav posredoval med britansko kraljevo hišo in japonskim cesarjem. Stvar je bila zamujena, 9. avgusta je SZ vstopila v vojno z Japonsko, natančno tri mesece potem, ko je Nemčija kapitulirala.

Gonarški soneti Dušana Ludvika

Dušan Ludvik (o njegovi nedavni sedemdesetletnici smo pisali tudi v TV-15, 20. decembra 1984) je kot pesnik stopil pred vojno v slovensko literarno areno z dvema pesniškima zbirkama: »S potepuško palico« (1940) in »Srce v vetru« (1944).

V drugi svetovni vojni se je kot taboriščnik človeško in pesniško kalil v Gonarsu. Po vojni je še nekaj časa objavljaj svoje pesmi v revijah, nato pa je več kot trideset let pesniško »obmolčal«.

Šele letos je izšla njegova nova, tretja pesniška zbirka »Čas kakor grenkoslad« pri založbi Obzorja v estetsko prikupni opremi Marine Rajsterjeve in v redakciji Hermana Vogla. Seveda je med prvima dvema in to zadnjo, tretjo zbirko, velika razlika,

saj leži vmes tridesetletni pesnikov molk. V njem je zorela njegova poezija, prekvašena s preizkušnjami, ki jih prinaša »čas kakor grenkoslad«.

O začetni romantični kretnji potepuha ni več sledu, pesnik je začel trpkozrelo in streznjeno razmišljati o času, ljudeh in o smislu življenja. Oglašajo se tudi odenki satire. V razdelku »Snemimo krinke« zapoje o resnici: »Z njo se ne da ciganiti in barantati«. Pesnik je prepral svoj dolgoletni molk, kajti »kdor čaka, črvavi. Zato vsaj zini, čeprav boš le jecljal z odrevenelimi jeziki.« Svoj gnev stresa na podrepnike: »Spočnejo laž in krešejo prepir, ko merijo v srce, nam prskajo v obraz nahujskane besede in vsaka je kot polž,

ki cvet objeda.« Pesnik je na strani »siromakov z vzravnanom hrbtenico«. Kljub vsem grenkobam spoznanja o svetu in o sebi, se pesniku »sproščajo sanje še naprej kot v podzavestni svet potlačene resnice«. Kljub vsemu ima pesnik »noro željo, da se v zvezdah skopa in zlato ručno trajanja uropa!« Ob koncu svojih grenkih spoznanj vendarle odpušča: »Preudarimo in odpustimo, pozabimo, da preživimo!«

Kajpak bi si Dušan Ludvik zaslužil izčrpnjšo in natančnejšo oceno svoje tretje in doslej najzrelejše pesniške zbirke, ki jo odlikuje zelo čist in speven jezik, kar v naši novejši poeziji ni ravno pogosta odlika.

Naj omenimo ob koncu tega zapisa še prvi razdelek

zbirke z naslovom »V prelomljenem času«, v katerem je zbral še neobjavljene pesmi iz druge svetovne vojne.

Zlasti impresivni so soneti z naslovom »Gonars«. To so pesnikova doživetja iz časa, ko so se »v temi klavci zbrali in za življenja vadljali«, iz taborišč, kjer so taboriščniki »drug poleg drugega bili tesno zvrnani kot v laškem olju stlačene sardine«. Pesnik se spominja »ur, ki so bile poslone z gladom in gorjem«, ki so »z bodečo žico rezale v rane«, opisuje samomor sotrpina, ki si je glavo vtaknil v zanko, da bi se rešil trpljenja. In vendar se bodo taboriščniki vsemu navkljub »preglodali skozi glad v svobodo«. V pesniku zori odpor: »Planimo! Če zdaj popustimo, v tej podlosti izkrvavimo. Pri priči iztaknimo jim gadje oči!« Pesnikov duh se v zadnjem, osmem sonetu

Dušan Ludvik

Gonars

4.

Brat v lakoti, številka kakor mi,
ti je presedalo trpeti z nami?
Ko si se skregal s praznimi željami,
si v zanko vtaknil vrat, dejal: Umri!

Zadrgnila se je sočutna vrv.
Zdaj še po smrti nam očitaš spačen,
ker moral si umreti suh in lačen,
da bo s teboj gostil se v prsti – črv.

Končano? Kaj ti mar naš direndaj,
ko se spodjedamo za vsak grizljaj
in bi se zgizli še za toplo vodo.

Na odpoklic živimo in na up,
a z vero odpisanih, da vsem navkljub
se skozi glad preglodamo v svobodo.

vzdigne nad taborišče in nad trpljenje s pretresljivimi verzmi: »Leteti! Leteti! Izgubljati z leti otplost in težo verig...!«

Ta silna vera je omogočila pesniku, da je preživel. Ve-

nomer se bo njegova zavest vračala v gonarški pekel, da ne bi pozabila tistih bridkih in težkih ur, ki pa so tedaj v njem budile upor zoper nasilje in vero v novo, svobodno življenje...

D. M.

Zlate značke za kulturo

Predsedstvo republiške konference zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije je ob 40 obletnici zmage nad fašizmom podelilo Plaketo in Zlate značke zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije Partizanskemu pevskemu zboru in priznanim kulturnim delavcem za njihovo ustvarjalnost in poustvarjalnost na kulturnoumetniškem področju in za vodenje kulturnih dejavnosti med narodnoosvobodilnim bojem pa tudi za prispevek pri razvijanju, ohranjanju in utrjevanju revolucionarnih vrednot narodnoosvobodilnega boja ter socialistične revolucije.

Iz govora ob podelitvi:

»Bržkone je malo narodov, ki bi se lahko izkazali s takšno vsestranskostjo svojega boja, kakor se lahko izkaže slovenski narod. Velika množica napisanih pesmi in proznih del, gledaliških iger, grafik in slik, umetniških fotografij, gledaliških skupin, pevskih zborov, filmov, znanstvenih del in tako naprej najbolj nazorno izpričuje neverjetno ustvarjalnost kulturnih delavcev in umetnikov, ki so v najtežjih dnevih narodove zgodovine trdno, z obema nogama stali v skupni fronti z borci proti

sovražnikom svobode. O tem nam pričajo ne le številna dela, ki so nastala na osvobojenem pa tudi na okupiranem ozemlju. Marveč tudi silna množica kulturne aktivnosti, ki je rasla iz vsakega bataljona, odreda, brigade, divizije in korpusa, se pravi iz neposrednega spopada. Umetniško delo je spodbujalo bojujoče se ljudi k odporu, k izgonu sovražnika, k mobilizaciji množic za vstajo in k pripravi za novo življenje, ki naj bo višje, boljše in lepše: življenje torej, v katerem naj prevladujejo čista in plemenita podoba člo-

veške notranjosti, veselje in zagnanost do dela, spoštovanje do delovnega človeka, pa tudi tvoren odnos do stvari, ki služijo blagostanju.

Današnji slavljenci lahko s ponosom gledajo na svojo prehojeno pot. Ze med vojno in po njej so s svojim ustvarjanjem prepričljivo dokazali nadarjenost v svojem umetniškem poslanstvu, brezmejno ljubezen do svoje domovine, občutek za skupnost, za bratstvo in enotnost, za solidarnost, za resnično vrednost življenja. Te njihove vrednote so izžarevale in seveda še vedno izžarevajo iz njihovih del. S svojim plodnim delovanjem med narodnoosvobodilnim bojem in pri graditvi humane socialistične samoupravne družbe so se nesporno uvrstili – bodisi v svoji umetniški zvrsti bodisi kot organizatorji kulturnega življenja – med vrhove na Slovenskem in v Jugoslaviji.

Organizacija zveze rezervnih starešin se tako kot vse napredne sile v naši domovi-

ni globoko zaveda izjemne vloge, ki jo odigrava poslanstvo kulture, mogočne po izrazni moči svojih žlahtnih idej o lepoti, svobodi, človečnosti, pravici in resnici, pa tudi o bratskem sožitju med ljudmi in med narodi. Zaveda se tudi dejstva: čim bolj je človek kulturno razgledan, tem bogatejša je njegova srce, lepša je njegova notranja podoba, učinkovitejši je v svojem delovnem okolju in pri izvrševanju svojih dolžnosti in svojih pravic v samoupravni družbi.

Zato želimo in hočemo prvine kulturnega in ustvarjalnega dela vnašati tudi v delovanje članov in organizacij zveze rezervnih vojaških starešin...

(Kdo so bili nagrajenci, smo pred časom že poročali, a seveda ne bo odveč, če jih naštejemo znova: zlato značko ZRVS so prejeli Bojan Adamič, Stojan Batič, Filip Kumbatović, Matej Bor, Stane Škrabar-Braškar, Ive Šubic in Sergej Vošnjak, plaketo ZRVS pa Partizanski pevski zbor.)

Književniki, udeleženci NOB

Vasja Ocvirk

Ob prerani smrti partizanskega romanopisca in dramatika

Septembra 1985 so se na Kojškem borci poslovili od partizanskega kulturnika in borca Vasje Ocvirka. V TV-15 je v rubriki »Imeli smo ljudi« izšlo kratko sporočilo o njegovi smrti, kulturne rubrike drugih slovenskih časnikov niso o tem zabeležile ničesar. In vendar je bil Vasja Ocvirk pomemben oblikovalec umetniške besede s tematiko NOB, vreden, da se spomnimo nanj in opozorimo slovensko javnost na njegovo delo.

Luč sveta je zagledal 30. aprila 1920 v Medvodah. Ljudski glas o njem je vedel povedati, da je nezakonski sin Franceta Bevka in to dejstvo je nakazalo pot, po kateri bo hodil v življenju: po poti književnosti. Kot deček je živel v Gorici, s sedmimi leti je prišel v Ljubljano, osnovno šolo je obiskoval v internatu v Marjanišču (svoja doživetja iz tega internata je opisal v mladinski povesti »V klavzuri«). Nato se je šolal v meščanski šoli in končal srednjo tehnično šolo v Ljubljani. Takrat pa se je že začela druga svetovna vojna in narodnoosvobodilno gibanje, ki se mu je priključil marca leta 1942. V Dolenjskem odredu je postal politični delegat, komisar bataljona in opravljal je naloge kulturnega referenta briga-

de. Ni sodil med privilegirane kulturnike, ki so jih izločili iz vojnih enot, da bi se lažje posvetili kulturnemu in umetniškemu ustvarjanju. Bil je borec in kulturnik hkrati, znamenita partizanska kulturniška postava, s svojim globokim otožnim pogledom izza očal. Čeprav je zavzemal vodilne položaje, je ostajal do soborove vedno človeški in razumevajoči komisar. Od partizanov se je vrnil s činom kapetana in s številnimi odlikovanji.

Po osvoboditvi se mu je izpolnila življenjska želja: absolvirati je primerjalno književnost na ljubljanski filozofski fakulteti. Nato se je zaposlil kot urednik literarnih oddaj na radiu Ljubljana in kot reporter radia Koper. Od leta 1957 je živel kot svobodni književnik v Sežani. Služba na radiu mu je omogočala, da je napisal dvanajst slušnih in šest odrskih iger, dramatisiral pa je kar trideset slovenskih proznih del. Objavljal je krajša prozna dela v raznih slovenskih revijah (bil je stalni sodelavec revije Borec), ki so bila napoved obširnejših partizanskih tekstov. Njegovo poglavito življenjsko delo je trilogija romanov o partizanstvu na Dolenjskem, o kateri je slovenska literarna zgodovina izrekla priznavalno oceno.

V knjigi »Slovenska književnost 45–65« (Slovenska matica – 1967) Matjaž Kmecl razčlenjuje njegovo partizansko trilogijo: »Vasja Ocvirk je po razmeroma razsežnem dramatskem opusu (dvanajst radijskih in šest odrskih iger) napisal pripovedno trilogijo o partizanskih bojih na Dolenjskem. V njej je fabulativno razgibano, pogosto dramatsko učinkovito upodobil življenje in dejanje manjših partizanskih skupnosti ter značilnih karakterjev v klasičnem obdobju slovenskega narodnoosvobodilnega boja, od pomladi 1942, ko je avtor iz okupirane Ljubljane odšel v NOV, do italijanske kapitulacije jeseni 1943.«

Po Kmeclovem mnenju prestavlja prvi del trilogije roman Soncu ni verjeti, v katerem Ocvirk pripoveduje o začetnem formiranju partizanske enote v bližini Ljubljane. Opisuje različne človeške značaje, ki se znajdejo v položaju, da morajo živeti skupaj, preskušnje, ki jih pri tem prestajajo, odpadanje omahljivcev, izdaje in stiske med dramatičnim prebijanjem v Kočevski Rog, prva srečanja s smrtjo... V drugem delu trilogije, v Hajki, se Ocvirk ukvarja z Roško ofenzivo, z razbitjem večje partizanske enote in z usodo posameznikov. Po pripovedni moči in po uravnoteženosti pozornosti v odpiranju in odmerjanju snovi, je to najboljši del Ocvirkove partizanske trilogije. Za vse tri romane pa velja, da je vanje vnesel poseben partizanski žargon in nekatere idejne elemente,

ki s svojo črnobelo zagnanostjo na prvi pogled izzevajo naivno, a dodajajo besedilo iluzijo zgodovinske avtentičnosti, ki spominja na memoarsko literaturo.

V stilnem pogledu uvršča Kmecl Ocvirka med nadaljevalce izročila slovenskega klasičnega realizma devetnajstega stoletja. Po njegovem daje Ocvirkovi partizanski trilogiji poglavito vrednost nepatetična, neprizvignjena, stvarna pripoved, polna duhovitih, večkrat tudi iskano komičnih pasaj.

Njegova mladinska povest »V klavzuri« se ukvarja z zgodovinskim in idejnim zaledjem nekaterih usod iz trilogije, ko pripoveduje o brezdušni vzgoji mladih fantov v samostanskem internatu (Marjanišče) pred vojno. Je torej avtobiografsko obarvano pisanje.

Slovenskemu gledališču je Vasja Ocvirk zapustil naslednje igre: Ko bi padli oživi (drama – 1953), Tretje ležišče (komedija – 1955), Srečno, ljudje (drama – 1956), Peter Klepec (igra za otroke – 1956), Mati na pogorišču (drama – 1957) in Upor pred zarjo (enodejanka – 1956).

O njegovih dramatikih je pisal Dušan Moravec (Pomenki o sodobnih dramah, Ljubljana, 1958). Vasja Ocvirk je zapustil dostojen prozni in dramski opus, ki ga uvrščata med pomembne slovenske romanopisce in dramatičarje, zlasti med tiste, ki so v svojih delih prvenstveno obravnavali tematiko narodnoosvobodilne vojne.

Dušan Mevlja

Lanskoletni spomin z najvišjega očaka.

moramo, žal, v isti sapi dati, da se nekateri končajo tudi s priokusom grenkobe – zaradi neizkušenosti, pretiravanja in precenjenja lastnih zmognosti. Številnim nesrečam v gorah botruje tudi naše pogosto zlo – alkohol.

Morda se bo kdo vprašal, čemu to pisanje. Predvsem zato, ker smo tik pred sezono, v kateri se bodo zvrstili številni spominski in drugi pohodi, pa ni zato prav nič odveč, če smo na nevarnosti tudi po tej poti opozorjeni. Obisk gora je lahko prečudovit, toda terja tudi svoj davek. Na nas je, da se mu znamo in hočemo izogniti.

Lanske spominske pohode lahko na splošno ocenimo kot dobro organizirane. Planinci in pohodniki so bili v glavnem dobro pripravljeni in disciplinirani, nesreč, vsaj kar se organiziranih pohodov tiče, ni bilo. K temu so pripomogli tudi gorski reševalci, vodniki in radioamaterji, brez katerih

povzpno celo na Triglav, seveda v navezi. Letos se na triglavski pohod pripravljajo tudi nekdanji borci Prešernove brigade.

Organizirani spominski pohodi, ki se jih udeležuje vse več mladih ljudi, so ena od oblik ohranjanja revolucionarnih izročil. Letos jih zanesljivo ne bo nič manj kot doslej, raje narobe.

Novosti te pohodniške sezone bodo vsekakor: vzpon prešernovcev na Triglav, vnovična izvedba »pohoda po poteh delegatov na zasedanju v Jajcu« (ob 45. obletnici Dneva borca) ter še vrsta drugih krajših pohodov, ki se bodo v sklenjenem zaporedju vrstili tja do konca leta.

Tisto poglavito, kar lahko zapišemo ob spominu na lanske in ob misli na letošnje planinske pohode, bodi – planinski srečno vsem pohodnikom iz vrst mladih, vojakov, teritorialcev, borcev in »zapriseženih« planincev!

Jože Čurin

Srečanje z Marico Pervanja-Kendovo

Z jerbasmom, zvrhanim trpljenja,
pa z nasmehom skozi življenje

Že nekaj časa se pozna. Včasih pride v Ljubljano iz Kranja in s seboj prinese klekljane prtičke za podjetje Dom, mimogrede se pa oglasi v našem uredništvu. Marica Pervanja.

Pravzaprav nisva nikoli resno hoteli napraviti tega pogovora, saj je bila pripoved iz njenega življenja vedno vse preveč raztrgana, povedana v fragmentih, med prihodom in odhodom, pri vratih. Zadnjič pa me je vendale bolj pritegnila njena pripomba, ko je beseda nanesla na novo televizijsko nadaljevanje Via Mala. »Podobno«, je pripomnila, »smo živeli tudi pri nas na Šentviški planoti.« Oči so se ji zarosile in potem

vila h kruhu in zdaj si sam služi že najmlajši.

Skozi povojna leta so se ji vrstile vsakršne dogodivščine, težave, bremen in žalosti. Od vojnih aktivističnih dni še vsa razgreta je poprijela za delo, kjer so ji rekli. Najprej je tri mesece sama gospodarila na žirovski kmetiji, premoženju znanca, partizana. Potlej so jo poklicali v Kranj, kjer je dobila službo v tovarni in stanovanje, kmalu na to še moža. Nato so štiri leta zapored

Marica Pervanja iz Kranja, nekdanja obveščevalka iz primorske Trebuše

pri gozdnem gospodarstvu in ga po cele dneve ni bilo doma, da so ga otroci komaj poznali. Šla sem prosit takratnega personalca, naj ga vzamejo v Savo, in res so ga vzeli. Vse do upokojitve je delal tam...«

V Marici pa je vrtalo kar naprej, da mora in mora v službo, da bo prinesla k hiši še kak svoj dinar. Tako je šla spet v 'fabriko'.

Rojevali so se novi otroci, potrebe v družinskem proračunu so rasle... Živeti je bilo treba skromno, pretrpeti prenekatero grenko... Vso to sivino je osvetljevala neusahljiva radost, ob zborovskem petju, ko so se na različnih proslavah spet zbrale nekdanje primorske aktivistke in pod taktirko svojega nekdanjega dirigenta in vodje Završnika zapele kakšno partizansko.

Sploh se zdi, da je bil za Marico Pervanjevo (nekoč Kendovo) naj-srečnejši vojskin čas, čeprav se morda to malo čudno sliši. Bila je mlada, vsa družina je že od zgodnjega dvainštiridesetega delovala v Osvo-

bre tovariše, ki so ji pomagali, jo imeli radi...

V vrtincu nalog in številnih skritih poti je pozabljala na težko otroštvo, na svoje pestronovanje na Pečinah pa na pastirjevanje daleč od doma. (Celo v Milan je odšla za hišno pomočnico in se od tam vrnila v začetku enainštiridesetega.)

Pred razpadom Italije je z doma, kjer je bila pri sestri Pavli (v Polju na Šentviški planoti), odšla v Rut, kjer je bila javka bolnišnice pod planoto Praprotno.

»Tja so me poklicali, češ da sem tam potreb-

Takole se je Marica postavila med nekdanje sodelavce in ranjence bolnišnice Pavle, ko so na srečanju obujali spomine na delovanje te partizanske bolnišnice.

vseskozi en sam boj – boj za dinar, za to, da bi se vsi otroci dokopali do spodobnega življenja...

Kljub vsemu pa si prav rada zapoje in najbrž, tega nam ni rekla sama, prenekatero solzo vkleklja v prečudovite prtičke, ki gredo potem

ko pozoren je do mame...

»Potrpeti je treba, saj nič ne pomaga, če se človek jezi,« pravi. Kadar ji je posebno hudo, jo včasih mahne k starejšemu sinu za urico, dve, potlej gre pa spet življenje po starem naprej. Malo s spomini na prelepi čas

Stara mati Kendova je bila ena zadnjih, ki so na planoti še nabirale lipovo cvetje za čaj – zraven je pa zapisala o tem še pesmico.

je stekla zgodba njenega življenja...

Marica ima šest otrok, imela pa je tudi deset bratov in sestra. Kot bi šlo to izročilo velikih družin iz roda v rod. Njen oče je bil oglar in se je bil priženil gor na Šentviško planoto s Tolmina. Mati so bili vse življenje doma in so zredili vse otroke, kakor so vedeli in znali, poleg hudega moža. Že od rane mladosti so mati slabo videli, zato pa so vsako svoje občutke, vse trenutke gorja in veselja prelivali v verze in si tako hladili srčne rane osamljene, zgarane žene z gorske planote. Tudi Marici je v pismih (ki jih je pogosto skrivaj pisala svojim otrokom) vsakič na koncu pristavila verz – le to je premogla – in v njih je vedno zapisala kaj vedrega, prijaznega.

Marica ima prav tako opraviti s slepoto: kar dva njena sinova sta skoraj popolnoma slepa. Vendar ji nikoli ne zmanjka materinskega poguma. Prvega je spr-

prihajali na svet otroci. »... In treba je bilo ostati doma. Takrat še ni bilo vrtcev, jasli in podobnega, kar danes lajša ženskam obremenitve. Seveda pa mi je bilo hudo za tovarno, za mojimi tova-

To pa je fotografija z nastopa nekdanjih deklet, ki so še pred koncem vojne pripravile v zboru ZMS Vojsko – Črni vrh prvomajski koncert v Idriji pod vodstvom Slavka Završnika. Ta vez se je ohranila vsa povojna leta in tako tovarišice še danes kdaj pa kdaj zapojejo skupaj z mladimi. Tudi Marica je med njimi.

rišicami in za tkalskimi stroji. Tudi k hiši nisem več prinesla plače, in smo tranklo piskali. Mož je bil takrat zaposlen še

bodilni fronti, vedela je, za kaj se bojuje, in v mreži obveščevalcev na terenu je imela svoje natančne določene naloge, do-

Takole se je postavila pred fotografsko kamero oglarjeva, Kendova družina daleč pred vojno. Marica pravi, da jo nadaljevalka Via Mala pogosto spomni na težko življenje na Šentviški planoti.

na, zato sem jo kar hitro mahnila v dolino. Nekaj časa sem tam z drugimi urejala bolnišnico, potlej sem pa dobila zvezo z Mrzlo rupo. Včasih so me poslali v Gorico s pošto, včasih po kak material. Enkrat je prišel v Gorici na javko možak v nemški uniformi in sem se z vso pošto vred skoraj onesvestila od strahu. Potem me je počasi potolažil in prepričal, da je naš človek... Nevarnosti je bilo več. Na cesti, ponoči; v bližini so bili večkrat Nemci... Tako je bilo vse do osvoboditve. Nato so mi dovolili, da sem šla delat v (takrat za kratek čas našo) bolnišnico v Trstu. Potem sem za krajši čas spet služila na kmetih... Mama nam je pod veliko skalo na Ravneh puščala sem ter tja sporočila, da smo otroci vedeli, kaj se godi doma. Le tako se je revala lahko kdaj malo potožila.

Marica je najbrž precej po materi. Njeno življenje je bilo in je še vedno

za smešne denarje (2 mladosti, malo z vnuki in otroki pa s pesmijo enajst starih tisočakov!) (med solzami).

In vendar ni v tem najinjem pogledu v njeno življenje niti enkrat po-

Stara preužitkarska koč, kjer je preživljala svoje stare dni tudi Kendova mama, je bila med vojno zatočišče in dom prenekateremu vedejcu. Tega fantje tudi po vojni niso pozabili in so se prav radi oglasili, če so le utegnili.

tožila nad svojo usodo. Z vso zavzetostjo mi je pripovedovala, kako njen najmlajši, ki je slep, dobro igra na več instrumentov, kako skupaj spravlja ansambel in ka-

želja po mirnem življenju, zasluženem počitku, morda kdaj topli besedi bližnjih... Zaslužila si je to!

Pomembni zasedanja ZRVS

Strokovni pristop k izboljšanju
usposabljanja

Ob koncu lanskega leta smo bili priče nadvse živahnemu družbenopolitičnemu dogajanju na vseh ravneh, od krajevnih skupnosti, organizacij združenega dela, občin, republik do federacije. Pregledovali so minulo leto in srednjeročno obdobje, hkrati so sprejemali načrte za leto 1986 in srednjeročno obdobje 1986/1990. Svoj delež k tem dejavnostim je prispevala tudi Zveza rezervnih vojaških starešin Jugoslavije.

Vrhunec vseh dejavnosti rezervnih vojaških starešin na tem področju sta bili prav gotovo zasedanja zvezne konference in predsedstva zvezne konference ZRVS Jugoslavije, ki sta bili v Beogradu.

Zvezna konferenca je med svojim zasedanjem namenila največ pozornosti dvema točkama, in sicer usposabljanju rezervnih vojaških starešin in mestu ter vlogi krajevnih organizacij ZRVS. Doseganje izkušnje na področju usposabljanja kažejo, da to počasi zaostaja za časom. Zato morajo organizacije nameniti več pozornosti organizaciji usposabljanja, določanju tem, pripravi predavateljev, metodam in oblikam usposabljanja, načrtovanju urje-

nja za daljša časovna obdobja in usklajevanju programov usposabljanja z drugimi strukturami s področja SLO in DS. Izhajajo s stališča, da lahko rezervni vojaški starešine uspešno opravljajo svoje naloge samo, če se nenehno idejno-politično in vojaško strokovno izobražujejo.

Seveda se v ZRVS zavedajo, da je to zelo široko področje, ki ga sami ne bi mogli najbolje obdelati. Zato so prosili za pomoč vrhunske strokovnjake s področja pedagoških in andragoških znanosti ter predstavnike struktur, ki poklicno delajo na področju obrambnega usposabljanja.

Posebej je pomembno, da je težišče načrtovanja, priprave in izvedbe usposablja-

nja v občinskih ZRVS. Toda pri tem morajo bolj upoštevati zahteve in potrebe krajevnih organizacij ZRVS, ker te izvajajo usposabljanja. Zvezna kot republiška gradiva morajo zato upoštevati posebnosti občinskih in krajevnih organizacij, vendar te ne smejo škoditi enotnosti usposabljanja ZRVS.

Pri obravnavi mesta in vloge krajevnih organizacij ZRVS so delegati poudarili,

Predsedstvo zvezne konference ZRVS je na zadnji lanski seji izvolilo svojega predsednika z enoletnim mandatom **Janeza Japlja**. Sekretariat predsedstva pa bo prihodnji dve leti **Stevan Radovanov** iz Vojvodine.

da morajo te zaživeti tako, kot bi morale. To pa pomeni, da se morajo aktivno vključevati v vse dejavnosti na področju SLO in DS na eni strani, po drugi strani pa morajo nastopati med krajani kot sestavni del frontno organizirane socialistične zveze. Ugotovili so tudi, da aktivni ZRVS po delovnih organizacijah še ne delujejo tako,

kot so pričakovali. Samokritično so priznali, da so zato številni vzroki, med njimi tudi premajhna pomoč občinskih organizacij.

Predsedstvo zvezne konference ZRVS je med drugim obravnavalo analizo uveljavljanja svoje organizacije v naši družbi. Ugotovilo je, da so se stvari premaknile na bolje. V naši republiki se je sodelovanje s SZDL poglobilo na vseh področjih in ZRVS postaja eden najbolj aktivnih delov socialistične zveze. Ta ugotovitev se ne nanaša samo na obrambne in samozaščitne priprave, ampak na celotno družbenopolitično delovanje. Člani zveznega predsedstva so ocenili tudi vse dejavnosti ob pripravah in izvedbi volitev. Tako so ugotovili, da pri

tem ne gre samo za evidentiranje in kandidiranje, ampak so organizacije ZRVS izrabile te dejavnosti tudi za analizo in ocenitev vseh dejavnosti v minulem štiriletnem obdobju. Na podlagi teh ocen si tudi prizadevajo za to, da bi na ta mesta imenovali ljudi, ki so pripravljeni delati, čeprav je pri tem vrsta težav.

Bojan Kuntarič

Zaobljuba tisočeri

Dan jugoslovanske ljudske armade je sicer za nami, vendar se slovesnosti v vojašnicah še nadaljujejo, saj številni mladi vojaki dajejo slovesne zaobljube, da bodo,

Stjepan Banak je bil eden od nekdanjih borcev NOV, ki se svoje nekdanje zaobljube spominja takole:

»Takrat je bila zaobljuba čisto drugačna od današnje.

Slovesen postroj vojakov pred slovesno zaobljubo

če bo potrebno, za vsako ceno varovali nedotakljivost naših meja, družbenopolitično ureditev in kar je najbolj pomembno – vrednote narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Stjepan Banak

Takšne zaobljube so danes čisto drugačne kot pred leti. Takrat je to dejanje potekalo v »zaprtem« dvorišču vojašnice, danes pa slovesnost spremlja čedalje več gostov, staršev, svojcev in prijateljev mladih vojakov. Tako je bilo tudi v soboto, 29. decembra, v vojašnici Borisa Kidriča v Ljubljani. Slovesnosti so se udeležili številni družbenopolitični delavci občine Ljubljana Šiška in mesta Ljubljane, predstavniki SLO in DS ter Ljubljanskega armadnega področja in nena- zadnje borci narodnoosvobodilnega boja. Po pozdravnih nagovorih je zbranim spregovoril general Andrija

Bili smo tik pred vojno in vedeli smo tudi, da bomo od besed kaj kmalu prešli v dejanja, vsaj kar se tiče varovanja naših meja. Ko danes spremljam to slovesnost, sem kar ganjen. Starši, žene, otroci, prijatelji in svojci so ob mladih vojakih. Tega takrat ni bilo. ...

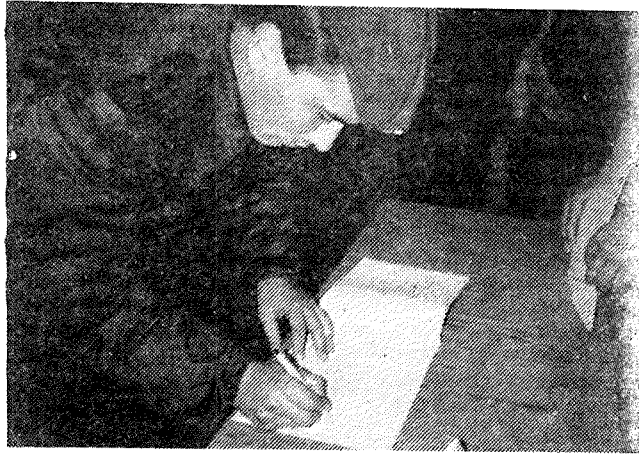
Vinko Pandurevič je iz vrst starešinskega kadra. »Ko sem jaz dajal zaobljube pred leti, je bilo dokaj slovesno, predhodnica današnje. Prav je, da so navzoči

Vinko Pandurevič

starši in družine mladih vojakov, saj pridobijo popolnejšo sliko o življenju med služenjem vojaškega roka. Pogovorijo se s starešinami, izmenjajo pa si tudi številne nasvete.

Petar Ristič je eden od vojakov, ki je dal zaobljubo. »V

Petar Ristič med podpisovanjem slovesne zaobljube

Rašeta iz poveljstva Ljubljanskega armadnega področja.

Po slovesni zaobljubi so jo mladi vojaki še podpisali. Prav to dejanje je bilo najbolj ganljivo, saj so ga spremljali številni stiski rok in čestitke. Niso pa bile redke želje: »Glej, da boš vzoren vojak, ponos enote, v kateri boš služil!«

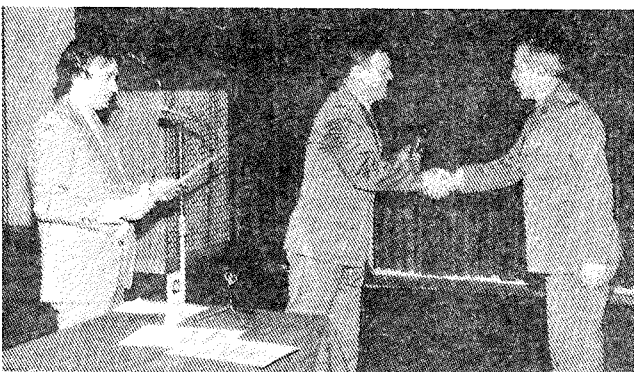
Jože Čurin

Najboljši starešine športniki

Dobra telesna pripravljenost je pomemben del vojne pripravljenosti vseh enot Jugoslovanske ljudske armade, zato namenljajo športu in rekreaciji veliko pozornosti. Vsekakor imajo pri organizaciji in izvedbi teh dejavnosti veliko vlogo starešine, ki naj bi se tudi sami aktivno ukvarjali s športom in rekreacijo.

Uredništvo Naše vojske, glasila Ljubljanskega armadnega območja, se je v letu 1985 odločilo, da bo ob koncu leta razglasilo najboljšega športnika starešine. Pokroviteljstvo nad to akcijo je prevzela delovna organizacija Slovenijaspport, ki je najboljši nagradila s praktičnimi darili.

Žirija, ki je določala najboljšega športnika starešine v letu 1985, ni imela težkega dela, saj se je med vsemi naj-

Priznanja najboljšim je podelil pomočnik poveljnika Ljubljanskega armadnega območja generalmajor Vinko Šunjara. (Foto: Alenka Kralj)

bolj odlikoval **Zdenko Kranje** iz Murske Sobote. Njegova je zasluga, da je ekipa, ki so jo sestavljali pripadniki obmejnih enot, zasedla prvo mesto na prvenstvo

LAO v Novem mestu. Leta 1984 je bila ekipa graničarjev druga na armadnem prvenstvu v Celju. Drugo mesto med najboljšimi starešinami športniki je zasedel **Momčilo**

binsko vključila druge subjektivne dejavnike. Danes lahko govorimo o izvrstnih medsebojnih odnosih in tovarištvu.

»Ni bilo lahko postati najboljša enota. O naslovu so odločale malenkosti, in te so bile na naši strani. Za mene in druge iz naše karavle pomeni to še več dela, še več naporov v prihodnje,« je premišljal deseter Vlado Asič, doma iz Kruševca, ki je tudi predsednik odbora za red in disciplino na karavli.

Muhamed Rukaj, doma iz Rznica pri Dečanih, pravi, da

Graničarja Boško Vladžić in Jovan Dimić med patroliranjem ob meji.

sama lega njihove karavle zahteva od graničarjev veliko izurjenost in pripravljenost. Nenehno so med krajani, saj poteka meja sredi naselij. Graničarjeve dolžnosti pa so takšne, da se uri in usposablja ves čas služenja vojaškega roka.

»Uspehi, ki smo jih dosegli med letom, so zasluga vseh članov našega kolektiva, toda velik del naslova pa »pripada« našemu starešini Alojzu Kropcu,« je poudaril Ivan Rudič, doma iz Slavonskega Broda.

Prav gotovo ima Alojz Kropc veliko zaslug za naslov najboljšega karavle na Goriskem. Od kar je njen komandir, je bila štirikrat najboljša, šestkrat pa je prejela pisno pohvalo poveljnika Ljubljanskega armadnega območja.

Posebno mesto na Karavli pa gre kuharju Domirelu Orebiču, saj so vsi zadovoljni z njegovo hrano. Pravi, da je zelo zadovoljen, ker graničarji radi jedo njegovo hrano. Tako tudi on prispeva svoj delež k varnosti naših meja.

Mile Gojković

Na obisku pri graničarjih

Najpomembnejša naloga
je varovanje meje

V tekmovanju za najboljšo obmejno enoto, karavlo v enoti, ki ji poveljuje Radomir Lažić, je prvo mesto zasedla karavla Solkan. Na drugo in tretje mesto pa sta se uvrstili karavli, ki nosita imeni po Miroslavu Remškarju-Boštjanu in Ivanu Suliču-Carju.

»Laskav naslov ni naključen,« pravi komandir karavle Alojz Kropc, ki je že šestnajst let na njej. »Vsi se zavedamo, da je temelj uspeha dobro delo, in pri nas imamo vse možnosti za to. Varovanje meje je naša najpomembnejša naloga, ki jo vsi opravljamo po najboljših močeh, vendar ni edina. Poleg tega tesno sodelujemo s prebivalci krajevnih skupnosti, v kateri smo, še posebej pa z mladino, rezervnimi vojaškimi starešinami, carino, malico in Kmetijskim kombinatom Vipava. Zelo veseli smo vsakega obiska delavcev delovne organizacije Manufakture iz Nove Gorice, ki je prevzela skrb za sodelovanje z našo karavlo. Učinkovi-

to varovanje državne meje zahteva vsakdanje strokovno delo in dosledno izpolnjevanje odgovornih nalog. Osnovna organizacija zveze socialistične mladine je vse-

Kako je zrasel strunjanski hotel Svoboda

»Spošтовati človeka, poslušati in videti njegove težave.«

Tisočdevetstopenosemdeseto leto se je izteklo tudi v znamenju proslavljanja štiridesetletne osvoboditve. Pod tem vtisom se je sukalo moje premišljanje, ko sem preživel vroče julijske dni v hotelu Svoboda v Strunjanu.

Plaža! Kopalcev je kot lista in trave. Večinoma so mladi, starejši ni veliko, vojnih invalidov je le nekaj. Množica se giblje v ritmu sončnih žarkov po plaži, morju in v bifeju. Prepletajo se italijanska, nizozemska, nemška, srbohrvatska, slovenska govorica... Prava babilonska zmešnjava. Sonce pa vse bolj greje!

Vsako leto je kaj novega ali spremenjenega! Lansko poletje je bila to dvesto metrov dolga, betonsko urejena plaža, na koncu pa gostilna, kjer si lahko potešiš lakoto in žejo ob neskromnih cenah. Mize so prazne, zato so pa nove klopi na plaži bolj zasedene; ves dan je vrvež pri bifeju, kjer so cene pijače nekoliko nižje, toda sok je vendarle dražji kot vino! Večina delavcev tako na plaži kot v hotelu je prijaznih in ustrežljivih.

V mislih se vracam v leto 1961, v katerem je bil dograjen Dom vojaških vojnih invalidov Slovenije v Strunjanu (Dom je bil odprt 1. aprila leta 1961!). Zveza vojnih invalidov Slovenije je dom zgradila v glavnem z lastnimi denarnimi sredstvi; stal je 120 milijonov dinarjev, od tega je 30 milijonov prispeval izvršni svet LRS.

Od kod Zvezi vojnih invalidov Slovenije denar? Leta 1952 je Zveza vojnih invalidov Jugoslavije vsa svoja podjetja oddala v upravljanje delovnih kolektivom (delavsko samoupravljanje v Jugoslaviji je bilo uvedeno leta 1950!). Šlo je predvsem za manjša podjetja: prodajalne tobaka, različne delavnice in podobno, v katerih je bilo zaposlenih največ vojnih invalidov. Podjetja so bila dolžna vrniti zvezi njena obratna sredstva. Teh sredstev je bilo v jugoslovanskem prostoru 1,2 milijarde dinarjev. Tedanja zvezna vlada je ta sredstva blokirala, tako da niso

bila takoj na voljo za porabo. No, leta 1958 so bila sproščena; dana so bila za gradnjo stanovanj vojnih invalidov in za gradnjo počitniških domov za vojne invalide in njihove družinske člane. Podobni domovi kot v Strunjanu so bili zgrajeni tudi v drugih krajih Jugoslavije (Makarska, Igalo...).

Prvotni namen doma je bil zagotoviti vojnim invalidom in njihovim družinskim članom letni oddih na morju. Kmalu se je pokazalo, da dom ne zmore bonificirane cene oskrbnega dne za oddih brez večjih dotacij. Ker dotacij ni bilo, je bilo odločeno, da del domskih zmogljivosti (približno 40 odstotkov) namenijo za klimatsko zdravljenje vojnih invalidov po tržnih cenah. S tem zaslužkom pa bi pokrivali izgubo pri bonificiranih cenah pri oddihu. Tako se je tudi zgodilo. Plačnik klimatskega zdravljenja vojnih invalidov je bila državna uprava (zvezna proračunska sredstva!).

V naslednjih nekaj letih je Dom vojnih invalidov v Strunjanu s sredstvi lastne akumulacije in amortizacije osnovnih sredstev zgradil tako imenovani blok E, ambulantne prostore, povečal restavracijo, uredil plažo... V sedemdesetih letih je bil zgrajen pokrit bazen s toplo morsko vodo, toda denar zanj je bil v glavnem proračunskega izvora (izvršni svet SRS, Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS...) nekaj pa je bilo tudi lastnih sredstev doma. Naložba je znašala nekaj več kot 2 milijardi starih dinarjev. Pokrit bazen s toplo morsko vodo nam je bil potreben zato, da bi sezona oddiha in klimatskega zdravljenja vojnih invalidov praktično trajala vse leto. S tem bi se pa zmanjšali stroški oskrbnega dne! Zdelo se nam je, da je dom dokončno

urejen za potrebe vojnih invalidov in borcev NOV Slovenije!

In v osemdesetih letih je bil zgrajen še hotel Svoboda z vsemi športnimi objekti, potrebnimi in nepotrebnimi! Vse skupaj je stalo nekaj deset milijard starih dinarjev. Tudi ta naložba je bila financirana iz proračunskih sredstev. Hotel je imeniten, opremljen s potrebnim udobjem, gostinskimi in zdravstvenimi, tudi funkcionalen je. Toda vse zmogljivosti prejšnjega doma in hotela presegajo potrebe, ki jih imajo vojni invalidi in borci NOV iz Slovenije, posebno še v pogojih tržnih cen storitev in uslug. Pred dograditvijo hotela je bilo v domu zaposlenih približno 30 stalnih delavcev, danes jih je več kot 100, torej 3 do 4-krat več. Hotel ni bil rentabilen, v organizaciji ZZB NOV Slovenije (RO!) pa se niso poglabljeno ukvarjali s tem problemom, in zato so »Strunjan« po pogodbi oddali sestavljeni organizaciji združenega dela Krka, Novo mesto in vojni invalidi Slovenije so za vse večne čase izgubili svoj dom, ki so ga imeli radi!

Vojni invalidi NOV Slovenije in Jugoslavije so že leta 1945 ustanovili svojo organizacijo – Zvezo vojaških vojnih invalidov. V organizacijo so bili vključeni še vojni invalidi prve svetovne vojne, 1914–1918, balkanske vojne, 1912–1913 in vojne od 6. do 17. aprila leta 1941 kakor tudi družinski invalidski upravičenci (vdove po padlih možeh, mladoletni otroci po padlem očetu in starši po padlem sinu). Sedemnajst let smo vojni invalidi imeli svojo samostojno, avtonomno organizacijo. Leta 1962 pa so se združile tri organizacije: zveze borcev NOV, zveze vojaških vojnih invalidov in združenja rezervnih vojaških starešin v novo organizacijo Zveza združenj borcev NOV (na zvezni ravni je bila taka združitev izvršena že leta 1961). Združitev vseh treh organizacij ni potekala po demokratični poti, ampak je

bila to centralistična, direktivna – politično birokratska odločitev. Vse zvrsti invalidov imajo danes svojo avtonomno organizacijo, razen vojnih invalidov (civilne žrtve vojne, slepi, gluho-nemi, paraplegiki...). Vojni invalidi smo svojo organizacijo preživeli, nova nam ni potrebna! V TV-15 se pojavljajo predlogi, da je v novem statutu ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV potrebno črtati besedo »ZDRUŽENJ«, češ saj nam to ni potrebno! Prepričan sem, da ljudje, ki dajejo take predloge, ne vedo ali pa so pozabili, da je ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV sestavljena iz treh nekdanjih samostojnih organizacij!

Štirideseta obletnica osvoboditve

Devetega maja leta 1945 je bila sreda. Nacistična Nemčija se je vojaško vdala za-vezniškim silam. Svoboda. Leta je bila nedosegljiva za desetine milijonov ljudi v Evropi. Nenadoma je postala resničnost! Ljudje so bili zaradi vojnih grozot utrjeni, toda čustveni zanos je bil neomajen. Pošastnih vojnih dni je bilo konec. Vse je bilo enkratno!

Ko se mi danes misel vrača v tiste majske dni leta 1945, se pred mano zvrsti vrsta partizanov, vojnih invalidov, ki so osvoboditev preživeli, toda 40. obletnice osvoboditve niso dočakali. Nekateri med njimi so mi prav posebej pri srcu, bili smo si delovni tovariši in prijatelji in skupaj smo načrtovali ter aktivno pripomogli tudi do zgraditve nekdanjega Doma vojnih invalidov v Strunjanu, o katerem teče beseda. Zato je prav, da se vsaj nekaterih spomnimo z nekaj besedami!

STANE ZAKOTNIK – KOČEVSKI JOHAN, 1912–1964, partizan, vojni invalid. Bilo je Altamuri v južni Italiji, kjer so bili na zdravljenju partizanski ranjenci. Jesenski sončni po-

poldan je bil leta 1944. Stane je vodil sestanek skojevcev. Zbrani smo bili precej proč od naših bivališč v neki kraški globači skriti med skalami. Zdi se mi, da nas je bilo okrog petnajst mladih fantov, kmečkih in delavskih. Razreševali smo kratice SKOJ. Nihče se ni oglasil, da bi rešil uganko! Potem je Kočevski Johan vsakega posebej pozval, naj pove, kaj pomeni kratica SKOJ! Toda nobeden tega ni vedel! Čeprav je bil Johan v vsakršnem trenutku zelo silovit, je bil tokrat razočaran, toda potrpežljivo je razlagal kratice SKOJ. Na koncu je dejal: »Z vami ne bo nič, ne znate nič!« In nekdo se je oglasil: »Johan, kaj hočem s kratico, pomembnejše je, da sem se znal bojevati za slovensko zemljo! Veš, taki smo skojevci!« In vsi smo se smejali z Johanom vred!

FRANC ZDESAR – ISKRA, 1911–1955, partizan, je bil 21. maja leta 1942 na Jančah v boju z Nemci hudo ranjen, ko je Druga grupa odredov NOV in POS name-ravala pri Litiji prekorčiti reko Savo v pohodu na Štajersko. Partizanski kronist, ki opisuje posledice italijanske roške ofenzive poleti 1942 v bolnišnici na Daleč hribu, je za 30. avgust 1942 zapisal: »... Najbolj nas je zadelo to, da so Italijani odkopali nogo, ki so jo morali zdravniki nekaj tednov prej odrezati partizanu Iskri. To je bila edina trofeja. ...« Iskra je bil prvi vojni invalid – partizan iz Slovenije, ki je vojno preživel!

FRANC KRESE – ČOBAN, 1919–1980, partizan, je bil kot komandant Dvanajste brigade NOV in POS 28. julija 1944 v bližini kraja Sela – Šumberk v boju z domobranci hudo ranjen; nožna proteza ga je močno ovirala pri hoji. Čoban je imel lastnosti, ki so značilne za doljenjskega kmečkega človeka in jih ni nikoli skušal zatajiti. Bil je celo ponosen na svojo doljenjsko naravo! Bil je dol-

goletni predsednik organizacije vojnih invalidov Slovenije. Cenjen je bil med vojnimi invalidi. Imel je posluš za probleme in težave invalidov. Vedno je našel čas za pogovor tako s posameznikom kot skupino. Nekoč mi je rekel: »Brezbržihi odnos družbe do posameznika budi hudo kri med ljudmi! Spošтовati slehernega človeka, poslušati in videti njegove težave in probleme, jih reševati, to je moje načelo pri delu!«

ZDRAVKO STIBRIČ, 1925–1969, je bil partizan v Dolomitskem odredu; v jeseni leta 1942 je bil na Logu kot mitraljezec hudo ranjen. Bomba mu je raztrgala levo roko, kasneje so mu jo zdravniki odrezali. Bil je eden redkih partizanov – vojnih invalidov iz leta 1942, ki je vojno preživel. Leta 1949 se je zaposlil na udbi, toda že leta 1952 je bil upokojen, star komaj 26 let. Malokdo še danes ve, da so bili leta 1952 prisilno upokojeni vsi vojaški vojni invalidi, zaposleni na udbi. Večina njih je bila ob upokojitvi starih med 25. in 30. letom.

Srečala sva se na ulici, pa mi pravi: »Veš, Ivan, pravica je krivica! Delo krepi človeka, nedelo ga razjeda! Odkar sem upokojen, pohajkujem po ulicah, in to me uničuje!«

LUDVIK MATOH – ALBIN, 1913–1984, partizan je bil v Cankarjevi brigadi; vojni invalid po strelni poškodbi v boju z domobranci. Decembra leta 1944 je bil ustanovljen Dom za partizanske ranjence – rekonvalescente NOV in POJ. Bil je v mestu Hvaru na otoku Hvaru v Dalmaciji. V domu so našli varno bivališče partizanski rekonvalescenti, ki so se po zdravljenju vrnili iz južne Italije (Bari, Altamura, Gravina, Gruma, Trani...), kamor so bili iz Jugoslavije prepeljani večinoma z angleškimi in ameriški letali. Organizacija v domu je bila vojaška. Slovenski partizani vojni invalidi so imeli svojo, slovensko četo. Komandir čete je bil Ludvik Matoh – Albin, pa tudi drugi funkcionarji čete so bili slovenski vojni invalidi.

Drago Košmrlj

Pot kmečkega ljudstva v OF

Pod tem naslovom bo v kratkem izšel pri založbi Kmečka knjiga v Ljubljani obsežen zbornik o zgodovini kmečkega mladinskega gibanja na Slovenskem med svetovnimi vojnami. Jedro zbornika je prikaz razvoja in delovanja posebne organizacije kmečke mladine, Zveze kmetijskih fantov in deklet, ki je po 4. pokrajinski konferenci KPJ za Slovenijo postala pomembna podlaga ljudsko-frontovskega gibanja na Slovenskem. Zbornik, ki sta ga pripravila pokojni Janko Liška in Drago Košmrlj, je delo večjega števila piscev, ki so obdelali dejavnost mladinskega gibanja v različnih delih Slovenije. Zbornik je uredil Drago Košmrlj, ki je tudi prispeval sestavka o Zvezi kmetijskih fantov in deklet in o akademskem agrarnem klubu Njiva.

Iz zbornika povzemamo nekaj najbolj značilnih odlomkov iz sestavka Draga Košmrlja »Društva kmetijskih fantov in deklet – nosilci naprednega mladinskega kmečkega gibanja.«

Zveza kmetijskih fantov in deklet ni bila niti sredi tridesetih let niti pozneje vse do okupacije in začetka narodnoosvobodilnega boja kot celota formalno, se pravi uradno, vključena v tedaj nastajajočo enotno vseslovensko ljudsko gibanje, ki se je pojavilo najprej pod imenom Ljudske fronte, pozneje kot Kmečko-delavsko gibanje in na koncu kot Zveza delovnega ljudstva Slovenije, ki je nastala leta 1939. Vendar je celotno delovanje Društva kmetijskih fantov in deklet od srede tridesetih let, se pravi od časa, ko so se v delo društev in tudi same zveze vse bolj vključevali člani partije ali njeni simpatizerji ter člani zveze komunistične mladine, potekalo v bistvu v duhu programa in ciljev ljudske fronte.

Napačno bi bilo zato celotno organizacijo soditi zgolj po delu, izjavah, sklepih in akcijah osrednjega vodstvenega organa zveze oziroma posameznih njegovih predstavnikov. Te izjave, akcije in ukrepi so bili kaj pogosto v nasprotju z mišljenjem pa tudi delovanjem osnovnih množic Zveze kmetijskih fantov in deklet in tudi vrste odborov društev po vaseh. Potemtakem bi bilo zgrešeno soditi, da je bila Zvza kmetijskih fantov in deklet v kateremkoli obdobju svojega

delovanja kot celota, se pravi kot organizacija z vsem članstvom sestavni del Jugoslovanske nacionalne stranke, in da je šele politična diferenciacija znotraj te stranke omogočila usmeritev Zveze kmetijskih fantov in deklet na levo. Dejansko je bila napredna usmeritev organizacije kmečke mladine sad notranje politične diferenciacije v njej sami, v članstvu in v njenem vodstvu, k čemer so bistveno in odločilno prispevali člani partije in drugi napredno usmerjeni člani Zveze kmetijskih fantov in deklet.

Ne bi kazalo zgubiti spred oči še značilnosti, ki se kot rdeča nit vleče skozi vse delovanje organizacije kmečke mladine od njene ustanovitve naprej. To je prizadevanje po samostojnosti in avtonomnosti v odnosih do političnih strank in njihovih vodstev, četudi so bila obdobja, ko se je zveza – tudi predvsem zaradi materialnih razlogov – tesneje vezala na Pučjevo Slovensko kmetijsko stranko, ki pa je imela vse do šestojanuarske diktature slovenski, se pravi protiučnarski program.

Ne gre pri tem – ne glede na to, da je bila splošno večina članov Zveze kmetijskih fantov in deklet politično pretežno vezana

na Slovensko kmetijsko stranko – prezreti dejstva, da te mladinske organizacije ni ustanovila Pučjeva stranka, pač pa sta pobuda in tudi samo delo pri ustanavljanju prvih društev in tudi same Zveze kmetijskih fantov in deklet izšla iz akademskega agrarnega kluba Njiva.

Sredi tridesetih let pa zaznamo dejansko odločilno preusmerjanje organizacije kmečke mladine v levo. Zato vendar drži sodba, ki jo je glede vloge in pomena Društva kmetijskih fantov in deklet izrekel Miha Marinko. Ko je v svojih spominih prikazoval razvoj Komunistične partije Slovenije, je zapisal: »Zlasti sredi tridesetih let so v teh društvih (kmetijskih fantov in deklet, op. D. K.) – zelo aktivno delali komunisti in prispevali k napredni usmeritvi gibanja, ki je postalo pomembna podlaga razvoja Ljudske fronte na Slovenskem (podčrtal D. K.) Ta ugotovitev povsem ustreza dejanskemu stanju in kaže na značilno specifičnost položaja in vloge Zveze kmetijskih fantov in deklet: uradno se ni pridružila ljudskofrontovskemu gibanju, v resnici pa je njeno članstvo po vaseh postalo – kot je ugotovil Miha Marinko – pomembna podlaga razvoja Ljudske fronte na Slovenskem.

Podobno sodbo je izrekel tudi Edvard Kardelj, ko je v svojem poročilu vodstvu KPJ zapisal: Zveza kmetijskih fantov in deklet, ki je bila v tem času (1938–39) že popolnoma v rokah partije, je omogočala razširjanje partijskega vpliva na vas in povezovanje s kmeti.«

Treba je ugotoviti, da je partija, ko je po konferenci na Goricanah leta 1934 usmerila svoje delovanje h kmečkim množicam, našla tu že zorano ledino, ki je čakala samo še semena. Društva kmetijskih fantov so ponujala številne možnosti in obilo pripravljenosti za delovanje komunistov in vseh drugih napredno usmerjenih ljudi na vasi. Komunisti so delovali na različnih tečajih kot predavatelji – četudi se je vodstvo zveze branilo sodelovanja s takimi sodelavci, ki so bili pri oblasteh osumljeni kot komuni-

sti – bili so organizatorji in govorniki na tekmah koscev in drugih prireditvah. Prav zato so mnoge od teh prireditev odkrivala resnični bojni utrip kmečke mladine. V veliko krajih so komunisti, zlasti tisti, ki niso bili kompromitirani pri oblasteh, postali sami pobudniki za ustanavljanje Društva kmetijskih fantov in deklet, v mnogih društvih so bili tudi člani odborov, vsekakor pa najbolj zavzeti delavci.

Vrsta vidnih komunistov je tako s svojo zavzeto dejavnostjo uspešno usmerjala kmečko mladino k ljudskofrontovskemu gibanju. Med posameznimi komunisti, ki so delovali v posameznih društvih, v raznih telesih zveze in tudi v njenem osrednjem vodstvenem odboru, bi kazalo omeniti predvsem Franceta Hočevca, ki ga je partija kot člana pokrajinskega komiteja leta 1934 poslala na delo v Zvezo kmetijskih fantov in deklet, kjer je prevzel funkcijo tajnika izvršnega odbora. Sam je v svojih spominih dejal, da se v Zvezi ni odkril kot član partije, da pa se je povsem odkrito označil za marksista. Se pred njim je bil član vodstvenega telesa zveze v funkciji blagajnika Karl Zagar-Line, ki je postal član izvršnega odbora zveze v letih 1932 in 1933 kot levičar. V partijo je bil sprejet šele leta 1934. Linetu Zagarju gre zasluga, da je ustanovil mladinskodijaško organizacijo Brazda, ki je zbrala dokašnje številno napredno mladino iz vrste ljubljanskih srednjih šol. V izvršnem odboru zveze so v letih od 1934 pa vse do 1941 delovali komunisti ali simpatizerji partije kot na primer Vlado Jan, Ada Dekval, Rudi Čačinovič, Jože Kerenčič, Ferdo Godina, Vinko Kristan, Jože Udovič, Milena Petovar, Mira Tomšič, ki je bila po letu 1939 članica pokrajinskega komiteja SKOJ, Drago Košmrlj in drugi. Po vaseh so delovali v društvih kmetijskih fantov in deklet številni komunisti: Štefan Kovač, Rudi Čačinovič, Jože Kerenčič, Ivan Bratko, Ivan Kreft, Polde Berce, Ferdo Godina, Jože Lacko in drugi na Štajerskem in v Prekmurju, Stane Zagar in Tomaž Godec na

ANTON PUŠ – TONČEK, 1925–1983, partizan je bil v Cankarjevi brigadi; hudo je bil ranjen v začetku januarja leta 1944 v Ribniški dolini v boju z Nemci in domobranci. Tudi Tonček je bil v južni Italiji in kasneje na Hvaru. Kmalu po vojni se je vrnil v svoj domači kraj – Radohovo vas. Uradniškega dela ni maral, četudi so ga v to silili. Pri srcu so mu bili dolenska zemlja in konji. Čeprav z nadkolonsko pretezo je sam s parom konj, ki ju je skrbno negoval, oral njive in opravljal druga kmečka dela. Posebno zadovoljstvo je izžarevalo iz njega, ko je v zapravljenem vpregel svoja konja in se odpeljal... Pogovor o konjih je bila njegova dnevna tema!

FRANCI PAPEŽ, 1922–1976, partizan je bil v Gubčevi brigadi; v nemški ofenzivi v jeseni leta 1943 je bil hudo ranjen. Po vojni je obiskoval večerno gimnazijo. Nekoč mi je povedal, da v gimnazijo hodi zato, da se mu ne bi primerilo kaj podobnega kot med vojno njegovemu komisarju čete, pripovedoval je: »Bil sem sekretar Skoja v četi. Na pogovor me je poklical komisar čete. Hotel je vedeti, kaj delajo skojevci. Med drugim sem mu pripovedoval o dejavnosti dramske skupine, ki pravkar študira Linhartovo Županovo Micko. Ob Županovi Micki me je prekinil in vprašal: Ali je bil avtor partizan? Če ni, je s takim delom treba takoj prenehati! – Bil je to ukaz!«

ANTON KRAMŽAR – TRKAJ, 1920–1966, partizan, je bil kot komandant bataljona v Gubčevi brigadi v začetku leta 1944 na Kočevskem v boju z Nemci hudo ranjen. Po vojni je bil v službi pri udbi. Upokojen je bil leta 1952, star 32 let. Tega nesmiselnega prisilnega upokojevanja, ki smo ga prakticirali v petdesetih letih, nikoli ni doumel. Kadar koli sva se srečala, mi je tožil, da so mladi upokojenci, čeprav vojni invalidi, paraziti družbe!

Umrl je star 46 let!

Ivan Jenko

Kaj delajo in snujejo zgodovinarji v mestnem muzeju ljubljanskem?

Veliko dela za stalne postavitve razstav

O delu Oddelka ljudske revolucije v Mestnem muzeju Ljubljane moremo govoriti samo v tesni povezavi s programi in usmeritvami tega muzeja v celoti in v povezavi z njegovo vlogo v slovenskem muzejskem omrežju. Iz planskih dokumentov za naslednje srednjeročno obdobje, iz določil ustanovitvene odločbe muzeja in njegovega statuta izhaja, da je mestni muzej delovna organizacija, ki evidentira, zbira, ureja, obdeluje in hrani, objavlja in razstavlja, popularizira premične kulturne spomenike ter vodi registre premičnih kulturnih spomenikov na območju ljubljanskih občin. Teh nalog muzeja se mora torej oddelk ljudske revolucije (kot organizacijski del muzeja) lotevati na svojem vsebinskem področju, to je na področju revolucionarnega delavskega gibanja, narodnoosvobodilnega boja in povojnega razvoja Ljubljane. Če je torej temeljna notranja naloga muzeja prikaz družbenega, gospodarskega in kulturnega razvoja mesta od njegove najstarejše poselitve, je oddelkova naloga pripraviti prikaz omenjenega dela te celote.

Oddelk ljudske revolucije je bil ustanovljen že leta 1935 let po končanem narodnoosvobodilnem boju. V tem času do njegove ustanovitve ni nihče načrtno zbiral gradiva, pa še tisto, ki se je v Mestnem muzeju zbralo že med vojno, je bilo oddano v Muzej ljudske revolucije Slovenije. Oddelk je torej začel iz nič. Na splošno je znano, kako pomembno vlogo je Ljubljana igrala v revolucionarnem delavskem gibanju, da je bila med narodnoosvobodilnim bojem »njegovo srce« in kakšno vlogo ima v našem sedanjem razvoju. Zato je tudi nastala potreba, da se ta njena vloga izrazi v muzejski

podobi. Muzejska predstavitev nekega obdobja pa mora temeljiti le na predmetih kulturne dediščine, ki morajo biti zbrani in razstavljeni v taki medsebojni povezavi, da morejo vsakomur na razumljiv način, tako izobrazencu, šolarju ali komerkoli, npr. tujcu, spregovoriti o najpomembnejših tokovih, smereh in značilnostih zgodovinskega dogajanja. Vrednost vsakega muzeja se pokaže najpoprej z bogastvom najraznovrstnejšega muzejskega gradiva. Ne more biti muzeja brez gradiva, kakor ne more biti knjige brez besed in risb.

Poglavitna oddelkova naloga je bila in ostaja tudi za naslednje srednjeročno obdobje-zbiranje gradiva. To pa sploh ni preprosta, predvsem pa ne kratkotrajna naloga. Oddelk je doslej že pridobil nekaj gradiva, zlasti s pripravljanjem razstav o posameznih dogodkih ali pojavih, nekaj v sodelovanju z

odbori medvojnih aktivistov OF, z odbori skupnosti borcev NOV, ki imajo svoje domicile v Ljubljani, z organi ZZB NOV, šolami, z delovnimi organizacijami pa tudi z osebnimi stiki muzejskih delavcev z občani.

S svojo razstavno dejavnostjo, z omenjenimi vezmi in raznimi pozivi v javnih občilih se nam je, upamo, posrečilo, v dobršni meri pri občanah oblikovati zavest o tem, da naš oddelk obstaja in kaj zbira. Brez tako široko zasnovanega »zaledja« in brez te zavesti nam ne bo uspelo zbrati ustreznega gradiva. Spoznali smo, namreč, da je na terenu še veliko zelo dragocenega dokumentarnega gradiva, katerega pravo mesto je le v muzejski zbirki, ker s svojo pričevalnostjo presega okvire zasebnih spominov na težke čase boja. Intenzivnost zbiranja gradiva v preteklem in naslednjem srednjeročnem obdobju je potrebna še posebno zato,

ker imamo v načrtu ob 50-letnici vstaje (to je 1991. leta), odpreti stalni muzejski prikaz narodnoosvobodilnega boja v Ljubljani, ki bo v uvodu zajel tudi predvojno revolucionarno delavsko gibanje in prikaz družbenopolitičnih in gospodarskih razmer, v katerih je vzklila kasnejša Osvobodilna fronta slovenskega naroda.

Za pripravo te razstave bomo morali pri imetnikih evidentirati, dokumentirati in ovrednotiti različno dokumentarno gradivo, ga zbrati in odbrati; raziskati bomo morali celotno obdobje, zlasti s stališča pozornosti prikazovanja: kako in s katerim gradivom prikazati vso družbeno in politično zapletenost, širino in moč narodnoosvobodilnega boja Ljubljane in njeno mesto v narodnoosvobodilnem boju slovenskega naroda. Dognati bomo morali rdeče niti poglavitnim smerem razvoja nekega zgodovinskega procesa in

glavemu toku dokumentarne pripovedi muzejske postavitve, na katero navezuje mo manj pomembne, a značilne, zanimive, in celo atraktivne pojave. Izdelati bomo morali tudi oblikovno podobo razstave, najti pravo razmerje med originali in rekonstrukcijami, ponazorili in legendami, vse skupaj pa bomo morali prilagoditi še razmeroma pičlim prostorskim možnostim. Priprava razstave je torej široka študijska, strokovna in oblikovna naloga.

Ob dejstvu, da bomo v prihajajočem srednjeročnem obdobju pripravili še nekaj manjših razstav (npr. že 1986, razstavo Ljubljana od ustanovitve OF do vstaje), da bomo pripravljali tudi sintezo zgodovine Ljubljane (razstavo, ki bo postavljena na Ljubljanskem gradu), da bomo pripravili tudi novo zasnovane stalne razstave na Uhu, smo si v planskih dokumentih zapisali le tiste raziskovalne naloge, ki so vsebinsko povezane z našo razstavno dejavnostjo in njenimi nujnimi osnovami.

Janez Kosa

Partizanski znaki in medalje /118

SPARD – slovenske partizanske radijske delavnice

Spominska medalja pripadnikov slovenskih partizanskih radijskih delavnic je nastala leta 1983. Oblikovana je bila po zaščitnem znaku, ki ga je januarja 1944 izdelal vodja radijskih delavnic Dušan Lasič. Znak je bil velik približno 3x2 cm in so ga v delavnicah odtisnili na vse svoje izdelke. Skupno sto medalj je izdelal Delovno varstveni zavod Poniške. Dobili so jih živeči pripadniki delavnic in svoji umrli. Medalja je izdelana kot pokončen pravokotnik rjave barve,

visok 31 in širok 20 mm. Na njem je elektronka z zvezdo, na zadnji strani besedilo SLOVENSKE PARTIZANSKE RADIJSKE DELAVNICE 99d. Obe barve kot medalja.

Že leta 1941 je bil v Ljubljani organiziran radijski sektor centrane tehnike KPS. Posebne partizanske radijske delavnice so bile pod imenom Delavnice 99d ustanovljene po kapitulaciji Italije. Nameščene so bile v Starih žagah. Izdelovale so sprejemno-oddajne

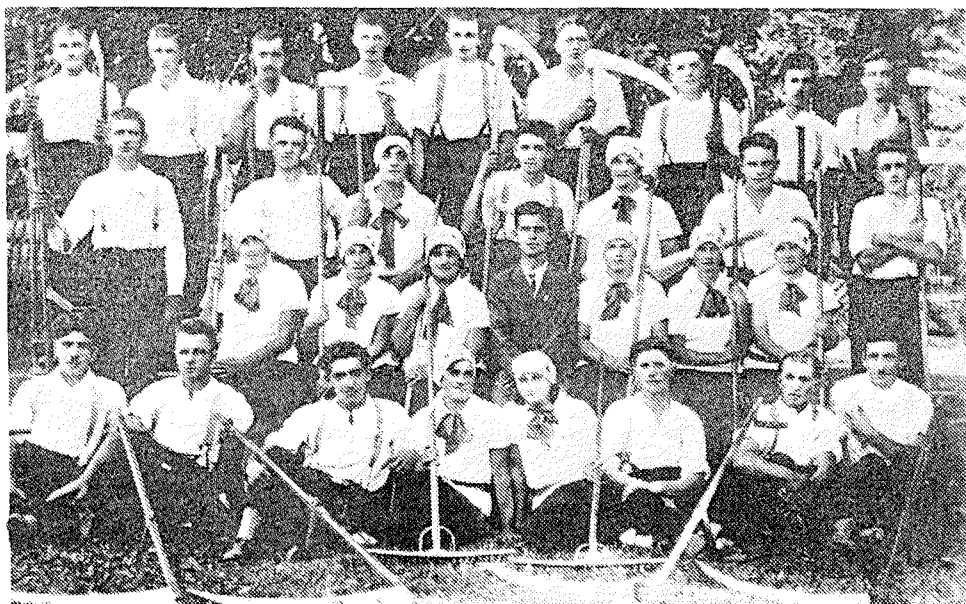
postaje in skrbele za radijske postaje, ki so jih pošiljali zavezniki. Delavnice 99d so bile predhodnik naše današnje Iskre. Knjigo o partizanskih radijskih delavnicah je napisala Vida Lasič. Leta 1977 jo je izdala založba Borec. V zlati in bronasti izvedbi sta leta 1976 nastali znački Spard, leta 1981 je Iskra ob 40-letnici radijskega sektorja CT KPS in partizanskih delavnic 99d ustanovila posebno plaketo. Velika je 9x9 cm, na vsaki je vgravirano ime odlikovanca. Za

Spominski znak pripadnikov slovenskih partizanskih radijskih delavnic

spominski znak je poskrbel odbor pod vodstvom Borisa Kosa.

Janez J. Švajener

Tekma koscev in grabljic iz Sv. Jurija ob Taboru

Gorenjskem, Karl Zagar, France Popit in Andrej Verbič na Notranjskem, Milan Majcen, Vinko Kristan, Franc Kimovec, Mara Rupena in drugi na Dolenjskem. V Beli krajini pa je pustil globoke brazde napredne prevzgoje kmečke mladine Janez Marentič.

Nikakor ne gre pri tem prezreti, nasprotno, treba je visoko ovrednotiti tudi vse pomembno delo, ki so ga opravili številni drugi dejavni člani vodstva kmečke mladinske organizacije v času od njene ustanovitve pa do leta 1941, do njene vključitve v OF. Njihovi zaslugi gre pripisati, da se je Zveza kmetijskih fantov in deklet razvila v tako pomembno gibanje kmečke mladine po slovenskih vaseh. Med imeni, ki so označevala različna obdobja v razvoju organizacije

vaške mladine, bi kazalo – poleg prvega pobudnika Stanka Tomšiča in obeh predsednikov Jožeta Blaža in Ivana Kronovška ter ene izmed osrednjih osebnosti Janžeta Novaka – omeniti vsekakor Tineta Janharja, Vladimirja Krefta, Ivana Nemca, Stane-ta Skrabarja, Jožkota Tomažiča, Franceta Gerželja, Jakoba Skrabarja, Frana Trčka, Jožeta Bradača, Rezko Aličev, Rezko Horvatičev, Pavlo Potočnikovo, dr. Viktorja Mačka, dr. Srečka Goljarja, Igorja Rosino, Dolfeta Schauerja, Ivana Ocvirka, Toneta Merslaviča, Tineta Horvatiča, Aleksandra Turnška, Ivana Brecljnika, Stanka Iljaža, Lojzeta Avsca in številne druge, ki so neustudno delovali v mladinski organizaciji bodisi kot člani zvezinega odbora ali pa kot člani pododborov, okrožij in društev.

Če bi skušali slediti procesu idejnega zorenja gibanja kmečke mladine in njegovega vodstva, potem bi se morali zaustaviti na nekaterih najbolj značilnih etapah. Prvo je označeval tako imenovani agrarizem, v pretežni meri prevzet od podobnih gibanj v drugih, zlasti slovanskih deželah, katerih najvidnejši nosilci so bili Aleksander Stambolijski v Bolgariji, Antonin Švehla na Češkoslovaškem in brata Radič na Hrvaškem.

Drugo obdobje v razvoju Zveze kmetijskih fantov in deklet se začne leta 1927 s pojavom Janžeta Novaka na vodstvu Zveze kmetijskih fantov in deklet kot poslovođečega podpredsednika. Bistvena značilnost naprednih sprememb, ki jih je prinesel Janže Novak v organizacijo kmetijske mladine, je prilagoditev gibanja takratnim značilnostim slovenske stvarnosti, še posebej gospodarskim, družbenim in političnim tokovom in socialni strukturi slovenske vasi. Janže Novak je bistveno premaknil socialno težnjo gibanja v smeri malega kmeta in bajtarja, kar se je izražalo v celotnem poznejšem delovanju mladinske organizacije kmečkih fantov in deklet. Poleg tega je Janže Novak z ustanovitvijo Kmetijske prosvete in Zveze agrarnih interesentov močno razširil gibanje tudi zunaj okvirov zgolj mladinske organizacije.

Naslednje obdobje zajema čas po uvedbi šestojanuarske diktature leta 1929 in delitve vladavine med tistim delom buržoaznih sil, ki so dobile svoj izraz v jugoslovansko nacionalni stranki, in drugim, ki se je povzpelo na oblast po petomajskih volitvah leta 1935 pod imenom, Jugoslovanska radikalna zajednica (JRZ). Oba slovenska buržoazna tabora sta se postavila v službo ene ali druge vladavine velikosrbskega unitarističnega režima: skupina Kramerja in Puclja je šla za JNS, klerikalna stranka dr. Korošca pa za JRZ. V tem obdobju je postalo mladinsko kmečko gibanje Zveze kmetijskih fantov in deklet tista organizacija na vasi, po kateri si je vodstvo JNS skušalo utrditi svoje politične postojanke na vasi. Del vodstva Zveze

je za krajše obdobje naselil demagoškim obljubam Pucljeve skupine v JNS. Vendar je taka usmeritev dosegla le dokaj zoženo socialno bazo mladinske organizacije, ker so bili interesi množice malih kmetov in revnejših slojev v očitnem nasprotju s tako usmeritvijo zveze. Vsekakor je osnovna sila mladinskega gibanja kmetijskih fantov in deklet ostala na pozicijah programa, ki je izražal osnovna hopenja malega kmeta in vseh tistih slojev na vasi, ki so jih težavne razmere podžigale k boju za novo, četudi dostikrat niso jasno čutile, kaj naj bi bila stvarna vsebina tega novega. Obdobje po šestojanuarski diktaturi je dalo kmečkemu človeku dovolj dokazov o tem, da rešitve svojih problemov in uresničitve svojih prizadevanj ne more iskati pri vladajočih političnih veljakah in strankah ne glede na to, kakšna imena si nadevajo.

Tako stanje je omogočalo partiji, da je po letu 1934 pospešeno krepila svoj vpliv med kmečkimi množicami, v prvi vsti med pripadniki Društev kmetijskih fantov in deklet. Vse bolj očitno je bilo, da hkratni boj delavskega razreda v obliki stavk proti istim oblastnikom, v katerih je kmečki človek videl povzročitelje njegovih težav, krepi med kmečko mladino spoznanje o nujnosti skupnega boja kmečkega in delavskega ljudstva proti izkoriščevalcem. Partija je zato krepila svoje vrste ne le med delavskimi, pač pa tudi med kmečkimi množicami, ko se je vse več pripadnikov mladinskega kmečkega gibanja odločalo za vstop v partijo oziroma v zvezo komunistične mladine. Tako je nastal v Zvezi kmetijskih fantov in deklet položaj, ko so bile množice, članstvo – kar zadeva vključevanje v napredno ljudskofrontovsko gibanje – močno pred samim vodstvom zveze oziroma njenim večjim delom. Pa tudi v njem so vidno okrepili svoje postojanke – zlasti po letu 1937 – pripadniki levih sil.

(Se bo nadaljevalo)

Sredi leta 1943 je bila na Rogu ob višji partijski šoli ustanovljena tudi višja skojevska šola. V njej se je v enem letu zvrstilo okrog 50 tečajnikov. Bili so to najmlajši, ki so jih iz vojaških enot in s terena pošiljali v šolo. Stari so bili od 14 do 20 let. Kakor povsod med NOB, so tudi ti doživljali svojo mladost drugače kakor odraslejši.

Okrog 50 tečajnikov skojevske šole je v pogovorih s Ferdom Godino-Markom z izjemno odkritostjo opisalo svoje stiske, radosti in celo svoja intimna doživetja v vojnem času. S svojimi pogledi se brez zavor dotikajo tudi problemov današnjega časa in usode zadnje skojevske generacije, ki so ji pripadali.

Objavljamo enega izmed teh pogovorov, ki ga je imel Ferdo Godina z Zofko Sterle – Stojanović.

Uboga moja punčka, kaj bo s teboj

Zofka Sterle-Stojanović

Po vojni sem nekaj časa v najhušjih oblikah podoživljala svoje triletno partizanstvo. In sicer v sanjah. Bil je to čas, ko se je človek sproščal. V meni je moje sproščanje povzročalo hude duševne stiske. Videla sem spet, kako so tovariši padali, kako nas podijo Italijani in Nemci. Ker so trajale moje stiske dolgo, sem že mislila, da tega ne bom mogla preboleti. Zavedno sem se trudila, da potisnem moja vojna doživetja globoko v podzavest, da pozabim. Trudila sem se, da ne bi razmišljala.

Sanje so bile môra. Zvečer sem se bala iti spat. Prebujala sem se izmučena in prepotena. Skušala se se disciplinirati in si dopovedovati, da mi drug ne more pomagati, če tega ne preživim in premagam sama. V sanjah sem podoživljala, kako so me ustrelili, kako padam v globino, kjer ni rešitve, kako bežim, a se vendar ne morem premakniti z mesta.

Veš, nekatere stvari so se mi še posebno globoko vrezale v dušo. Samo eno stvar ti povem, ki je srhljivo delovala name. Ko smo namreč napadali Velike Lašče! Naša ljubljanska brigada je celo noč napadala. Fantje so jurišali in se približali bunkerjem. Imeli smo veliko ranjenih in nazadnje smo se morali umakniti. Takrat sem slišala, da so belogardisti začeli peti: Hej brigade bežite... Krohotali so se. Ne morem ti opisati, kako sem to doživljala.

Potem Ilova gora, kjer so nas v ofenzivi jeseni 1943 Nemci popolnoma obkolili. Še preden smo šli na položaje, da prebijemo obroč, je prišla k meni moja sestra Zinka, ki je bila štiri leta starejša od mene. Tudi ona je bila v Ljubljanski brigadi, a nisva bili v istem bataljonu. Čas pred prebojem je bil napet in kratek. Zinki je še uspelo, da je pritekla k meni. Marko, oprosti, še vedno mi je tako hudo, da ti ne bi govorila o tem.

Pa vendar te prosim, da poveš, da bo ostalo zapisano.

Zinka me po materinski stisne k sebi in mi reče: Uboga moja punčka, kaj bo s teboj! To so bile njene zadnje besede, ki sva jih govorili, saj je pozneje nisem več videla. V tem boju na Ilovi gori je bila ranjena. Uspeli so jo odpeljati v bolnišnico na Mokrc. To bolnišnico so Nemci odkrili še med ofenzivo. Vse nepokretne ranjence so pobili, tiste pa, ki so še lahko hodili, so poslali v nemško taborišče. Sestra Zinka je bila v Rawensbrücku, kjer je tik pred koncem vojne umrla zaradi tifusa.

Omenila si Ilovo goro.

Preden smo prebili obroč, so ležali po tleh ranjeni in

mrtvi. Med njimi konji in mule. Vse je bilo pomešano. Tu sem prvič doživela – takrat še nisem bila stara niti šestnajst let – da moje življenje zame ni imelo nobene vrednosti. V tistih trenutkih sem padla v popolno apatijo, in mi je bilo vseeno, kaj se bo z menoj zgodilo. Popustil je nagon po samoobrambi, ko ne skušaš najti zaklona, da bi se obvaroval in odnesel glavo. Takrat ni izhoda. Tak psihičen pritisk sem doživela prvič na Ilovi gori.

Vidiš, potem pa je ostalo to v človeku. Po vojni sem podoživljala vse v nekaki skrivljeni, hušji obliki. Pozneje sta mama in tudi moj fant, sedanji mož, želela, naj pripovedujem, kaj sem doživela v partizanih, vendar tega nisem mogla. V različnih kraji so me prosili, da bi 'prenašala partizanske tradicije' za mlade. Nisem mogla. Zdelo se mi je, da bom edino s tem, da ne obnavljam teh do-

Koliko pa tak otrok razume revolucijo, si lahko misliš. Jasno mi je bilo predvsem, da se Slovenci bojujemo proti Italijanom, čeprav je bil v meni preblisk, da gre tu za nekaj več.

V naši vasi je živel sosed, ki je bil med prvo svetovno vojno v Rusiji in je delal po svetu. Rekli so mu 'Harašo'. Ta nam je marsikaj pripovedoval o delavskem gibanju. Mi mladi smo se shajali pri Palčičevih in se tam učili partizanskih pesmi. Sprejemala sem jih kot nekaj veličastnega, da se bojujemo proti okupatorju. Ko si maja ob osvoboditvi Loške doline v Markovcu zbral mladino, predvsem skupino mladih deklet, saj so bili fantje že v partizanih, si hotel vedeti, kako premišljamo o tem, kar se dogaja. Rekel si nam, naj vsaka izmed nas napiše, kako doživlja boj. Napisala sem spis in v njem povezala naš boj s kmečkimi upori,

Nekaj udeležencev 8. tečaja višje skojevske šole, ki ga je obiskovala tudi Zofka Sterle-Jovanović

godkov, dosegla normalno, zdravo življenje.

Hvala Zofka, da si se toliko odprla in mi povedala vsaj nekaj o svojem partizanstvu. Ob tem pripovedovanju sem se spomnil, ko sem te maja 1942 prvič videl v tvoji rojstni vasi Markovcu v Loški dolini. Ko mi pripoveduješ o teh hudih doživetjih, ki si jih potem čez eno leto morala preživljati v brigadi, te povsem razumem, da so ti po vojni ostale posledice. Vendar so najbrž po toliko letih tiste hude sanje zdaj že preteklost. Najin pogovor bo dobil mogoče jasnejšo podobo o tvoji mladosti, če bi povedala, kako je bilo takrat v Markovcu, ko sva se prvič srečala.

Bilo je v gostilni Palčič v Markovcu. Že prej, ko si ti prišel v Loško dolino po vaseh organizirat SKOJ, sem sodelovala v gibanju, čeprav sem bila stara štirinajst let.

V juliju in avgustu 1942 je bila potem velika italijanska ofenziva, v kateri je bila Loška dolina razdejana in precej ljudi so postreljali.

Partija je dala nalog, naj se vse družine, katerih sinovi, hčere in očetje so bili v partizanih, umaknejo v gozdove. Tudi jaz in moj mlajši brat Ivan sva se znašla med njimi. Belogardisti so namreč nekje v gozdovih presenetili naše aktiviste in so ob tej priložnosti zaplenili del arhiva s seznamom skojevcev. Mama je ostala doma.

Nič ne omenjaš očeta.

Oče je bil starejši od mame. Zelo se je bal za nas otroke, mama pa je bila neustrašna. Tako smo se umaknili pod Snežnik. Največ je bilo mater z majhnimi otroki in starejših mož. Zgradili smo si veliko barako, da smo imeli streho nad glavo. Jaz sem odšla v ta civilni logor, kakor smo mu rekli, drugega septembra 1942. Tam sem bila sekretar skojevske in pionirske organizacije, ki tudi tu ni prenehala. Mene niso več imeli za otroka in so mi dali puško. Dodelili so me kot borko v zaščitno četo teh družin, ki so se zatekle v gozdove.

Našo mamo so doma kmalu aretirali belogardisti, ker smo bili trije v ilegali: sestra Zinka, brat Ivan in jaz. Po ljudeh so pošiljali v logor sporočila, naj se mi trije vdamo, če hočemo, da bo mama

Na srečanju udeležencev skojevskih tečajev, ki je bilo 28. oktobra 1984 v Gradniku v Beli krajini, so privreli na dan živi spomini na mladost

bil takrat na straži in nas je s strelom opozoril. V naglici smo pograbili otroke in smo bežali. Nobene hrane nismo vzeli s seboj. Umikali smo se po strmini in smo si reševali golo življenje. Globoko v gozdovih smo se ustavili. Postavili smo si barako. Potem je prišla zima, ki je bila 1942 najhušša med okupacijo. Bili smo globoko v gozdovih povsem zamedeni. Brez hrane. Med jokom otrok so okrog nas tulili volkovi.

No, spomladi 1943 so ta logor razformirali. Otroke, ženske in starčke so poslali na osvobodeno ozemlje v Belo krajino, tisti, ki smo bili sposobni za boj, pa smo odšli v Šerčerjevo brigado.

Tu bi lahko nadaljevala o svojem življenju v brigadi.

Rajši ne. Saj sem že itak preveč povedala.

Tvoje življenje v brigadi gotovo ni bilo samo mračno. Kot doraščajoče dekletke si doživela tudi kaj lepega.

Medsebojni odnosi so pomenili zame neizmerno bogastvo v najbolj zlahtnem pomenu te besede. Kar si imel, si delil. Kdor tega ni storil, je padla senca na njegov značaj, kar je bilo zelo boleče. V nas je bila skrb za življenje slehernega. Posebno do mene je bila pozornost tovarišev velika, ker so me imeli za otroka. Odnos dekleta do fanta sem doživljala kot odnos človeka do človeka.

Pa vendar je bil odnos fanta do dekleta ali dekleta do fanta v mnogih primerih drugačen.

V partizanih nisem nikoli doživela, da bi kateri fant na ta način pristopil k meni. Ko so prišli fatje s Primorske v Ljubljansko brigado, je bil med njimi droben, mlad fant, ki je bil slabo oblečen in brez odeje. Povabila sem ga zvečer, naj se stisne pod mojo šotorko k meni. Sploh ni hotel. Najbrž ga je bilo sram, ker sem bila deklet. Meni se je zdelo to čudno, saj nisem sploh čutila drugače, kakor da smo samo tovariši.

Tak je bil tvoj odnos.

Prav gotovo se mi je odpeljala tudi druga plat odnosov, ko sem opazila pri drugih dekletih in fantih ljubezen. Ta dekleta so bila starejša od mene in se mi je zdelo to naravno in lepo. Čeprav še nisem doživljala pravih ljubezenskih čustev, razen otroških simpatij v svojih šolskih letih, sem razumela, da je bilo to tudi v tistih časih človeško. Jaz že od nekdaj gledam na ljubezen kot na nekaj najlepšega, kot na najgloblja čustva, ki jih premore človek. Sicer pa so bili takrat res izjemni časi. Saj so

ljudje tudi izgube svojih najbližjih sprejemali drugače, kakor bi v mirnem času.

Zdaj pa še nekaj o skojevski šoli. Kdo te je poslal na tečaj?

Bila sem sekretarka SKOJ v drugem bataljonu Ljubljanske brigade. Za tečaj me je predlagala Majda Šilc, ki je bila sekretarka skoja brigade.

Ti ni povedala, da je bila tudi ona na drugem tečaju na Rogu?

Ne spominjam se. Majda je bila zelo priljubljena ne samo v Ljubljanski brigadi, ampak tudi v drugih brigadah Osemnajste divizije. Bila je popularna in je veljala za hrabro borko. Znala je navdušiti skojevce za akcije. Ko smo šli v napad, smo slišali najprej njen glas: Skojevci na juriš! Nismo se pomisljali, da njenemu klicu ne bi sledili.

Spominjam se, da smo bili zelo radovedni, kakšna je Majda v civilni obleki. To smo videli nekoč na mitingu, ko je nastopala v vlogi dekleta. Glave so šle kar pokonci. Mene je imela rada. Večkrat me je dajala za zgled drugim skojevcem, kar je bil najbrž vzrok, da me je junija 1944 predlagala za skojevsko šolo.

Kaj ti je ta pomenila?

Doživela sem jo kot priznanje. Imela sem tudi željo po znanju. Seveda pa nisem pričakovala, da bom tam srečala tebe. To ponovno srečanje je bilo zame še posebno prijetno.

Najbrž je bilo moje preseenečenje še večje. Imel sem te v spominu kot dekletce iz Markovca, ki je bilo voljno opraviti vse, kar bi mu naročil. Po dveh letih vojne, ko nisem vedel, če si še sploh živa, pa menadoma prideš že kot pravi vojak, nekoliko večja, v uniformi s pištolo za pasom. Le tvoj nasmeš se ni spremenil. Ne-ka posebna umirjenost je še vedno žarela v tebi, kar ti je ostalo do danes. Res je bilo naše življenje čudno. Na eni strani polno tragedij, na drugi pa prijetna presenečenja.

Zame je pomenila šola veliko sprostitvev. Prijetni so bili odnosi med skojevci, ki jih prej nisem poznala. Dekleta smo fante, ki so bili zelo okorni, učile plesati.

Po šoli si se vrnila v enoto?

Ne. Odšla sem na notranjsko okrožje. V šoli sem dobila močno vnetje oči.

Torej končno spet proti Loški dolini, proti domu?

Da, proti domu.

Ferdo Godina

Oskar Ciglič

Zadnji dnevi vojne na skrajnem severozahodnem delu Beneške Slovenije

Naša predhodnica je šla v dveh kolonah, ena levo, druga desno po cesti vse do križišča cest Čizeris. Že skoraj v mraku so nam dodelili še enega vodnika. Od tod je krenila samo 2. minersko-sabotažna četa (brez voda iz 1. bataljona) v Smarčevo (Sam-mardenchia). Pozno ponoči smo prišli na cilj, kjer smo našli štab garibaldinske brigade (bataljon Mani). Že po poti smo srečali italijanske partizane garibaldince in skupaj z njimi krenili do štaba brigade. Bili so nas zelo veseli. Povedali smo italijanskemu komandantu, da je za nami tudi naš 1. bataljon. Tu v štabu je bila večina ljudi v civilu, ki so se pripravljali za napad na mesto Čento (Tarčent). Dobili smo nekaj tople hrane. Povedali so nam, kje so njihove enote na položaju in nam dali vodnike, ki so nas odpeljali v vas Bilerio, zahodno od Čenta (Tarčenta). Za to noč so nas namestili v veliko kmečko hišo in nam povedali, da nas bodo zgodaj zjutraj odpeljali na položaje. V hiši so bili domačini vsi budni. Bližali se je konec vojne. Garibaldinci so bili zelo veseli naše pomoči. Vse do jutra smo se pogovarjali o različnih zadevah. Domačini so bili zares prijazni. Tu je bil tudi zdravnik.

Dne 29. aprila v zgodnjih urah smo se še v mraku razmestili levo in desno od cerkve. Vzhodno od nas proti mestu Čenti (Tarčento) je bila garibaldinska enota. Njihova težka breča je bila na našem levem krilu. Na desnem krilu v smeri Ratenje (Artegna) ni bilo drugih partizanskih enot. Tako je bila naša četa najbolj zahodna partizanska enota na tem bojišču. Prišli so domačini in nas opozorili na nevarnost iz smeri Ratenja. Tam je bil namreč vod zagrizenih fašistov, ki pa je izginil v neznano. Oprezovali smo na vse strani. Hrbet smo imeli zavarovan.

Pred nami je bila železniška proga. Levo od nas je vodila pot iz Čente na glavno cesto Tričezimo-Ratenje. Začeli smo se tudi drugače pripravljati in povezovati z garibaldinci. Njihovo poveljstvo je bilo v gostilni, kjer so pripravljali hrano tudi za nas. V neposredni bližini so bila eksplozivna sredstva. Tam smo polnili tudi bencin v steklenice za boj proti tankom in drugo. Steklenice z bencinom so pripravljali naši ruski tovariši. Vodil jih je Nikola. Boj je potekal na severni strani mesta Čenta, kjer so napadali garibaldinci in naš 1. bataljon. Pri nas je bilo relativno mirno. Noč smo prebili na položaju.

Naslednji dan do skoraj 14. ure smo čutili pritisk sovražnika z vseh strani proti našim položajem, toda boja še ni bilo. Sovražnik je skušal zasesti primerne obrambne položaje proti našim zaveznikom Angležem, ki so prodirali skozi Furlanijo. Pojavila so se letala. Najprej smo računali, da so to nemška izvidniška letala, vendar so bila zavezniška. Nekolikokrat so preletela iz smeri Tričezimo-Gumin (Gemona). Na tej glavni cesti so nenehno vozile nemške avtokolone, levo in desno od ceste pa pehotne kolone. Pod nami je iz smeri mesta Čente začela močno pritiskati sovražna kolona s tremi manjšimi tanki, za njimi pa kozaki z vozovi. Najprej so vžgale garibaldinske strojnice, potem še naše. Trije naši ruski tovariši so bili pod nami med cesto in vodnim kanalom. Tudi oni so napadli tanke z bencinskimi steklenicami »molotovkami«, in to zelo uspešno.

2

V tem trenutku se je spet pojavilo nekoliko lovskih zavezniških letal, ki so začela obstreljevati avtokolono in pehoto na glavni cesti. V trenutku je vse gorelo na dolžini nekaj kilometrov. Tedaj je pred nami nastala neverjetna gneča. Kozaki vozovi z njihovimi družinami so se razbežali po ravnini v en sam krog. Spet so lovski letala napadla, takrat že v smeri naših položajev, neposredno na progo in cesto. Bližal se je mrak in boj je ponehaval. Sovražnikov odpor je bil še vedno močan iz smeri križišča cest Tričezimo-Čenta-Ratenje, kjer so streljali s pokopališča z artilerijo. Neposredno so streljali na naše položaje, ki so bili najbližji in zanje še posebej nevarni. V tem obstreljevanju je bil hudo ranjen naš politični komisar čete Cvetko Miklavčič. Zvlekli smo ga iz visoke detelje v zaklon. Takoj ga je pregledal zdravnik garibaldinske enote in mu zavezal rane. Povedal je, da je rana zelo huda in da je le malo možnosti, da bi preživel. Res je kasneje umrl. Tovariš Cvetko Miklavčič je bil rojen 1926 v Špacapanih pri Renčah. Bil je hraber, z dolgotrajnimi partizanskimi izkušnjami in dober partijski delavec.

Boj v mestu Čenti še vedno ni ponehal. Iz videmske smeri je bilo vse osvetljeno. Slišati je bilo streljanje in govorili so, da se bližajo zavezniki.

Ko se je prvega maja zdanilo, smo krenili proti glavni cesti, najprej čez progo, nato v smeri Ratenja. Ko smo prispeli v Ratenjo, smo opazili, da se iz smeri Vidma in Tričezima pomika vojaška kolona. Na avtomobilih so bili zavezniški znaki, vendar smo bili kljub temu oprezní. Nekaj starejših tovarišev je iz prejšnjih izkušenj (bili so ujetniki na afriški fronti) prepoznalo zavezniške vojake. Okrog 8. ure smo se končno pozdravili z zavezniki. Seveda je zavladalo veliko veselje na obeh straneh. Računali smo, da je vojne vendarle konec!

Odločili smo se, da gremo proti Guminu in ga obidem z zahodne strani, ker je bilo v Guminu še okrog 600-800 sovražnih vojakov. Na cesti pa tudi levo in desno od nje smo imeli kaj videti. Tovornjaki, oklepni avtomobili, tanki, limuzine, motorji so bili razbiti, zažgani, veliko je bilo mrtvih in ranjenih sovražnikov vojakov in ogromno vojaškega plena.

Proti večeru istega dne smo prišli severozahodno od mesta Gumin, neposredno pred vas Ospedaletta. Proti nam se je iz zadnjega dela vasi počasi pomikal nemški tank. V vasi smo videli sovražnika z minometi, puškomitraljezi, vojaki pa so se zelo hitro premikali na položaje. Iz hribov nad vasjo je sovražnik proti nam usmeril zelo močan protiletalski ogenj. Tudi z griča na naši desni strani so vžgali po nas. Stisnili smo se v mrtvi kot. Nekaj nas je odšlo proti kraju streljanja. Zagledali smo garibaldince z rdečimi rutami in »ozopovce« z zelenimi rutami. Zelo odločno smo jim rekli, kam naj usmerijo ogenj. Poslušali so nas in začeli streljati v vas.

Zavezniki so bili na cesti zahodno od nas. Imeli so precejšnje izgube in so se začasno tudi nekoliko umaknili, toda orožje in vozila so pustili na bojišču.

Ker se je že bližal mrak, smo počakali nekaj časa, se zopet zbrali na cesti in se odločili, da se vrnemo proti Guminu. Prišli smo v mesto. Zavezniški tanki so bili usmerjeni v vojašnico, kjer je bila fašistična posadka, ki pa se ni upirala. Prihajali so višji italijanski oficirji z njihovo trobojnico na rokavih in se vdajali zaveznikom. Z njimi smo se znova pozdravili. V samem mestu smo se nastanili in zavarovali velika skladišča hrane. Prišli so zavezniki, njihovi oficirji za oskrbo in nas prosili za del plena. Seveda smo jim ugodili. Tiste dni smo bili skupaj z zavezniki neverjetno veseli. Delili smo si vse.

Pri teh skladiščih so nas našli obveščevalni oficir našega 1. bataljona Žarko Melink in patrolja bataljona, ki nam je sporočila, da je za nas vojne konec in naj se pripravimo za vrnitev v mesto Čenta.

Ves vojni plen s črte Gumin-Ratenje-Čenta smo najprej evakuirali v mesto Čenta in nato naprej v Kobariid, dokler se nismo na zahtevo zaveznikov morali umakniti na nove položaje v Soško dolino.

Tako je bilo na skrajni severozahodni točki fronte slovenskih partizanov ob koncu vojne, in to je bila linija, ki so jo Titovi partizani zavzeli v boju.

Konec

Pričevanja dokumentov

Konec leta je bila v poslopu skupščine občine Ljubljana Bežigrad razstava dokumentov o revolucionarnem gibanju in narodnoosvobodilni vojni. Sedanje območje bežigradske občine je bilo v času vojne dvakratno razdeljeno: z italijansko-nemško okupacijsko državno mejo in z znano žično zaporo okrog Ljubljane.

Pobudo za razstavo je dal občinski odbor medvojnih aktivistov Osvobodilne fronte, strokovna postavitev razstave pa je bila zaupana oddelku ljudske revolucije Ljubljane pri Mestnem muzeju.

Posebnost razstave so bili originalni ali preslikani dokumenti, ki so bili doslej v osebni lasti posameznikov, ali pa so jih hranili odbori predvojnih rajonov Bežigrad, Ježica in Crnuče.

Prikaz revolucionarnega gibanja se je začel z dokumenti iz obdobja ljudskofrontnega gibanja, ki izpričujejo, kako je takratnim komunistom uspelo pridobivati in združevati ljudi za napredne delavske in kmečke ideje. Iz tega obdobja je bila razstavljena tudi originalna kandidatna lista slovenske ljudske fronte iz leta 1935,

na kateri je s 23 kandidati za ježenskega župana kandidiral tudi Ignac Dovč, kmet z Ježice, oziroma Male vasi, ki so ga podpirali tudi komunisti. Listo je hranil Miha Čerin.

Razstavljeno je bilo tudi več strani dolgo poročilo župana Franca Severja o protidraginjski akciji 7. septembra 1940, pred občino na Ježici. Poslal ga je okrajnemu načelniku Ljubljane in tajništvu JRZ v Ljubljani. Izdajalski župan Sever je v njem izredno natančno opisal potek akcije.

Obiskovalci razstave so bili močno zainteresirani tudi za

skupinske fotografije mladih fantov in deklet, ki so bili soustvarjalci nove Jugoslavije. Njihova mladost je bila tako očitna, da je Drago Flis-Strela skupini ljubljanskih funkcionarjev, ki so prišli na otvoritev razstave, dejal: »Poglejte, komu je leta 1941 partija zapala izvajanje vse prej kot lahkih nalog! Danes pa za dvakrat, trikrat starejše mislimo, da so premladi tudi za funkcije, ki jim očitno pripadajo.«

Na več kot enem kvadratnem metru so bili razstavljeni originalni sovražnikovi dokumenti. Med njimi je bil dopis državnega tožilca, poslan leta 1943 višjem državnemu tožilcu v Ljubljani z vprašanjem, ko-

mu naj odstopi kazenski spis o najdbi trupla neznane ženske, ker poveljnik domobrancev sodišču ne dovoli ekshumacije in obdukcije trupla. »Neznana ženska« je bila Francka Zupančič iz Kašlja, ki so jo domobranci odvlekli iz splošne bolnišnice v Ljubljani in jo v postojanki v Savljah po hudem mučenju ubili.

V originalu je bila razstavljena tudi obtožnica italijanskega vojnega sodišča proti 21 aktivisti OF iz Bežigrada, med katerimi je bilo največ študentov. Obtožnico je hranil Pavle Lešnjak, ki je tudi sicer dobil pri ljudeh veliko dokumentov.

Enkratni dokument je originalni zvešček, v katerega je ko-

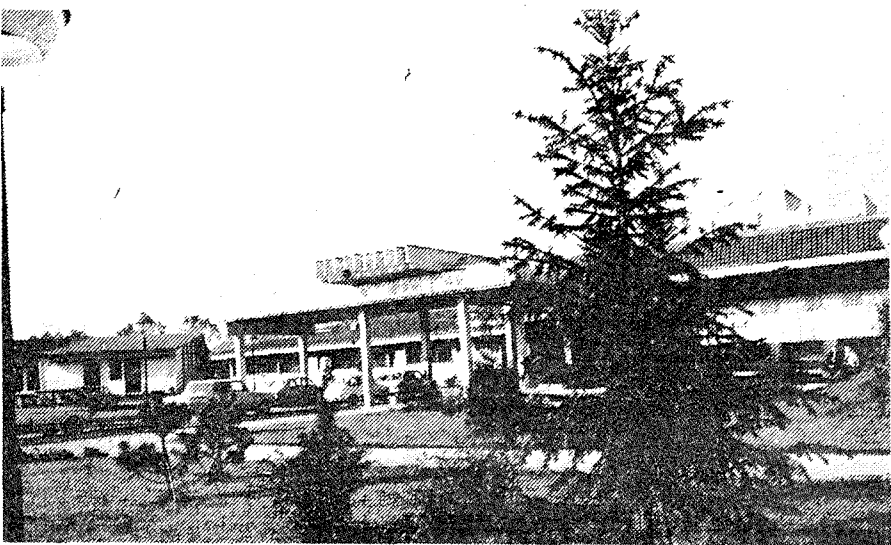
mandant belogardistične postojanke v Savljah (Janez Kos-Cico) zapisoval dnevna povelja o sestavi straže in naloge dežurnega na postojanki. Stiri take zvezke je imel vse doslej – od 9. septembra 1943, ko jih je našel – shranjene neki domačin.

Svoje mesto so na razstavi dobili tudi partizani. Ni bilo mogoče mimo Rašiške čete, v kateri je bilo 23 Črnučanov, in mimo II. grupe odrediv, v kateri je bilo iz rajonov Bežigrad in Ježica 142 borcev.

Vseh razstavljenih fotografij in pisnih dokumentov je bilo 80, lahko pa bi jih razstavili še 20, če bi bil razstavni prostor večji.

Stane Koman

V Termah Čatež zdravijo, uspešno pa deluje tudi šola hujšanja

V Termah Čatež so ustanovili klub shujševalcev. Ta šola hujšanja je uspešno zmanjšala telesno težo pacientom, in sicer za 5-6 kilogramov. Hujšanje poteka pod strogim zdravniškim nadzorstvom. Najprej zdravnik pregleda pacienta, v laboratoriju mu pregledajo serum, ugotovijo, koliko masti ima; pregledajo srce, da ugotovijo, koliko športnega udejstvovanja potrebuje in koliko kalorij. Načrtovana rekreacija (telovadba, sprehodi, plavanje, kolesarjenje, tenis) traja vsak dan od 2 do 3 ure. S posebno dieto in uporabo enomerna rekreativca ne čuti nikakršne lakote, nasprotno, prehrana spravi človeka v dobro voljo in mladostno počutje. Ta način ne zniža človeku samo telesne teže v termah, temveč ga nauči, kako naj pravilno živi in se hrani tudi doma, da bo še naprej hujšal ali vsaj ohranil stalno telesno težo.

Peter Poje iz Kočevja je bil že štirikrat v toplicah, in to kot samoplačnik. Hudo revmo je imel. Bolečine je občutil v pr-

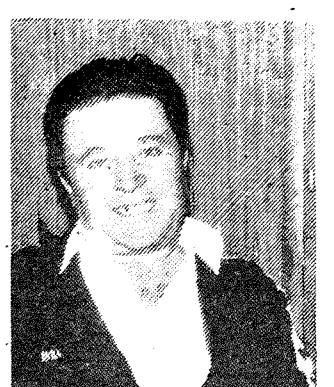
sih in sklepah. Ker je revmo imel že njegov oče, je pohitel z zdravljenjem. Priporočili so mu Čateške Toplice, kamor prihaja pozimi, ker poleti nima časa. Zdravi se s kopanjem, parafinom in ultra zvokom. Ne more prehaliti prijaznosti,

vse od recepcije do sobaric, natakarjev, terapevtov, zdravnikov in vsega osebja. Hrana je dobra, čeprav jo je prva dva dni, dokler se človek ne privadi, premalo. Nato pa je zadostna in okusna. Sobe so čiste, prijetni sprehodi in zadosti je zabave.

Antonija Gospeti iz Ljubljane prihaja v terme od 1980. leta dvakrat na leto. Zdravi se zaradi bolečin v hrbtenici, ki po terapiji kopanja, podvodne masaže, telovadbe in telovadnici in v bazenu ter sprostitve s počitkom prenehajo. Uspeh

je čudovit. Hrana je okusna, čistoča odlična. Pohvali bližnje izlete, rada pa gre tudi kam dlje, v Mokrice ali na Bizeljsko.

Tomislav Mažar iz Osijeka je bil s soprogo že večkrat na Čatežu. Oba potrebujeta zdravljenje zaradi revme in bolečin v hrbtenici. Zdravijo ga z masažo, z jonomodulatorjem, parafinom in kopanjem v bazenu ter z ultrazvokom. Po terapiji se počuti bolje. Sprehodi so mu všeč in zabavo najde povsod. Tako pravi in se nasmeji.

**Dragi bralci!
obljuba dela dolg.**

Dopisov z vseh vetrov domovine se je v decembrskih dneh nabralo še in še, a so in bodo morali, žal, na objavo nekoliko počakati, kajti vmes sta prišla novoletni teden, ki je terjal malce drugačno zasnovano našega časopisa, ter enotedenski »delopust«, ko nismo izšli.

Samoumevno je torej, da vseh prispevkov, ki so nam jih poslali naši dopisniki, ne moremo objaviti v tako imenovani »integralni verziji«. Ker pa ne želimo ničesar vreči v koš, smo sklenili v tej in v naslednjih januarskih številkah narediti povzetke vsega, kar se je znašlo na uredniškovi mizi.

Nadaljujmo torej tam, kjer smo naredili devetnajstega decembra, ko smo pripravili podoben povzetek dopisov iz naših krajev.

Kajti – obljuba dela dolg.

Preden se lotimo prebiranja, si izpišimo sodbo, ki nam jo je v TV-15 sporočil Anton Fon iz Šempetra pri Gorici. Pravi, da je naročnik našega časopisa že od vsega začetka. Doslej ni imel pripomb. »Toda zadnje čase,« piše, »je vsebina tako zanič, da mislijo mnogi časopis odpovedati.« Po njegovem članku o varstvu okolja, strani z zapisi o delu Zveze rezervnih vojaških starešin, pionirska stran in tako naprej ne sodijo v TV-15. K temu, kar ga »jezi«, sodijo tudi razne »novice«, ki jih je že prej mogoče prebrati drugje oziroma jih slišati na radiu ali televiziji. In dodaja: »Zanimajo nas današnja tematika (ekonomsko-politična), prispevki iz NOB in konkretne polemike o reševanju Jugoslavije.« Toda – pristavlja: »Preveč se piše o NOB tam, kjer jo je najmanj bilo. To nas zelo moti...« In sklene: »Večina nas TV-15 prebere v petnajstih minutah... in to naslove, iz katerih je razvidno, da so nam stvari že znane.«

Ni naš namen, da bi tej sodbi bodisi pritrdjevali bodisi z njo polemizirali. Povzeli smo jo z željo, da bi – tako ali drugače – potegnili za seboj tudi druge bralce našega tednika in bi se oglasili ter povedali svojo sodbo. Uredništvo TV-15 vsekakor ne sme in noče biti gluho za želje svojih bralcev. Časopis s svojo vsebino bodi tak, da vas bo zanimal... in ne dolgočasil.

Tokratno »prebiranje« začnimo s FILIPOM MATKOM, ki poroča o prireditvah ob dnevu JLA v Murski Soboti in v Ljutomeru. V murskosoboški občini se je zvrstila

cela vsta manifestacij: večer mladih s kvizom znanja v Tišini, tovariški večer s prikazovanjem obrambnih filmov v Puconcih, slavnostni kulturni program v Beltincih (ob sodelovanju dijakov srednješolskega centra, vojakov murskosoboške garnizije in učencev beltinske osemletke) – vse v organizaciji Zveze rezervnih vojaških starešin. Osrednjega pomena pa so bile seveda prireditve na občinski ravni, med njimi seja pokrajinskega štaba teritorialne obrambe za Pomurje, kjer so podelili priznanja in pohvale najbolj zaslužnim rezervnim vojaškim starešinam, osrednja občinska proslava v dvorani kina Park, strelsko, kegljaško in šahovsko tekmovanje in – ne nazadnje – osrednja slavnost v soboški garniziji, kjer so prejeli odličja najboljši vojaki in starešine JLA. Prijetna in zanimiva pa so bila tudi srečanja vojakov z mladino, borci in občani na obmejnih postojankah JLA.

V Ljutomeru so dan oboroženih sil praznovali s srečanjem pomurskih strelcev. Največ so dosegli, tako med člani kot med mladinci, strelci iz Murske Sobotice.

Iz Ljutomera se nam je ob tej priložnosti (dnevu JLA) oglasil tudi STANE FEUŠ. Našel je vso dolgo vrsto akcij, srečanj in nastopov, pa tudi dobitnike priznanj, ki so jih organizacijam in posameznikom dodelili Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, Pokrajinski in občinski štab teritorialne obrambe za Pomurje ter Zveza rezervnih

vojaških starešin. Sklepna osrednja slovesnost je bila v Veržeju – v njenem okviru so med drugim pripravili občinsko revijo tamburaških orkestrov. Za »dokaz« smo prejeli tudi fotografski posnetek – Alojza Novaka, komandanta občinskega štaba teritorialne obrambe Ljutomer, med pionirji... na proslavi ob dnevu JLA.

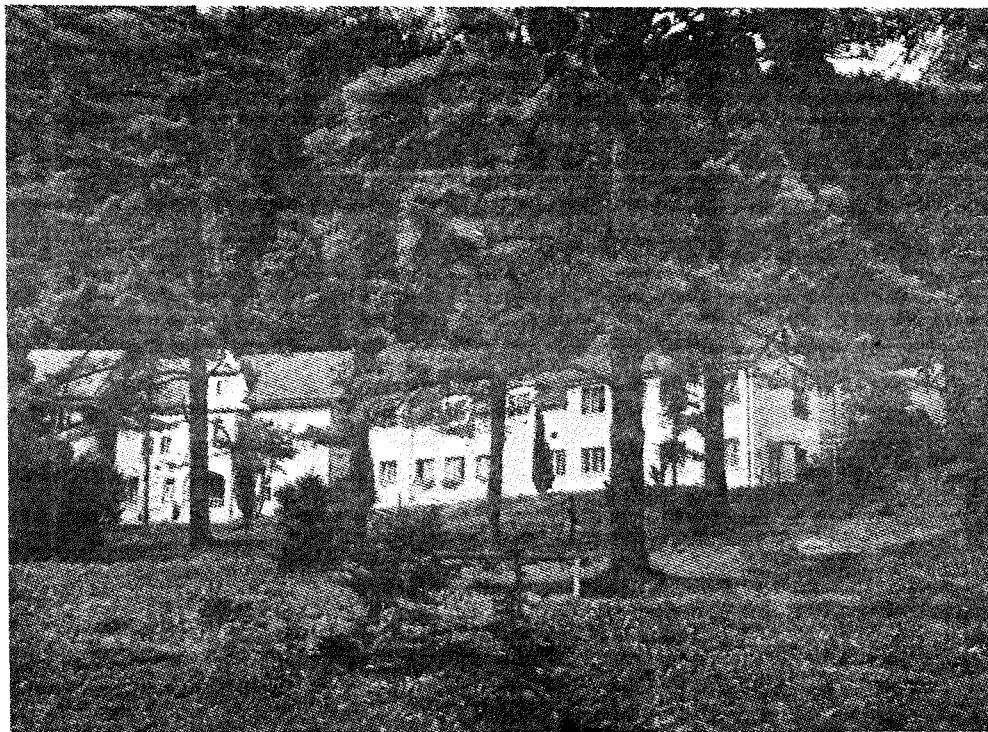
Ostanimo v mislih in z besedo še nekaj časa na vzhodu naše »majhne domovine«.

Iz Maribora se nam je s svojim »premišljanjem«, kot ga je poimenoval, oglasil IVAN PEK, nekdanji kurir vojaške postaje 1/2 na Pohorju. Po prihodu Štirinajste na Štajersko so spomladi štirinširidesetega poleg že prej obstoječih kurirskih postaj ustanovili tudi petero kurirskih postaj, namenjenih vzdrževanju zveze med štajerskimi predeli in glavnim štabom NOV in POS (ki je bil, kot vemo, na Dolenjskem). Te vojaške postaje so bile pod neposrednim vodstvom 4. operativne cone. Njihovi kurirji so prenašali vojaška povelja, spremljali vojaške in politične osebnosti, vzdrževali zveze z obveščevalnimi centri, z bolnišnicami in tehnikami ter prenašali pošto, literaturo in sanitetni material pa – po potrebi – tudi hrano in podobno. Ko pa je bila 4. operativna cona leta 1945 razformirana, se »tudi vojaških kurirjev nihče ni več spomnil, tako da smo bili štirideset let pozabljeni« (nihče jih pač ni vključil v kakšno enoto, v kateri bi bili enakopravni z ostalimi slovenskimi kurirji). Naš dopisnik si je te

dni v Mariboru ogledal razstavo partizanskih odlikovanj, medalj in znakov in na njej opazil tudi spominski znak partizanskih kurirjev Slovenije, ki ga pa, žal, kurirji vojaških postaj niso bili deležni (kot tudi nobenih drugih odlikovanj ne). Prav tako teh petinširideset ali štirideset še živečih kurirjev vojaških postaj s Pohorja ne bo prejelo v dar publikacije o TV zvezah na Slovenskem, ker je pač namenjena »samo« TV kurirjem. »Spričo vsega tega,« končuje svoje pismo Ivan Pek, »se kurirji vojaških kurirskih postaj počutijo resnično zapostavljene.«

Iz Središča ob Dravi je prišlo pismo, ki ga je podpisal ANTON DEČKO. Namenil ga je obvestilu nekdanjih sotrpinov ob enainširideseti obletnici srečne rešitve iz plinske celice v regensburškem Novem konjskem lazaretu, da bi se sestali – in se mu po objavi tega poziva v TV-15 odzvali. »Upam, da se me še spominjate,« piše – in na kratko obudi spomin na jesenski čas leta štirinširidesetega, ko se je v regensburškem taborišču znašlo 3600 prisilno mobiliziranih sotrpinov iz cele spodnje Štajerske, a so se organizirali in se z dobro izpeljano akcijo rešili plinske celice (v kateri se je končala pot njihovih neposrednih sosedov – ruskih ujetnikov – v regensburškem taborišču). Po tej poti vabi preživeli »sotrpine iz tega upora«, da se mu oglasijo in se dogovorijo za snidenje po dolgih enainširidesetih letih. Zapišimo torej še njegov naslov: Anton Dečko, Prečna 5, 62277 Središče ob Dravi.

Ker smo se namenili izprazniti »mariborsko dopisniško malho«, preletimo še dopis, v katerem nam JANKO KUSTER sporoča o posvetu mentorjev Gašperjeve bralne značke – »kot posebne oblike negovanja tradicij koroškega partizanstva«. Posvet je – ob petindvajsetletnici bralnih značk Slovenije organiziral območni odbor koroških partizanov v Mariboru. O Gašperjevi bralni znački, ki si je v petih letih obstoja pridobila prek štiri tisoč bralcev zgodovine koroškega partizanstva in boja koroških Slovencev za narodnostni obstoj (poudarek je torej na zgodovinski tematiki, kar Gašperjevo značko tudi ločuje od drugih bralnih značk, usmerjenih bolj v leposlovje), je govoril profesor Stane Kotnik. V imenu sveta

Topolšica – nadmorska višina 395 m – srednjegorsko podnebje – bogat zdravilni vrelec, 50 l/sek., natrium magnezium hydragenkarbonatna temperatura hymperature 32°C.

Hotel »Vesna« – visoka »B« kategorija – 220 ležišč – apartmaji – enoposteljne in dvoposteljne sobe, restavracija s 300 sedeži, kongresna dvorana – hoteli »Mladika« – »B« kategorija – 50 ležišč – enoposteljne in dvoposteljne sobe – raznolika kuhinja – kavarna – slašičarna – aperitiv bar – prodajalna spominkov in časopisov – frizerski salon – menjalnica.

Ohranjanje psihofizičnih zmogljivosti – preprečevanje bolezni – zdravljenje poškodb lokomotornega sistema, generativnih obolenj sklepov in hrbtenice, nevrotičnih stanj s telesno simptomatiko, kroničnih obolenj dihalnih organov.

Zdravilišče Topolšica

INFORMACIJE: ZDRAVILIŠČE TOPOLŠICA

TELEFON: (063) 851-120 int 35

ZDRAVILIŠČE JE ODPRTO SKOZI CELO LETO, DOBRE PROMETNE ZVEZE, ŽELEZNIŠKI POSTAJI ŠOŠTANJ ALI CELJE

Vse za zdravje

Zveze bralnih značk Slovenije je podelil tudi priznanja organizatorjem in mentorjem območnega odbora koroških partizanov v Mariboru – ta priznanja pa so vse prej kot samo vlnudnostna gesta. O tem pričajo številke in dejstva: v lanskem šolskem letu se je na osnovnih in srednjih šolah ter v dijaških domovih na mariborskem območju pod vodstvom prizadevnih mentorjev »vrglo v branje« 382 učencev in dijakov, dobršen del vseh z velikim uspehom; 109 jih je pridobilo bronasto, 28 srebrno in 32 najzahtevnejšo zlato Gašperjevo bralno značko.

Že lep čas čaka na objavo poročilo o »mladih iz Bačke Topole po poteh slovenskih borcev« izpod peresa PETRA MACUHA iz Podvelke. Šlo je za medsebojno povezavo in skupno akcijo taborniške organizacije iz vojvodinske občine Bačka Topola ter ZB NOV v mariborski občini Ruše. Mladi Vojvodinci so hodili »po bojni poti Pötefičeve brigade« od Selnice ob Dravi prek Duha na Ostrem vrhu, Kapele na Kozjaku, Remšnika, Radelj ob Dravi, Vuzenice, Dravograda in Prevalj do Poljane. Pohod je trajal več dni. Dopoldnevi so bili namenjeni hoji (ki je bila za »ravnince« še posebej zahtevna), popoldneve pa so namenili srečanjem z borci, s krajani in s svojimi mladimi vrstniki. Najbolj prisrčna so bila ta srečanja v krajih in zaselkih ob meji, še posebej, ko je šlo za vnaprej pripravljene »zgodovinske ure« ob spomenikih in obeležjih. Zanje pa tudi za gostitelje nepozabnega pohoda se je udeležilo šestdeset mladih Vojvodincev, pripadnikov domala vseh takšnih narodnosti.

Preleteti nam je še dopis MARJANA KOŠA, ki poroča o oceni varnostnih priprav v ozdih posebnega pomena, podani na razširjeni seji pokrajinskega komiteja za SLO in DS za vzhodno Štajersko. Oceno je pripravila posebna delovna skupina, nanaša pa se na stopnjo varnostnih priprav v Elektrogozdarstvu Slovenije, v Petrolu, v Oskrbovalnem centru Maribor in v ŽTO Maribor. Ugotovili so, da so v posameznih ozdih varnostne priprave v zadnjih mesecih izboljšale, da so ažurirali varnostne načrte in dosegli pozitivne premike, kar zadeva podružljanje teh dejavnosti. Kljub doseženim uspehom pa opozorila na slabosti in pomanjkljivosti, ki so še zaznavne, niso odveč. Posebej so spregovorili o razmerah na mariborskem letališču, ki je v težavnem gospodarskem položaju in terja pomoč širše družbene skupnosti – ob večji zavzetosti gospodarstva severovzhodne Slovenije za uporabo tega letališča in usmerjanje svojih tovorov preko njega. To naj bi mariborskemu letališču tudi zagotavljalo denar za nujni nakup radarske opreme.

Kot rečeno, morajo dopisi in poročila o dogajanjih drugod v Sloveniji počakati na naslednji izid našega tednika, z izjemo dveh, treh noveletnih zapisov, ki bi, če bi čakali, zapravili svoj »trenutek«.

»Prav je, da se vsaj ob koncu leta spomnimo tudi tistih, za katere imamo sicer vse premalo časa,« začel svoj »noveletni skupinski portret« naš redni sodelavec JOŽE ČURIN. Pri tem ima v mislih predvsem invalide ter starejše in bolne ljudi, med katerimi so tudi številni borci. Mnoge krajevne skupnosti so v prednoveletnih dneh organizirale skromna srečanja, medtem ko so nepokretne in bolne sokrajane obiskali na domu. Pri vsem tem so se – vsaj v Ljubljani, ki jo avtor dopisa posebej omenja – najbolj odrezale organizacije Rdečega križa. Škoda pa je, seveda, da pozornosti do starejših in bolnih ljudi ne gojijo v enaki meri kot v krajevnih skupnostih tudi v organizacijah združenega dela.

Jože Čurin se je oglasil v krajevni skupnosti Hinko Smrekar v Šiški. Takole je zapisal svoje vtise ob pogledu na zbrane povablence: »Stare, preproste ženičke razbrazdanih obrazov so mlele ponujene piškote in sendviče, bolj gosposke meščanske gospe so se ozirale po znanih obrazih. Med togo resne moške družbe so se mešala omizja prešerno razporejenih sivih glav. Zbrali so se, da se pomenijo o marsičem: o otrocih, o vnukih in zdravju, pa še o vsem tistem, kar jih trenutno najbolj žuli...«

Ena organizatorica srečanja, ki ga ponazarja priložena fotografija, je bila Hijacinta Škoda, tajnica krajevne skupnosti in obenem predsednica krajevnih organizacij Rdečega križa. Starejši krajani so ji bili hvaležni za vso pozornost, ki jim jo namenjajo.

Svojemu drugemu noveletnemu zapisu je Jože Čurin vzdal naslov »Premiera, kakršnih si le želimo.« Slovo od starega leta je za večino – zlasti za ljudi s plitkejšim žepom in še posebej za upokojence – poteklo v domačem okolju; silvestrovanja v hotelih in restavracijah si ob »ameriških cenah in ruskih bifejih« velikanska večina pač ni mogla privoščiti. K pisanju pričujočega zapisa pa je našega avtorja spodbudilo dejanje skupnosti stanovalce v eni izmed stolpnice ob Celovski cesti (natančneje: na Celovski 185) v Ljubljani; sklenili so se posloviti od starega leta v skupnem prostoru svojega »domovanja« – in dober namen se jim je tudi v polni meri posrečil.

Pozdravne besede je navzočim izrekel predsednik skupnosti stanovalcev Tomislav Arsovič, nakar so z veselo enodejanko »V pričakovanju« nastopili najmlajši stanovalci, sicer učenci osnovne šole Valentina Vodnika: Saša, Damir, Grega, Nataša, še en Saša, Denis, Irena, Tinka, Daniela in Sabina. Za vse, kar sodi k takšni igrici: za scenarij, režijo in glasbeno opremo je poskrbela Silva Janež-Debelak. Kako je bilo to posnemanja vredno premiero videti, naj »pove« fotografija.

»Nekaj podobnega,« pravi Jože Čurin, »smo istega dne doživeli v klubski dvorani društva upokojencev v Knafljevem prehodu sredi ljubljane, kjer se je trlo staro in mlado. Za prijetno razpoloženje sta poskr-

bela harmonikarja Vid Omahen in Lojze Vidmar. Od strani ju je z zanimanjem opazoval petletni Tadej, ki je prišel s staršema z Zaplane. Tadej bi ne bil Tadej, ko bi se ne oklenil starega rekla, češ da korajža pač nekaj velja – in je ob zvokih harmonike preskusil svoj glas. Njegov nastop je v zadovoljstvo vseh – kljub začetni tremi – popolnoma uspel.«

Sklenimo teh nekaj noveletnih skic z VINKOM BOVCONOM, ki je na kratko popisal športna tekmovanja upokojencev »ob koncu leta«. Ljubljanska mestna zveza društev upokojencev je namreč priredila tretje športno srečanje ljubljanskih upokojencev športnikov, in sicer v balinanju, streljanju ter šahu. Vseh tekmovalcev je bilo sedemdeset, med njimi več kot tri četrtine borcev.

Balinala so tri ekipe, zmagala je bežigrajska. Streljalo je šestoro ekip. Vsi strelci imajo že po petindvajset let strelskega staza. Najboljši so bilo tokrat Moščani, pod vodstvom Staneta Vršaja (653 krogov od 800 možnih). Od šestih šahovskih ekip so bile ob koncu na vrhu razpredelnice moš-

Za razstavo v Muzeju narodne osvoboditve Maribor

Muzej narode osvoboditve v Mariboru pripravlja za 1986. leto razstavo, s katero bo prikazal razvoj narodnoosvobodilnega boja na mariborskem območju od 1941. do 1945. leta.

Da bo razstava kar najbolj vsestransko osvetlila boj proti okupatorju na ozemlju, kjer je gestapo z vso brezobzirnostjo izpolnjeval Hitlerjevo naročilo »Napravite mi to deželo zopet nemško!«, pozivamo vse, ki imate medvojne tiske (letake, plakate, brošure, knjige in drugo v različnih jezikih), partizanske in sovražnikove uniforme oziroma njihove dele, taboriščna oblačila in različne predmete iz zaporov in taborišč, različne medvojne dokumente (osebne izkaznice, živilske in druge nakaznice, uradna potrdila, uradno in zasebno korespondenco ipd.) ter drugo gradivo iz vojnega časa, da ga darujete ali posodite Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru, Ulica heroja Tomšiča 5. Če vam je znano da ima tako gradivo kdo izmed vaših znancev, mu svetujte, naj ga za stalno ali začasno izroči mariborskemu muzeju.

Seveda naj bi ta akcija stekla po tistem znanem slovenskem reku: Kdor hitro da, dvakrat da!

Pričakujemo, da se boste našemu pozivu odzvali in vas tovariško pozdravljamo!

Okrožni odbor aktivistov OF za mariborsko okrožje
predsednik: Vlado Marčinko

Pojasnilo in obvestilo

Odbor skupnosti borcev 1. SPUB Tone Tomšič je na seji dne 17. 12. 1985 ocenil delo in aktivnosti v tem letu in sprejel Program dela za leto 1986. Razpravljal je tudi o izidu druge knjige monografije Tomšičeve brigade in izrazil priznanje tistim članom odbora in komisije za zgodovino brigade, ki so največ sodelovali in prispevali k izidu te knjige.

Odbor je razpravljal tudi o prispevku Francija Strelca, pisca monografije Tomšičeve brigade, v TV-15 z dne 4. aprila 1985. leta, na katerega je bilo veliko pripomb s strani borcev brigade. Odbor je kot celota storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi bila druga knjiga monografije čim prej pripravljena za izdajo. Tako je prišlo do sporazuma oziroma poravnave med piscem monografije in odborom brigade.

Obveščamo javnost, da bo druga knjiga monografije Tomšičeve brigade izšla predvidoma februarja 1986. leta.

Predsednik odbora
Miha Petrič – Stevo

★

V Domu borcev NOV in invalidov »Rado Pehaček« v Ljubljani na Malenškovi 1 je odprta razstava likovnih del Franceta Smolca iz Ljubljane. Njegovi dosežki akvarelnega slikarstva so dosegli raven poklicnih slikarjev. Razstava v Domu Rada Pehačka je njegova 40. razstava. Odprta je vsak dan razen ob nedeljah. Vabimo k ogledu.

ZZB NOV mesta
Ljubljane

Reševalcem nagradnih križank

Na razpis nagradnih križank, ki sta jih pripravila delovna organizacija Portorož in Krka iz Novega mesta, smo prejeli veliko pravih rešitev. Zreb pa je odločil, da knjižne nagrade iz programa Založbe Borec prejmejo: Milan Škrabar, Groharjeva 11, Škofje Loka, Jože Bernetič, Sejmiška 8 a, Sežana, Cilka Savnik, Dobova 3, Dobova, Ivan Pekenk Stara cesta 6, Kranj, Ana Zohar Latkova vas 28, Prebold in Joža Pretnar, Povšetova 104/d, Ljubljana.

Rešitev križanke Hoteli Portorož: hoja, Ibo, spis, operater, portal, terme, Roa, Rioni, el, Iran, mit, lak, 1, gnoj, polom, ba, Ida, amenoreja, porto, il, koruza, avditorij, Zagar, lk, karokan, aki, nazal, casino, niva, element, nos, Atenej in ero.

Rešitev križanke Krka Novo mesto: Krka, diez, Novo mesto, sani, ter, as, spora, atol, Kozmetika, okvir, ček, klen, Onan, ser, Ilo-na, Pinnes, Niš, tok, Tramp, pir, Ray, ri, respiracija, Sofokles, Bonaro, odtok, db, Ukk, og, Rogla, tl, bra, odred, rial, Baby, Invite, Pantene, rovtarji, jaa in gaz.

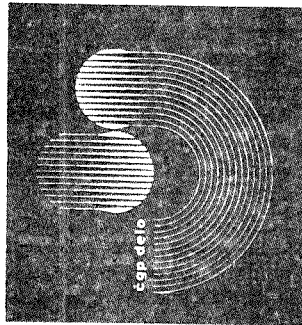
Noveletni čestitki

Republiški komite za borce in vojaške invalide želi vsem udeležencem NOV srečno, zdravo in zadovoljno leto 1986

predsednik republiškega komiteja
Stane Kotnik

★

Domicilni odbor aktivistov OF za nekdanje srednjeprimorsko okrožje skupaj z okraji Ajdovščina-Vipava, Gorica-Miren in Sežana-Komen vošči vsem aktivistom OF, ki so sodelovali na tem območju, zdravo in srečno novo leto 1986.

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revialni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Priprave na 12. kongres Zveze socialistične mladine Slovenije

»Ta čas je naš čas!«

V kakšnem prepričanju mladinci pripravljajo dokumente za 12. kongres ZSMS? V uvodu osnutka pripravljenega gradiva so zapisali:

»Dvanajsti kongres Zveze socialistične mladine Slovenije označuje čas vedno večjega razkoraka med možnostmi in željami, strahom in upanjem, čas, ko se zavedamo, da je zastoj družbenega in gospodarskega razvoja odvisen od podobnih znakov, kot so tisti, ki utesnjujejo osvobodilne težnje po vsem svetu, čas, ko mirnost mladine in njena pripravljenost sprejemanja vsega kaže na to, da tudi kot organizacija ne odpiramo vedno pravih vprašanj.

Prav zato moramo jasno vedeti, kdo smo in kaj hočemo. Rodili smo se v tej družbi in rasli z njo. Izkušnje nas učijo, da ne sme nihče imeti monopola nad resnico, da nihče

ne more imeti monopola nad revolucijo, da je mera revolucionarnosti spreminjanje dejanskega družbenega položaja ljudi.

Ne zanimajo nas predvsem notranji in zunanji sovražniki, temveč demokratično samoupravno sprejemanje vseh odločitev nadaljnjega družbenega razvoja, saj želimo živeti v sedanjosti, ki jo bomo soustvarjali tudi mi.

Spoznali smo, da so ob polarizaciji bede in bogastva težnje po uniformiranju misli samo eno izmed orožij ohranjanja polarizacije vladanja in služnosti.

Zato se moramo soočiti s to različnostjo ter priznati legitimnost tistim interesom, ki težijo k spreminjanju dejanskosti.

Ta čas je naš čas, mi nimamo drugega časa, zato bomo tukaj in sedaj odpirali temeljna vprašanja našega življenja.

Teh nekaj mesecev do začeta aprila, ko bo 4., 5. in 6. mladinski kongres v Krškem, bo kar hitro mimo. Priprave pa so v polnem teku. Mladinci so še posebej poudarili pomen časa priprave, v katerem se lahko marsikaj doreče, spremeni, izpopolni, izboljša. Res, kongres predstavlja nek vrhunec vsega skupaj, neko družbeno združitev, kaj več pa sam na sebi ne pripomore k razreševanju vprašanj in iskanju poti, če ni skrbnih predkongresnih priprav.

Slovenski mladinci so se začeli pripravljati na svoj dvanajsti kongres že v starem letu, petinosemdesetem, v novem pa o posameznih stvareh le še poostreno rešujejo, do najmanjših celic mladinske organizacije. Najprej so oblikovali odbor za pripravo kongresa, v njegovem okviru pa dve komisiji

in sekretariat. Ena od komisij je zadolžena za pripravo gradiva, druga pa za dopolnitev statuta. Imenovali so tudi organizacijsko-tehnični odbor, ki deluje v Krškem. Od tam sporočajo o intenzivnih pripravah v Posavju, da bi imeli udeleženci kongresa vse potrebne možnosti za delo. Pokazali so se tudi premiki v občinskih konferencah ZSMS v Krškem in v Brežicah – mladi so izrazili pripravljenost pomagati tako v organizacijskem kot v vsebinskem smislu.

Kakšen je postopek priprave gradiva? Najprej so v razpravi teze, ki se spremenijo v delovno gradivo – osnutek. Ta mora spet v javno razpravo. Načrt poteka javne razprave je že pripravljen. Vmes bo sestanek odbora, ki bo strnil posamezne razprave in iz osnutka oblikoval končni dokument. Računa-

jo, da bodo do 15. januarja teze že oblikovane, nekje med 15. in 20. februarjem pa predvidevajo sejo kongresnega odbora, ki bo pripravil predlog dokumenta. Jasno, da bo ta dobil dokončno obliko šele na kongresu samem.

Morda bi veljalo poudariti, da se je mladinska organizacija prvič in prva uspela prebiti skozi obroč pisanja o vsem. Izhaja iz zavesti, da kongresni dokumenti ne morejo biti inventurni preizkus vsega, kar se dogaja v mladinski organizaciji, da so nekatere konkretne stvari, ki jih je potrebno prepustiti drugim oblikam dela. Na kongresu ne bo mogoče vsega obravnavati. Mladi se bodo omejili na temeljne družbene probleme.

Samo pripravo gradiva vodita dve osnovni ideji; prva vodnica so bili prav družbe-

ni problemi, s katerimi se srečujemo znotraj Jugoslavije. Mladi se še kako zavedajo gospodarske krize in njenih političnih razsežnosti. Mladinska organizacija hoče v tem hipu nastopiti kot enakopraven demokratičen družbeni subjekt pri reševanju težav. Ne zadovolji se le s svojim obrobni položajem, ki jo vključuje v celo vrsto akcij. Seveda, akcije bodo tudi nadaljevali in vse tisto, kar so delali doslej, čeprav to ni zapisano v kongresnih dokumentih. Zakaj niso zapisali? Pač zato, ker se vedno živijo in bodo živeli dokumenti 11. kongresa, novomeškega. Ostali so na nek način kot dolgoročna programska in analitična osnova stanja v družbi in so kot takšni pomembni tudi za delo v prihodnje. Izrečena stališča bo treba ponovno preveriti in poiskati nove poti razreševanja. V tem je vsa novost.

Druge vodnica oblikovanja osnutka je samo delovanje mladinske organizacije. V svetovnem prostoru se srečujemo s krizo mladinske organizacije, ki se ji na eni strani zmanjšuje članstvo, na drugi pa odrekajo organizaciji določeno legitimnost. Slovenski mladinci so prepričani, da se mora njihova organizacija postaviti ob bok najnaprednejšim silam v družbi in skupaj z njimi pripravljati sedanje družbene razmere. To obenem pomeni ponovno preverjanje vloge mladinske organizacije znotraj družbenih sil in tudi znotraj nje same.

»Nikakor ne gre več naprej z mladinsko organizacijo, ki naj bi bila ozko politično jedro,« so dejali mladinci na nedavni tiskovni konferenci, »pač pa se mora spremeniti v interesno organizacijo, takšno, v kateri bodo vsi politični problemi tisti, ki so v bi-

Posnetek je z 11. kongresa ZSMS v Novem mestu. Kar so mladi delegati sklenili, je ostala dolgoročna usmeritev dela in življenja mladinske organizacije. Kako bo letos v Krškem na 12. kongresu?

stvu interesa mladinske organizacije.

Predsednik statutarne komisije Bojan Fink je še navedel ugotovitve, da obstaja v času med 11. kongresom in današnjim časom razkorak med možnostjo mladinske organizacije in tistim, kar bi morala narediti. Poskusov je bilo veliko, narejenega pa ne veliko. »Mi smo še vedno družbenopolitična organizacija in samo organizirani lahko dosegamo cilje,« je dejal. Zato je še kako pomembno oblikovati takšen statut, ki bo omogočal uspešno delovanje mladinske organizacije.

Kako bo kongres potekal? Kakor že rečeno 4., 5. in 6. aprila v Krškem. Oblikovali ga bodo plenarni del in tri

komisije: komisija za družbenoekonomska protislovja socialistične samoupravne družbe in specifični družbeni položaj mladih, komisija za razvoj revolucionarne vsebine političnega sistema socialističnega samoupravljanja ter komisija za Zvezo socialistične mladine kot množično in najširšo fronto mlade generacije. Vsaka občinska konferenca bo zastopana s štirimi delegati, prišli pa bodo tudi delegati družbenih organizacij in društev ter JLA. Predvidevajo 439 delegatov in še nekaj gostov.

Nekaj pozitivnega pa se je v predkongresnih pripravah že pokazalo: vrsta organizacij se je spet začela zanimati za mladinsko organizacijo in njena stališča. **Živa Drole**

Sončne in senčne plati ZSMS v preteklem obdobju

Mladinska organizacija zahteva več pozornosti zase

Republiška konferenca ZSMS je proti koncu lanskega decembra sklicala svojo tretjo sejo, na kateri je potegnila črto pod mandatno obdobje 1984-86. Kaj je pokazal izračun? Senčne in sončne plati. Veliko je bilo narejenega, izpeljane so bile številne akcije, vse pa le tako, kakor bi moralo biti.

Predvsem se je zapletalo pri kadrovskih vprašanjih mladinske organizacije, tako na občinski kakor na republiški ravni. To seveda potegne za seboj določene posledice: neusklajeno delo zaradi netekoče obveščenosti, površnost, zaprtost v ožje kroge itd. Mladinci so poudarili velik pomen volitev, ki so pred nami in ki naj postavijo prave, odgovorne mlade ljudi na prava mesta. Že celo leto vodijo akcijo evidentiranja kandidatov v druge družbenopolitične organizacije, kajti le prek njih mladinska organizacija lahko uresniči svoje pobude. Drugo, kar je težilo mladinsko organizacijo v tem obdobju, ugotavlja statutarna komisija, sta vloga in mesto te organizacije. Zakaj? Zato, ker je ZSMS postala preveč protokolarna. Saj vendar ne more obstajati organizacija samo zaradi na primer sprejema končnega računa! Z veliko mero kritičnosti so mladi povedali, da po 11. kongresu niso niti enkrat samkrat resno razpravljali o organiziranosti organizacije. Zavedajo se, da ne morejo biti subjekt, če niso organizirani. Ugotavljajo, da nastopajo večkrat bolj kot fronta forumov namesto kot fronta mladih. Nikoli se ne vprašajo, kako in do kdaj stvari izpeljati. S problemsko konferenco se problem bolj ali manj konča. Ne vračajo se nazaj, ne spremljajo uresničevanja stališč...

Takšne in še bolj trde besede smo slišali na seji. To so vprašanja, ki se utegnejo ob kongresu zelo zaostri. Do takrat pa je še čas, da mladinska or-

ganizacija nameni več pozornosti sebi.

Prav glede na bližajoči se kongres v aprilu je jasno, da v teh mesecih mladinska organizacija zaokrožuje medkongresne aktivnosti in ob tem ugotavlja, do kod so uresničili usmeritve 11. kongresa ZSMS, ki je bil v Novem mestu, in ki bodo kot dolgoročne usmeritve ostale tudi za delo v prihodnje.

Kot posebej pereč problem je konferenca izpostavila zaostrene možnosti razreševanja stanovanjske problematike, saj se prav s tem srečuje v največji meri prav mlada generacija. Tesno ob njem je problem zaposlovanja in odpravljanje brezposelnosti. V oktobru lani je bil v ta namen ustanovljen poseben »projektni svet«, skupine, ki naj oblikujejo po en načrt kot poskusni model, in sicer: produkcijska enota pri Zvezi organizacij za tehnično kulturo, servis za popoldanski in večerni varstvo predšolskih otrok ter kmetijsko proizvodna enota. Vse aktivnosti na področju kmetijstva so bile podrejene krepitvi socialnoekonomskega in družbenega položaja mladih kmetov skozi podružbljanje zasebne kmetijske proizvodnje, z združevanjem zemlje, dela in sredstev ter s krepitvijo samoupravnega položaja kmeta.

Mladinci so kot organizacija neposredno navzoči zlasti v družbenopolitičnem zboru skupščine družbenopolitične skupnosti. To ima svoj izraz tudi v načinu in metodah delovanja ZSMS v institucijah političnega sistema. Ugotavljajo,

da so vse preveč pogosti primeri zunajsistemskega odločanja, brez javne razprave, le s formalnim potrjevanjem odločitev v delavskem svetu, svetu krajevne skupnosti ali v skupščini družbenopolitične oziroma samoupravne skupnosti. V samoupravnih interesnih skupnostih so mladinci zapisali nekaj pozitivnih premikov; tako so na primer v samoupravnih interesnih skupnostih otroškega varstva uveljavili demokratičen način razprave o podaljšanju porodniškega dopusta, v izobraževalni skupnosti glede zagotavljanja osebnih dohodkov pedagoškega in tehničnega osebja v dijaških in študentskih domovih, v skupnosti za zaposlovanje o usklajevanju štipendij in še nekaj je takšnih primerov.

V oblikovanju mladinske organizacije kot množične fronte velja poudariti vedno bolj aktualen odnos ZSMS do novih družbenih gibanj, ki so spodbudila zunanji ustaljeni oblik dela pritegniti in angažirati mlade ljudi ob temeljnih vprašanjih, pomembnih za posameznika in družbo, kot so na primer vprašanja ekologije, miru, položaja žensk. Skupine na tem področju pomenijo na-

predek v iskanju osebne in kolektivne identitete, predvsem zaradi samostojnega delovanja po načelu solidarnosti.

Aktivnosti na področju vzgoje in izobraževanja so bile usmerjene predvsem v uresničevanje reforme usmerjenega izobraževanja v srednjem, višjem in visokem šolstvu ter v razreševanje družbenoekonomskega položaja šolajočih se mladine. S tem v zvezi so mladinci oblikovali pobudo, naj skupščina SRS celostno razpravi o položaju mladih v izobraževanju glede na perspektive razvoja naše družbe in s tem na kadrovske potrebe, investicijska vlaganja ter študijske politike.

Med drugimi aktivnostmi so omenili še svet za mednarodne odnose, ki je uspešno koordiniral delo zamejskih mladinskih organizacij in predstavnikov narodnosti v Sloveniji, potem center klubov OZN, katerega pozornost je bila namenjena vzgoji in izobraževanju za mednarodno razumevanje, solidarnostnim akcijam z narodnoosvobodilnimi gibanji ter ljudstvi Afrike, veliko zavzetosti pa je terjala tudi dograditev mreže in koordinacije klubov OZN. V okviru komisi-

je za SLO in DS so v tem času posebno zanimiva nekatera prizadevanja v smislu uresničitve sprememb in dopolnitev zakona o vojaški obveznosti ter razvijanja zasnove obveznega vojaškega usposabljanja žensk. Na pobudo delovne skupine za mirovna gibanja preučuje komisija, v sodelovanju s predlagatelji, možnosti uveljavitve »civilne službe« v osnutku SLO.

Kako pa je z mladinskim prostovoljnim delom? Z lanskim letom se je iztekel družbeni dogovor o mladinskih delovnih akcijah in mladinci menijo, naj bi enak način zagotavljanja pogojev MDA veljal tudi v prihodnje, le krog podpisnikov dogovora naj se razširi. Akcije niso več to, kar so bile takoj po vojni, in tudi ne to, kar so bile še pred desetimi leti. Čas, vedno hitreje drveči čas z velikimi premiki zahteva drugače. Predvsem je v preteklem letu uspelo Centru za mladinsko prostovoljno delo zagotoviti večjo možnost izbire med več oblikami dela, saj so poleg štirih republiških in šestih zveznih akcij organizirali še šest specializiranih oblik. V lanskem letu so končali tudi obsežen del raziskave o mladinskih delovnih akcijah in jo izdali v obliki brošure. Vsekakor analiza pomaga načrtovati naprej. Žal pa so se pojavljale težave pri zagotavljanju brigadirjev. Ekonomski položaj je mlade ljudi namesto v brigade potisnil v zaposlitev v poletnih mesecih, ki je prinesla kaj za služka.

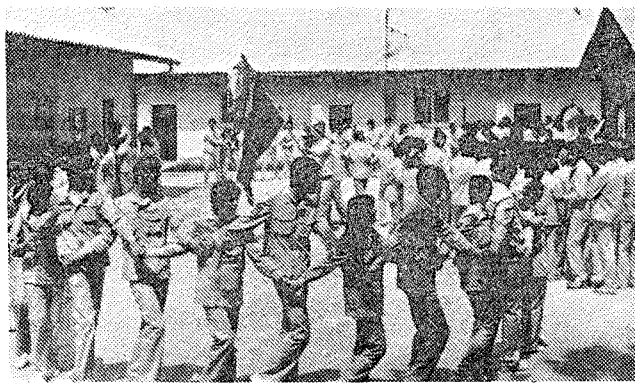
Kaj je prosti čas mladih? Marsikje se je zmaterializiral in kulturno ter politično udejstvovanje spremenil v tako imenovani nadomestni delovni čas. V okviru centra za organizirano preživljanje prostega časa so aktivno posegli v boj in

uspeli razrešiti predvsem vprašanje mladinskih kulturnih centrov kot odprtega ustvarjalnega prostora, ne samo mladih, ampak vseh, ki omogočajo ustvarjanje kulture. Na idejno-političnem področju je svojo vlogo odigral marksistični center, in sicer s širjenjem teoretičnega znanja v celotni organizaciji. Obenem je bilo delovanje marksističnega centra bistveno povezano s predkongresnimi pripravami, saj so v njih odprli razprave o nekaterih osnovnih vprašanjih delovanja organizacije – vloge ZSMS v socialistični zvezi, vprašanja frontnosti, samostojnosti, novih družbenih gibanj itd.

Ostane nam še pogled na mesto slovenske mladinske organizacije znotraj ZSM Jugoslavije. Ni povsem zadovoljivo. Kot osrednje vezi v organizaciji ohranjajo tradicionalne in nekatere nove manifestacije, vsebinske zadeve pa so v podrejenem položaju. Razprave o pomembnih dokumentih so bolj ali manj kampanjske. Zanimivo, da v okviru zvezne mladinske organizacije zelo hitro in brez posebnih diskusij tečejo sporazumi o vsebinskih zadevah, kot so na primer plan razvoja, reševanje brezposelnosti, stanovanjska politika, nikakor pa se ne morejo dogovoriti, na kakšen način razvijati in izpeljati ustaljen oblike dela – na primer kvize in tekmovanja. Pravi paradoks! In v njem se skriva odgovor na težave pri skupnem nastopanju in sporazumevanju.

Gotovo ni vseeno, kakšno mesto ima slovenska mladinska organizacija v zveznem merilu, kjer se srečujejo interesi mladinskih organizacij vseh naših republik in pokrajin. Samo dovolj širša mera posluha, prizadevnosti, zavestnosti in usklajevanje interesov vodijo k trdnim temeljem, trdni temelji pa k uspehu – iz okvirov organizacije do slehernega mladina, do okolja, v katerem živi in dela, do uspehov naše družbe v celoti.

Živa Drole

Kakšna bo nadaljnja usoda mladinskih delovnih akcij?

Anton Kosteve

V Pisecah pri Brežicah smo se januarja lani poslovili od Antona Kosteve, prostovoljnega borca za severno mejo 1918-19 ter borca NOV 1941-45. Rodil se je leta 1896 v Pavlovi vasi. Vključil se je v vrste naprednih slovenskih mož. Razpad Avstro-ogrske ga je našel pripravljenega. Tako se je leta 1918 pridružil Maistrovim borcem. Po končani vojni z Avstrijo se je vrnil v svoj rojstni kraj. Tudi ko je fašizem okupiral naše kraje, se je Tone povezal z aktivisti, ki so sejali upor proti okupatorju. Vrata njegovega doma so bila vedno odprta aktivistom. Ko so fašisti to izvedeli, se je moral posloviti od doma in odšel je v kozjanske gozdove. Tudi njegovi sinovi so šli za njim. Eden je padel, drugi pa je bil huje ranjen.

Po zmagi nad fašizmom leta 1945 se je Tone pridružil graditeljem pri obnovi porušene domovine. Bil je član družbenopolitičnih organizacij. Za zasluge je prejel več odlikovanj in priznanj.

Janez Zor

Marca lani smo se poslovili od Zorovega ata iz Vaš, rojenega leta 1900. V najtežjih dneh obstoja naše domovine je kot zavezen državljani vedel, kje je njegovo mesto. Ponosen je bil, da je v štirinširidesetem letu starosti postal partizan, in sicer v zaščitni enoti oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko. S svojo skromnostjo in potrpežljivostjo je bil vedno vzor mlajšim borcem. Takšen je bil med krajani tudi po vojni.

Jože Pesjak

Decembra 1984 smo se poslovili od Jožeta Pesjaka. Rodil se je leta 1911 na Jesenicah. Kot mladenič se je pridružil naprednemu delavskemu gibanju v takratni tovarni KID - sedaj železarna Jesenice. Med okupacijo je vsekozi sodeloval samo na terenu. Po vojni je sodeloval v različnih družbenopolitičnih organizacijah.

Jože Mencin-Fedor

Maja smo se na pokopališču Krka poslovili od Jožeta Mencina-Fedorja iz Ravnega doma, rojenega leta 1918. Bil je komandir voda 1. SPUB Toneta Tomšiča. Sedmega julija 1942 je bil ob preboju iz obkrožitve hudo ranjen. Postal je invalid. Pozneje je bil zajet, vojno pa je le preživel. Za svojo udeležbo v NOV je bil odlikovan.

Romuald Zussino

Rodil se je leta 1903 v Trzinu. Zivljenjska pot ga je pripeljala na Jesenice, kjer si je ustvaril dom in družino. Med okupacijo je sodeloval v OF. Okupator mu je zaprl tri otroke, ki so kot mladinci sodelovali na Javorniku. Od teh je enega izgubil. V letu 1945 je bil mobiliziran v NOV, od koder se je vrnil kot vojaški invalid.

Od Romualda smo se poslovili proti koncu leta 1984.

Pavel Lamberger

Aprila lani je v enainšedemdesetem letu starosti umrl Pavel Lamberger, član KO ZB NOV Ljubno na Gorenjskem. Med partizane je odšel 2. februarja 1944 v Prešernovo brigado. Jeseni istega leta je prišel v Bohinjsko-jesenjski odred, kjer je bil do osvoboditve. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in prejel je tudi dvoje spominskih priznanj.

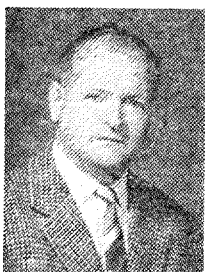
Ivan Sitar

Lani smo se borci NOV in številni krajski poslovali od Ivana Sitarja, rojenega 1922. leta v Gabrovu pri Vojniku. Leta 1943 je bil nasilno mobiliziran v nemško vojsko. Na fronti mu je uspelo priti v ujetništvo, od koder se je vključil v NOV. Dodeljen je bil prekomorski brigadi. Leta 1945 je bil pri Gospiču ranjen in ostal je invalid. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Alojz Samsa

V Loškem potoku smo se februarja poslovili od Alojza Samsa, rojenega leta 1904 v Malem logu. Leta 1942 se je aktivno in organizirano vključil v NOB v Loškem potoku, pozneje je bil aktivist ribniškega rajonskega odbora. Izvoljen je bil za odposlanca kočevskega zbora. Med nemško ofenzivo jeseni 1943. je stopil v 8. SNOUB Levstikovo, kjer je bil pomočnik političnega komisarja čete. Imel je čin poročnika. Prejel je več odlikovanj.

Helijodor Gruden

Na idrijskem pokopališču smo se avgusta poslovili od Helijodora Grudna. Rodil se je leta 1914. leta na Vojškem. Ze v času fašizma je okusil potujčevanje, in 1942. leta so ga odpeljali v Italijo. Po kapitulaciji Italije je prišel domov in se priključil partizanom. Bil je vezist, telefonist in šofer 9. korpusa. Prejel je več odlikovanj.

Mira Klobučar

V Trzinu smo se oktobra poslovili od Mire Klobučar. Rodila se je v Ljubljani pred 60. leti. Kot 16-letna se je vključila v delo OF. Bila je izdana in aretirana ter zaprta v ljubljanskih zaporih. Po vrnitvi domov se je ponovno vključila v delo NOG. Po vojni je živel v Trzinu.

Franciška Poljanšek

Na domačem pokopališču v Ledinah smo se poslovili od Franciške Poljanšek-Pečnik. Rodila se je leta 1906. Njen sooproj je bil borec Prešernove brigade, sin Janko pa se je bojeval v Vojkovi brigadi in v enem od bojev v Trnovskem gozdu padel. Med vojno jim je sovražnik požgal dom, ki pa so ga po osvoboditvi s pomočjo dobrih ljudi spet obnovili.

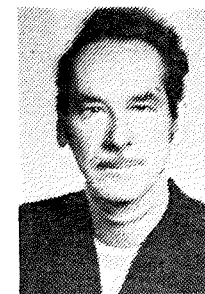
Simon Rešek

Pred letom dni smo se poslovili od Simona Reška. Rodil se je leta 1903 v Kamni gorici. Ze zgodaj se je vključil v napredno delavsko gibanje. Kot aktivist je leta 1941 sodeloval pri organiziranju OF terena Podmežaklja skupaj s pokojnimi Jožetom Gregorčičem, Lovrom Ažmanom, Francem Jeralo in Šavljem. Januarja 1942 so ga aretirali in zaprli v Begunjah, od koder je moral v Dachau. Januarja 1944 so ga poslali v taborišče Lublin. Od tam je šel še skozi 14 taborišč do taborišča Guzen, od koder se je junija 1945 vrnil domov. Svojo taboriščno pot je opisal v lokalnem časopisu Zelezar.

Zora Čuš

V novembru lani smo se poslovili od Zore Čuš, članice ZB NOV Dušan Kraigher Celje. Rojena je bila leta 1919 v Murski Soboti. Zora je kmalu začela sodelovati z OF. Razpošiljala je propagandni material in prenašala informacije partizanom na Sladko goro. Sodelovala je tudi pri akcijah na terenu. Po osvoboditvi je ves čas do upokojitve aktivno sodelovala v AFŽ, SZDL kot članica komisije za socialno varstvo ter varstvo družine. Bila je tudi poverjenica sindikata pravosodnih ustanov.

Slavko Orel

V prometni nesreči je umrl član ZB NOV Vaše-Goričane Slavko Orel iz Gorican. Septembra 1984 so ga pokopali na pokopališču v Sori. Rodil se je pred enainšestdesetimi leti. V začetku leta 1943 je bil vpoklican v nemško vojsko, a je kmalu pobegnil in se pridružil partizanom. Okupatorjeva policija ga je zajela in poslala so ga na rusko fronto. Bil je v ruskem ujetništvu. Domov se je vrnil šele leta 1946 ves izčrpan, a se je pridružil obnovi domovine.

Ivan Kuralt

V Goricanah smo se januarja lani poslovili od Ivana Kuralta, rojenega leta 1910. Poznali smo ga kot dobrega tovariša, poštenega človeka. V partizansko vojsko se je vključil leta 1944 v zaščitni bataljon pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko. Za zasluge v NOB je bil odlikovan.

Alojz Marvin

Novembra lani smo se na novogoriškem pokopališču v Stari gori poslovili od borca in vodnika 3. SNOUB Ivana Gradnika tovariša Alojza Marvina. Rodil se je leta 1913 v Stari gori.

Po dolgi in težavi letih na afriškem in ruskem bojišču v vsiljeni italijanski vojaški suknji se je po kapitulaciji Italije vrnil domov in že naslednji dan vstopil v NOV. Kot izkušen vojak je postal vodnik. Med številnimi boji je bil ranjen v roko in nogo. Za hrabrost in prispevek v boju za svobodo je prejel dve odlikovanji.

Franci Strumelj

V Trbovljah smo se lani poslovili od borca Zidanškove brigade Francija Strumlja, rojenega 1925. leta. Bil je vojaški vojni invalid in nosilec več vojni in povojnih odlikovanj.

Vinko Perko

Na ljubljanskih Žalah smo se lani poslovili od Vinka Perka. Rodil se je 1918. leta v Bevkah. Leta 1941 je padel v nemško ujetništvo. Nečloveški napori v taborišču so ga pripravili, da je organiziral upor, za kar je bil obsojen na zaporno kazen. Uspešno mu je pobegniti in se priključiti Rdeči armadi. V bojih z Nemci je bil ranjen. Ko je okreval, se je vrnil v Jugoslavijo in se kot tankist prve tankovske armade udeležil bojev za osvoboditev domovine. Bil je odlikovan.

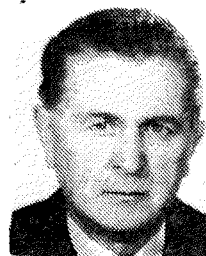
Jože Potočar

Lani smo se na ločenskem pokopališču v Novem mestu poslovili od Jožeta Potočarja, rojenega 1925. leta v Ragovem pri Novem mestu. Leta 1942 je začel sodelovati z OF, leta 1943 pa se je aktivno vključil v NOB. Nekaj časa je bil borec v mitraljejski četi GS Slovenije, po nemški ofenzivi pa borec 9. brigade Kočevske. Leta 1944 je postal obveščevalec. Bil je ranjen. Po vojni je opravljal pomembne dolžnosti v okraju Novo mesto, nato pa se je zaposlil kot vojni uslužbenec v garniziji Novo mesto. Prejel je več odlikovanj.

Ivanka Bravhar

V šestdesetem letu starosti nam je zahrbtna bolezen iztrgala iz naših vrst tovarišico Ivanko Bravhar, članico ZB NOV Vaše-Goričane. Pokopali smo jo marca lani na pokopališču v Preski pri Medvodah. Od leta 1943 je bila organizirana v mladinski organizaciji. Zaradi sodelovanja OF pa so leta 1944 celo družino preselili v Nemčijo.

Karel Mihelj

Oktobra lani smo se na dobavskem pokopališču v Mariboru poslovili od borca Karla Mihelja, rojenega leta 1920 v Preserju pri Novi Gorici. Med vojno so ga poslali v taborišče Sarvar na Madžarskem. V začetku leta 1945 je bil med prvimi, ki so formirali Prekmurško brigado. Svojo bojno pot je končal kot borec Tomšičeve brigade. Po vojni je opravljal več odgovornih nalog v krajevni samoupravi in družbenopolitičnih organizacijah. Več let je bil tudi tajnik krajevne organizacije ZB NOV Slava Klavora občine Maribor-Tezno. Za svoje delo in zasluge je prejel več priznanj in tudi državno odlikovanje.

Ob spominsko športnih prireditvah v Dražgošah

V spomin na junaški boj Cankarjevega bataljona

Partizanske Dražgoše bodo letos že devetindvajsetič gostile številne udeležence spominsko športnih in rekreativnih prireditev, ki se bodo zvrstile v soboto, 11. in nedeljo, 12. januarja.

V okviru teh prireditev bo tudi smučarski tek ekip za jugoslovanski smučarski pokal »maršal Tito«. Patulje teritorialne obrambe Slovenije se bodo že petnajstič pomerile v teku na smučeh. To je odprto prvenstvo, na njem pa bodo sodelovale tudi ekipe JLA in organov za notranje zadeve ter ekipe TO iz drugih republik in pokrajin. Ekipa, ki jih bodo sestavljali rezervni vojaški starešine in mladinci, bodo že dvanajstič odšle po poti heroja Kebeta. Njihova pot se bo začela v Kropi, kjer bodo reševali pisne naloge in streljali z malokalibrsko puško, nato pa jih bo pot vodila prek Jamnika v Dražgoše. Organizatorji pričakujejo, da se bo te prireditve udeležilo trideset moštev iz vse naše republike. Cicibani bodo tekmovali v veleslalomu, mladinke, mladinci, članice in člani pa se bodo pomerili tudi v sankanju.

Kot vsa leta doslej, bodo prišli v Dražgoše in na

osrednjo proslavo, ki bo v nedeljo ob dvanajstih pri spomeniku, tudi pohodniki. Na voljo je sedem smeri. Prav gotovo bo najtežja pot iz Pasje ravni do Dražgoš. Pohodniki bodo na poti dobrih enajst ur, saj

Otona Vrhunca-Blaža, od Rudna do Dražgoš pa po poteh herojev Staneta Žagarja in Jožeta Gregorčiča. Od Kroke mimo Jamnika pa bodo šli pohodniki po poteh heroja Antona Dežmana Tončka.

V tekmovalstvu rezervnih vojaških starešin in mladincev ni pomembno samo znanje, ampak tudi tovarštvo, saj mora priti ekipa skupaj v cilj, čas pa zaustavijo takrat, ko priteče v cilj zadnji član moštva. Na posnetku je prihod ekipe v cilj v Dražgošah na eni prejšnjih prireditev.

bodo odšli s starta že v soboto ob 23. uri. Iz Soteske v Bohinju bo pohod po poteh Gorenjskega odreda. Po poteh heroja Iva Slavca-Jokla bodo hodili pohodniki iz Stražišča prek Čepulj do Dražgoš. Iz Škofje Loke prek Križne gore do Dražgoš bodo hodili po poteh škofjeloškega odreda. Od Selca do Dražgoš bodo šli pohodniki po poti

Vse športne prireditve, ki jih ne bo mogoče izvesti v soboto in nedeljo, bodo kasneje.

Osrednja proslava ob obletnici Dražgoške bitke bo v nedeljo ob dvanajstih uri pri spomeniku. Slavnostni govornik bo poveljnik teritorialne obrambe Slovenije generalmajor Edvard Pavšič.

B. K.

Pred kratkim v Delu

»Sodba v imenu ljudstva« – Čemu tako?

Na več kot polovici časopisne strani je objavilo ponedeljkovo Delo (16. decembra 1985) besedilo z naslovom Sodba v imenu ljudstva. Sodilo je Temeljno sodišče v Celju, obdolženka je bila SOZD Merx Celje oziroma njen kmetijski kombinat Šentjur-TOZD Lastna proizvodnja in uslužbenec te delovne organizacije. Predmet: onesnaževanje okolja.

Delovna organizacija bo zato, ker je v določenem času leta 1983 spuščala v rečico Voglajno organske odpadke, plačala sodno odmerjeno kazen 400.000,00 dinarjev, njen uslužbenec, ki je bil odgovoren za to dejanje znotraj delovne organizacije, pa je kaznovan s 30.000,00 dinarji. Vse skupaj je dobilo na višjem sodišču (po pritožbi javnega tožilca) še dodaten sklep, da je namreč treba sodbo objaviti v časopisu.

Res je sicer, kar je zapisalo višje sodišče v Celju, da

vse hujše onesnaževanje naših voda razburja (! ne le razburja – op. nov.) javnost, ki upravičeno zahteva ustrezne ukrepe proti kršilcem, vendar pa se nikakor ne kaže strinjati z novo metodo objavljanja celih »plaht« v dnevnem časopisu, kjer bi, nič manj učinkovito, deloval že korekten zapis o sojenju, pri čemer pa je še bolj pomembno, da bi se držali (vsaj približno) pri velikosti naslovov in dolžini ter obliki člankov nekakšnega pravila prednosti. Po tem načelu bi si najbrž zadeva »Krupa« zaslužila še več kot pol časopisne strani, podobno morda primer Anhovo in še nekateri...

Zakaj pa ne pokličemo v sodne dvorane poročevalcev televizije, radia, zakaj je sploh to poročanje skop? Takšne objave sodbe v imenu ljudstva najbrž ne bo rešila stvari.

B. Ž. J.

Rubrika »Rekli

SO«

Franc Bratica
polkovnik v pokoju:

Franc Bratica, polkovnik v pokoju:

»Še vedno se mi zdi, da imajo nekateri pomisleke o novem načinu volitev, ki se bližajo. Navsezadnje jih najdemo tudi v naših političnih vrhovih. Strah pred čim? Zakaj ne več kandidatov? Več jih bo, lažje bo izbirati, prej bomo prišli do zares sposobnih ljudi. Naj bo demokracija naposled v vsem svojem sijaju. Dorastli smo, prekaljeni, ničesar se nimamo bati. Povejmo si enkrat za vselej: naj zmaga tisti, ki je sposoben, ki je z ljudmi, ki zna in zmora svoj posel, ki obvlada položaj. To je v tem trenutku življenjsko pomembno. Ne moremo vendar znova voliti tistih, ki so nas spravili v to godljo. Ne dovolimo, da nam kandidacijske liste pripravljajo kakršnikoli »vrhovi«, to moramo narediti sami, od spodaj. Če že kar naprej meljemo o tistih »subjektivnih silah«, potem res naj bodo to, kar po naravi so in morajo biti – odločilen dejavnik našega družbeno političnega življenja.

Narod ne greši. Je tista tvorba, ki instinktivno živi zrelo, svobodno življenje in izbira ljudi izmed sebe, jim zaupa in – ne mara nikakršnih posrednikov.«

mst

Tja do naslednjega četrtka

Na željo večjega števila bralcev in naročnikov se tudi TV-15 loteva napovedovanja televizijskih oddaj. Seveda ne vsevprek in ne tjavendan, kajti nismo prijatelji tega, da bi vse dni in dolge ure brez premora presedeli pred malimi zasloni. Prepričani smo, da ste takega mnenja tudi sami.

V tej vsakotredenski rubriki vam bomo pomagali vnaprej izbirati televizijske oddaje, ki si jih bo vredno posebej ogledati in se na njihov ogled tudi do neke mere pripraviti.

Tu in tam bomo to storili z izborom iz besedil, ki jih v ta namen pripravljajo in razpošilja časnikom televizijsko uredništvo za obveščanje javnosti, kadar bo le mogoče, pa bomo skušali takšno priporočilo in pojasnilo za gledanje pripraviti sami na način pogovora z avtorji, režiserji ali drugimi oblikovalci posameznih oddaj.

Naš izbor

V četrtek, 9. januarja – se bo nemara splašalo pogledati polurno s kritičnim očesom posneto dogajanje v slovenski skupščini, kjer je, kot ugotovljamo, »veliko papirjev in utrujajočega formalizma, pa malo življenja«. Skupščinski funkcionarji in delegati pravijo, da imajo namen to ali ono v tem »mehanizmu« spremeniti in popraviti. Morda jim bo vredno prisluhniti – v Delegatski tribuni ob 18.40.

Ob četrtkih smo se seveda navadili posediti tudi ob tedniku. Žal s strani televizij se ni poskrbljeno za vnaprejšnja obvestila o posameznih »namerah«, tako da nam ne preostane drugega, kot da počakamo, ali bomo Tednik gledali v celoti ali delno.

V petek, 10. januarja – nas menijo za začetek večera (ob 18.40) izobraževati v znamenju Računalniških informacijskih sistemov. O tem, zakaj sploh gre in kakšne so prednosti uporabe računalnikov, nam bo z besedo in ponazoritvami razlagal dr. Boris Justin, ki je mednarodno priznan računalniški strokovnjak in kot tak direktor Informacijskega centra v Ljubljani.

Ob 20.00 uri nas čaka – upajmo, kot presenečenje, ki nas ne bo odvrnilo – začetek (torej prvi del) kanadske dokumentarne serije o Vojni, tokrat, natančneje: o »poti k totalni vojni«. Več ta hip o oddaji ne vemo.

Globlje pod večer (ob 21.20) se začenja tuja nanizanka, ki nas bo razveseljevala (ali jezila – kdove?) celih 14 naslednjih tednov. Na napetih popotovanjih po svetu, kjer branita interese svojih ameriških rojakov, bomo sledili dvema prikritima agentoma: postavnemu Jacku in lepi Danielli. Kaj bo iz te moke, bomo seveda šele videli. Spat se bomo lahko odpravili šele po poldruzi uri te »zabave«, tik pred enajsto.

V soboto, 11. januarja – bo, če ne bo vnovičnih vremenskih »izdajstev«, na sporedu opoldanski prenos superveslarskega iz nemškega Garmicha-Partenkirchena, pod večer (ob 18.35) pa v petnajstmi-

nutni redni oddaji o Knjigi priložnost za srečanje s pisateljem Vitomilom Zupanom, čigar izbrana dela so pred nedavnim izšla hkrati v slovenščini in srbohrvaščini, pa bo zato nemara sedemdesetletnemu pisatelju vredno prisluhniti.

V nedeljo, 12. januarja – nas ob razmeroma nenavadni opoldanski uri (ob 12.45) vabijo k ogledu 1. dela sovjetske nadaljevanke z naslovom »Večni klic«: pot nas bo popeljala v bližino Novosibirska. Spremljali bomo usode treh bratov in njihovih družin v dolgem časovnem razponu od rusko-japonske vojne v letu 1905. pa vse do konca druge svetovne vojne. Sekvenc težkih preizkušenj burnih let zanesljivo ne bo manjkalo. Pa še to: ta nadaljevanke ima kar 19 enournih epizod.

Za »ravnotežje« bo poskrbel popoldanski ameriški film z naslovom »Anatomija neke bolezni« (kajpak uspešno premagane, kar pomeni, da gre za melodramo). Če vas bo zanimalo: ob 17.35.

Še tolikanj bolj zanimiv utegne biti nedeljski večerni termin, rezerviran za domače nadaljevanke – ob 20.00 uri. Začenja se nadaljevanke, ki jo je po scenariju Gordana Mihića, našega nedvomno najbolj znanega in plodnega filmskega in televizijskega pisca posnela beogradska televizija – v 12 delih: »Sivi dom«. Nadaljevanke pripoveduje o usodah fantov in deklet, ki so zaradi prekrškov zoper veljavne norme prišli za zidove vzgojnega zavoda, kjer pa se znajdejo v navzkrižnem ognju različno mislečih vzgojiteljev, kar je že samo po sebi dovolj dramatično. Tolikanj bolj, ker je vse, kar so posneli, zapisalo realno življenje naših dni in naših razmer.

V ponedeljek, 13. januarja – bo redni oddaji Aktualno, ki bo »ugriznila« v kislno jabolko razmeroma pičle šolske izobraženosti zaposlenih v slovenskem združenem delu, sledil glasbeni večer na temo: Wolfgang Amadeus Mozart. Glede na naše silovito zanimanje za Formanov film o »Amadeusu« bomo zanesljivo prav tako radi prisluhnili razlagam glasbenih poznavalcev prof. Lipovška in prof. Jermana – ob izobilju Mozartove glasbe. Še to: kdaj? Ob 21.45.

Morda ni odveč napovedati, da televizija ni pozabila na solarje in na njihov zimski počitniški čas: da jim ne bo dolgčas, bodo lahko vse dopoldneve – z večjim ali manjšim pridom – prebili ob pisanem in živahnem »zimskem počitniškem sporedu«. Morda bodo tako na varnem!

V torek, 14. januarja – se nam ob 18.40 (skupaj z odraščajočimi mladinci) obega poskus kratkometražnega igranega filma o 15-letnem fantu (Mrfju; ni treba brati Murphy), ki doživlja svojo prvo ljubezen, in njo, Urško, ki je te ljubezni vredna, z očetovim avtomobilom na skrivaj vozi v disco. Režiral je ta »poskus« mladi Igor Pediček.

Ob 20.00 zvečer bo na sporedu sarajevska TV drama »Veliki talent« Nikole Stojanovića, čigar filmani junak je delavec in režiser-amater v tovarniški dramski skupini; pot, ki jo ima prehoditi k uspehu svojih prizadevanj, pa je seveda vse prej kot lahka. Za dramo se tak zaplet seveda spodobi.

V sredo, 15. januarja – nas čaka (ob razmeroma pozni 22.05 uri) dokumentarec meseca, ekranizirani literarni esej – »Slovenija«. Nič kaj prida razvidno nam ga niso napovedali. Zdi se, kot bi želeli biti njegovi avtorji do zadnjega skrivnostni. V spremnem zapisu omenjajo dvojice miselnih izzivov, ki sta opredelila okvir te »televizijske esejistične pripovedi«: zavratali naj bi v svoji zgodovinski spomin – in obenem odstrli aktualno spoznanje, da se z drugimi narodi na jugoslovanskih tleh pravzaprav slabo poznamo. Bomo videli, porečejo kdaj pa kdaj celo slepi.

Veliko zabave in užitka ob gledanju!

TV 15 – Naš tovariš v letu 1986

Izšlo bo 52 števil, obseg posamezne številke bo 16 časopisnih strani. Cena izvida bo v letu 1986 din 40, v maloprodaji pa din 50.

Celotna naročnina za leto 1986 je 2.200 dinarjev, plačljivo v dveh obrokih po 1.100 dinarjev (prvi obrok v januarju in drugi obrok v juliju 1986).

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAG, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE SKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelk: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35